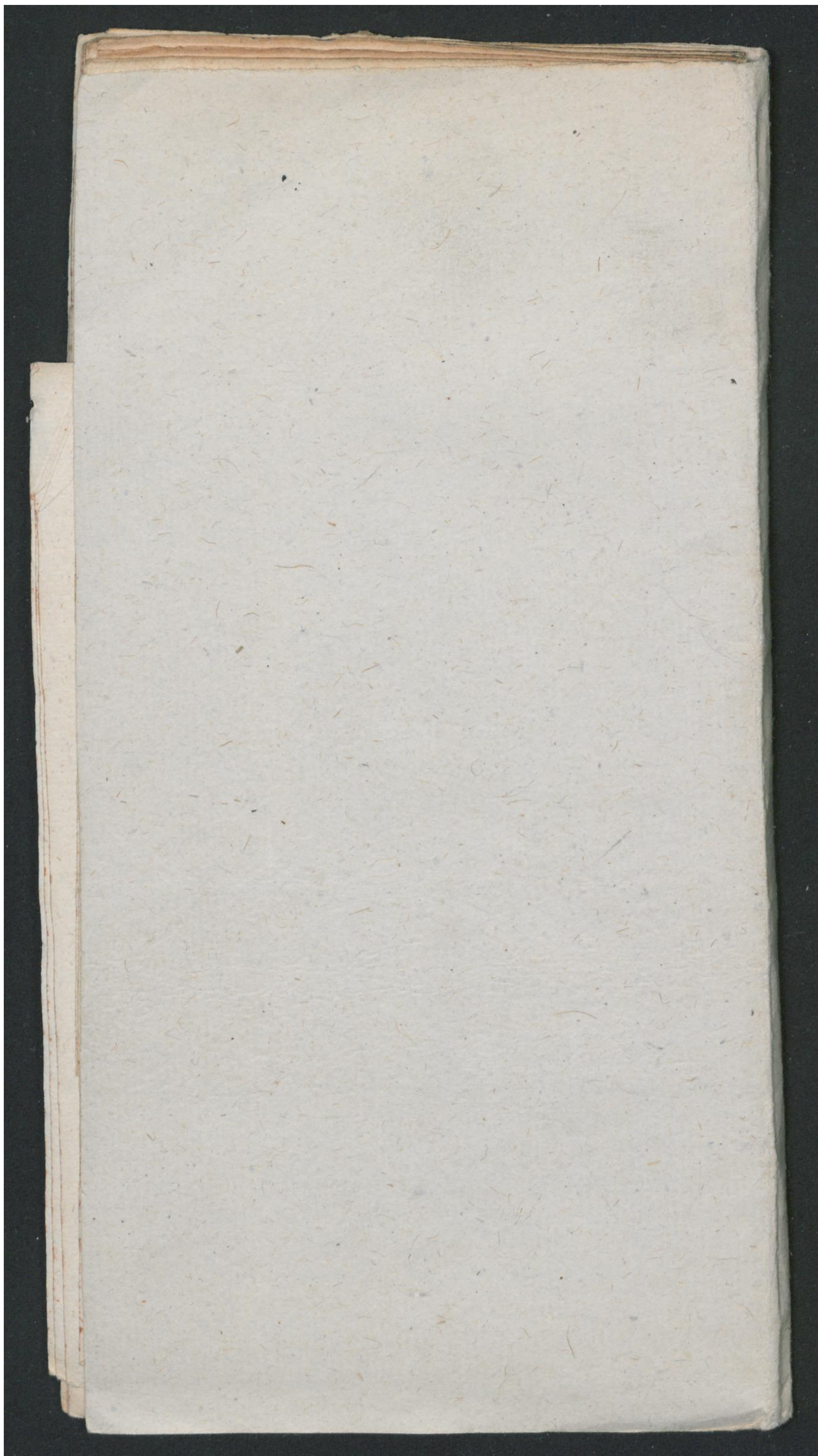

WAERACHTICH VERHAEL,
Van den Staet
der Gereformeerde kercke/ die den Sone Gods/ binnen Utrecht door't Evangelium vergadert wert.

Midsgaders van alle andere minder dingen tot hulpe ende onderhoudinge van den selven Staet/ aldaer gebruyckelijck ende in Train sijnde.

Gestelt door IOANNEM GEROBULUM, Bedienaer des H. Evangelij.

TOT VTRECHT,
Door Jan Willemsz. van Rhenen/ Boeckvercooper woonende onder de Lake-snijders/ by de Stadt-plaetse/ int vergulde Schrijf-boeck, An. 1603.

... wel-sprekentheyt aen sich hebbende; Edoch 'twelck in waerheyt ende uyt eene suyvere Conscié-

A 2 tie

Ioannes Gerobulus.

De Discipliin over alle nalaticheyt/ quade manieren en onbehoorlijcke woor- Disciplijn in dese Schole.

AEN DE EDELE, ERENTFESTE, HOOCH-GELEERDE, VOORSIENIGE, WIISE HEEREN; MYN HEEREN DE GEDEPUTEERDE vande Staten 'Slants van Vtrecht, Midsgaders den Schout, Burgemeesters, Schepenen eñ Raet der Hooft-stadt van diẽ. Genade ende vrede van God den Vader, door IESVM CHRISTVM onsen Heere.

DEyver des Huys Gods, welcke *David* (voerende het voor-beelt CHRISTI IESV) het bitter *Claech-liet* uytgedruckt heeft, 'twelck hy ons inden *Psalm negen ende 'tsestich* schriftelijck na-gelaten heeft; De selve *yver* (segge ick) ende niet anders, en ist, dat mijn *Persoon*, by-na in eene gelijcke conjuncture ende gelegentheyt, al over langen tijt, by my selven heeft aen-gedreven, om 'tsellen van dit Werck eñde Bouxkẽ ter hant te nemen, ende 'tselve, door des Heerẽ genade, volbracht sijnde, onder uwer E E. Name ende Beschermінge aen den dach te brengen; Het welcke ick oock uwe E E. mids desen onderdanichlijck ende met behoorlijcke Eerbiedinge hebbe willen op-offeren ende toe-schrijven.

Wesende al-wel een werck noch groot eñ uyt vele bladen bestaende, noch oock eenige sonderlinge cõst ende wel-sprekenheyt aen sich hebbende; Edoch 'twelck in waerheyt ende uyt eene suyvere Conscie-

Ioannes Gerobulus.

die gestelt sijnde (mijns bedunckens eñ sonder room gesproken) niet alleen uwe E E. in't bysonder, maer oock anderen grote vermakinge des gemoets, door des Heeren segen eñ genade, toe-brengen sal. Vwe E E. in't bysonder (segge ick) de welcke hier-in sien eñ mercken conen, hoe wonderbaerlijck dat Godt sijn segen gestreckt heeft over de Stadt daer-in de selve tot *Hoofden ende Regierders* gestelt sijn. Ende dat tot verbeteringe vanden *Staet der Kercke*, de welcke van den beginne der *Reformatie* af, in twe hopen gedeylt is geweest, eñ namaels door eenige gevallen *Offensien* wyder also beroert ende misinaeckt geworden, datmen daer-aen qualijck langer eenige aensienlijcheyt ende bevallicheyt aenschouwen conde. Insonderheyt sullen uwe E E. daer-uyt (sonder allen twijfel) gene cleyne geestelijcke vreuchde genieten; Om dat inde dingen eenvoudelijck al-hier verhaelt, als in eenen clarẽ spiegel, blijckt, hoe vele dat in dus-danige handelingen, die door sober bericht, in den gront noyt wel verstaẽ eñ verre verlopẽ sijñ, wederõme te recht ende (gelijck-men seyt) op haren behoorlijckẽ ploey te brengen, dese na-volgende insichten ende maniere van doen vermogen; Dat-men het *Iock Christi* (voor't welck vele hier te Lande, uyt onwetenheyt eẽ af-keir hebben) den menschen lieflijck make; Ten eynde sy grondelijck mogẽ weten, dat sijnen last licht is (gelijc hy self spreect) ende also hare halsen geerne daer onder buygen. Item dat-men den genen, die in eenich onverstant stekẽ, met alle sachtmoedicheyt ende Leere, also berichte, dat-se van sulcke onwetenheyt be-

vrije

De Diſciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woor- Diſciplijn in deſe Schole.

vrijt ſijnde, voor goet bekennen, dat hen te vorē verworpelijck ſcheen te weſen. Boven deſen, dewyle, na de lere *Salomonis*, alle dinghen haren beſtemden tijt hebben, oock in ſwijgen ende ſpreken; ſo is daer-aen niet weynich gelegen, dat-men in duſ-danige ſaeckē (als deſe is, vāde welcke ick hier ſpreke) wete de rechte ure waer te nemen, eñ noch moedeloos noch toornich en werde, als den boom (gelijc-men ſeyt) op den eerſten ſlach, by ons aen den ſelven gedaen, niet neder en valt. Maer dat-men d'eene gelegentheyt eens gepaſſeert ſijnde, even-wel op d'andere ſo lange goede acht neme, ende met ſachtſinnicheyt eñ goet fundament geſtadelijck aenhoude, tot dat het den Heere belieft eens tot onſe goet eñ wel-gefundeert voornemen, genade eñ een goede uyt-comſt te verlenen. Want (gelijck uwe E E. weten) door deſe wegen eñ middelen is de *Reformatie* in deſe *Stadt* niet ſubitelijc eñ op eenen corten tijt, maer allenſkens eñ van langer hant door een geduerich eñ getijdich aen-houden, gebracht, totten voet, in dit ſchrift by my aen dē dach gebracht, ende allen menſchen voor oogen geſtelt; ſulx dat wy, welcken deſe ſaecke eygentlijc aēgaet, over den tegenwoordigē ſtaet met een herte in God verheucht uyt den *Pſalm* ſeggen mogen; *Sulx is vanden Heere geſchiet ende 'tſelve is wonder in onſen oogen.* Want hoe-wel aldaer Prophetiſcher wijſe van eene hoger ſake ghesproken wert; gelijck ſulx by den *Propheet Iſaiam*, eñ in't nieuwe *Teſtamēt* op verſcheyden plaetſen te ſien is; ſo achte ic nochtans deſe vrolijcke uyt-roepinge der oude *Kercke*, geenſins t'onrecht

Ioannes Gerobulus.

recht over desen handel aen-getrocken te wesen. Welcke geestelijcke vermakinge onder ons (dien dese saecke eygentlijck aengaet) dagelijx vermeerdert sal werden; Als wy het gene, dat de Heere in desen dele verleent heeft, grondelijck sullen verstaẽ ende dickwils (elck dinck na sijne gelegentheyt eñ natuere) ons selven sullen sonder voor-oordeel indachtich, eñ met goeden verstande gemeyn makẽ.

Ick betrouwe ooc ganschelijck, dat dit selve werc, (hoe-wel cleyn ende cort sijnde) oock anderen die van dese Stadt niet en sijn, beyde tot gelijcke blyschap, ende misschien oock wel tot eenige stichtinge, gedien sal. Voor-al sullen uyt desen gehelen vollen staet der *Kercke* in dese *Stadt Vtrecht* d'andere leden vande *Staten* deser *Provintie* conen af-nemen eñ verstaen; Hoe lichtelijck dat het gene datter noch resteert in de gehele reformatie, daer de selve noch niet in vollen swange gebracht en is, maer alleen een goet beginsel heeft; ende volgen dien, met hoe eene goede bequaemheyt, de cleyne Steden midsgaders het platte Lant tot eene behoorlijcke cõformiteyt in dese *Provintie* sullen conen gebracht werden; indienmen dese saecke maer na behoren, dat is, na des Heeren onbedriegelijcke Woort, ende andere wel gestelde *Kercken* exempel over wegen eñ byder hant neẽt. Eñ wat de gene belangt die buyten dese, in d'andere genabuerde *Kercken* wonen eñ verkeren; die sullen oock daer-uyt gene cleyne vreuchde scheppen, ende God met ons loven ende dancken; Alsse namelijck, uyt dit cort ende eenvoudich schrift sullen sien ende als met handen tasten, wat sorge, trouwe ende

naer-

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woor- Disciplijn in dese Schole.

naersticheyt,al-hier gedragẽ eñ gebruyct is geweest, by den genen dien 'tselve toe-quam; Om inde substantie(so na al'st mogelijck was) te blijven, by d'ordonnantien,over-al in dese geunieerde *Provintiẽ* gebruyckelijc sijnde,eñ als-noch niet anders,dan by tolerantie (wat de *Hoge Overheyt* aengaet)plaet-se hebbende.Ick verhope ooc,dat door dit corte Schrift,by allen man op-houden sullẽ,alle lasteringẽ,voor-oordel eñ af-keir over dese *Kercke* dus-lange,na de veranderinge overde veerthien Iaren, al-hier gheval-len,t'onrecht verspreyt,gemaect,ende op-genomen; self by den genen,die geen dinc min,als sulx behoirden gedaen te hebben.Welckẽ de Heere alle te samẽ genadelijck hier-in een ander herte verlenen eñ gevẽ wil.So verre ist van daer,dat ic de selve,yet anders soude begeren toe te wenschen;hoe wel my, in desen allen,veel meer,edoch buytẽ mijn schult(den Heere sy lof ende danck)als anderen, weder-varen is.

Eñ voorwaer,wãneer wy dẽ *Staet* deser*Kercke* in dit Bouxkẽ verhaelt eñ aengewesẽ, op de weech-schale des Goddelijckẽ woorts leggẽ willẽ,eñ dẽ selvẽ stellẽ tegen alle substantiele stuckẽ,tot de *Reformatie* gehorich;Het sal blijckẽ,dat nergẽs yet sodanichs te vindẽ en is,ja dat noyt yet in eenige *Nationale Synodẽ* is besloten eñ goet gevondẽ, dat niet insgelijx,by ons plaetse en heeft.Dit is voor-al claerlijc, uyt de drye eerste stuckẽ,als meest principael in dit Tractaet gestelt; uyt de *Bestellinge des Predic-ãpts*,eñ andere *Kerckelijcke diẽstẽ*; uyt de *Bedieninge* self,gelijc die õder õs plaetse heeft:Eñ uyt *d'oefeninge derBoet-tucht*.Wat het eerste aengaet; Ic hebbe alles daer-toe gehorich,uyt Wettẽ eñ costuymẽ,hier te Lãde in train sijñ,alſo bevesticht eñ

Ioannes Gerobulus.

ende vast-gemaect; dat niemant ons met waerheydt soude conen beschuldigen, van yet, desen belangende, na te laten, dat oeyt hier-in goet, nodich, eñ stichtelijck, by eenige gemeyne vergaderinge (de welcke ic al te samen by-gewoont hebbe) geoordeelt eñ gehouden is geworden. Ende dit nochtans (*mijn Heerē*) is dat stuck over't welcke, doen ic hier eerst quam, de meeste swaricheyt gemoveert wierde, by den genen, die de sake best meenden te verstaen, ende sich meer als andere verongelijct hielden.

Dit selve derve ic oock vry-uyt seggen, vande *Bedieninge* self, de welcke also hier aengestelt is; eñ dagelijx gestijft eñ versterct wert by ons, die wy dit ampt hier betreden; Dat eer ende ter contrary (sonder partyschap oordelende) soude mogen geseyt werdē. Dat wel eenige dingē in't *Woort* ende de *Sacramentē*, naerder in-gesien wesende, met den woorde des Heeren, beter accorderen, ende naerder over een comen, alst misschiē wel elders ende over-al in desen dele gestelt is. Ic swijge, dat wy de stichtinge (d'eenich eynde waer toe de gehele dienst moet gericht wesen, in middel-matige sakē) immers hier-in so wel eñ meer na onse gelegenheyt soucken, als andere elders doen. Belangende de *Boet-Tucht*; daer wert bewesen, dat die dē *Catechismo* conform is, dien wy dagelijx, als eē Exēpel der gesonde lere, predicken. Item d'ordōnantie van't Lant, van-waer ons de selve *Catechismus* gecomen is, ende boven desen eeniger voor-naemste Leraers gevoelen, die misschien de forme van dien eerst begrepen, immers getrouwelijc gedreven, ende

De Diſciplijn over alle nalatichepe/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woor- Diſciplijn in deſe Schole.

ooc met uyt-gegeven ſchriften, andere ten beſten, ende tot eenen goeden voor-ganck, uyt-geleyt eñ verclaert hebben.

Wil yemant met ons monſteren (gelijck-men inden Crijch ſpreeckt) in andere minder Bedieningé, inde conſtitutie van de Publijcque Scholen, eñ cleyne Ampté, der Kercke tot hare conſervatie eñ welſtant nodich ſijnde; Ick wenſche wel, dat het, ſo hier als elders beter mochte toegaen; Edoch ick houde't voor gewis, dat-ſe verre ſouden mogen te vinden weſen, als deſe monſteringe aengevangen ende ter hant genomen werde. In ſonderheyt in deſe geunieerde Provintien, na de ſelver gelegentheyt. eñ in ſo eene grote verſcheydenheyt der opinien, die (God betert) gevonden werden, ende dagelijx aen-groeyé in den genen, die de ſelve Provintien bewonen, eñ totten Staet des Lants dagelijx cótribueren moeté.

Als ick mijne ogen ſlae, op de verner verpleginge der Armen, ende caritaet die in deſe Stadt geſchiet, uyt ſo vele verſcheyden behulpſelen, de welcke alhier, nae't gene dat dien aengaende, in dit Bouxken verhaelt ende aengeweſen ſtaet; Ick bekenne geerne, dat ick my hier in verwondere, dat onſe Vooroouders in deſe Landen, niet over-al (elck na de proportie der plaetſen, daer-ſe gewoont hebben, eñ den ſegen, ſo eertijts, ſo alſ-noch alle daghen van God, daer-over verleent) in deſen dele, ſo vele ſlapper ſijn geweeſt, alſ-men't hier geſtelt vint. Ick ſwijge, de goede apparentie, haer alrede niet duyſtelijck vertonende, eñ de toe-verſicht, die ick hebbe, tot noch meerder verbeteringe; in-ſonderheyt indien't den Heere beliefde. het Lant wat genadelijcker aen te ſien, ende den ſtaet van dien tot eenen beteren ende geruſten Voet te brengen. Van welcke dingen ſo

Ioannes Gerobulus.

yet anders soude mogē, gestelt wesen, in eenige omstandicheyden, alst wel inder daet, op't scherpste genomen, geschiet ende toe-gaet, dat sal-mē niet my, maer den genē toe-schrijvē, vā den welcken ic niet anders bericht hebbe. Hoe-wel ick achte ende wete, datter sulx niet substantieel in dit stuck sijnde, dien aengaende sal gevonden werden.

Wat de reste belangt; dat is, 'tgene dat in dese *Kercke* in andere dingē tot stichtinge, na des *Apostels* vermaninge, in train is, eñ in dit Bouxken aengewesen staet; Aengaende de *Predicantē* eñ der selver *Weduen*; De *Kerckelijcke* vergaderingen eñ maniere van doē, inde selve; Item der *Kercken* toe-eygeninge totten dienst al-rede gebruyckelijck, d'onderhoudinge van dien, ende waer-toe alle andere diergelijcke *Vatē* als-noch onderhoudē werden, eñ boven desen 'tgene datter plaetse heeft in d'ordre, 'tgetal, eñ plaetsen der *Predicatien* ende wat dit stuck meer aencleeft.

Ick en weet niet waer-omme dat ons yemandt in desen allen met recht yet soude conen over-seggen, dat in eenighe dus-danige dinghen niet en gheschiet ende gedaen wert, alst behoort ende ons toecomt? Ia, dat wy niet ter contrary en moeten gehouden werden, voor de sulcke, de welcke den *Apostolischen regel*, in dese materie in den Tytel van dit Capittel aengetogen, in aller manieren, eñ met goeder getrouwicheyt, altijts gesocht hebben t'onderhouden, ende na te comen; So verre ist van daer, dat wy wy sonder ordre, oock in't alder-minste, hier leven ende huys-houden, gelijc-men van ons heeft willen seggen.

Ten laesten, wat het geneaengaet, dat dese dingen by-gevoucht is, als diēstelijck sijnde, om desen Staet gestadelijck te mogen onderhouden; Wie isser, (self inde

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woor- Disciplijn in dese Schole.

inde plaetsen onser Nabueren, daer't wel eñ verdragelijck gestelt is) de welcke yet soude conen by-brẽgen, dat beter is, ende het onse overtreft? 'Tsy datmen acht neme op de Huywelijcken ende de bevorderinge van dien; Item op andere dingen in desen dele by-gevoucht ende tot der *Kercken* gewisse versekeringe, eñ voort-plantinge nodich ende bequaẽ sijnde. Welcke dingen alle te samen, daer-omme meer met verwonderinge ende danck-segginge op te nemen sijn; Overmits 'tgene dat de Heere hier in gegeven ende verleent heeft, genouch tegen wint ende stroom (so men seyt) te wege is gebracht. Dat is, in eene grote offensie der gener, die haer onder't pretext van *Religie* ende *Reformatie* geledeert hieldẽ, eñ seer vervreemt waren; Item in eene grote verbittertheyt der Partien, van minder qualiteyt sijnde. Edoch daer-in degene haer best door des Heeren Woort hebben laten vermeesteren, de welcke by d'andere qualijck voor Gods volck gehoudẽ wierden. Ick swijge, dat-men hem dicwils in desen geestelijcken acker-bou Gods, inde weder-oprechtinge eñ bevredinge deser bedroefde *Kercke* te dier tijt, also gespannẽ heeft gevonden, dat wel eenige so vele te rugge hielden; als andere sochten te vorderẽ. Eñ nochtans heeft het den Heere so verre sijn segen belieft te streckẽ, dat het gebracht is tot dien stant, welckẽ ic in dit schrift allẽ man met eẽ goede Consciẽtie voor ogẽ gestelt hebbe. Ist niet tot eẽ Patroõ; Ten minsten tot een goet ende vast bewijs, dat het binnen de *Stadt* van *Utrecht* niet anders, de *Reformatie* aengaende, gestelt en is, als elders in dese geunieerde gereformeerde *Provintien*, sonder roõ des vleesches, eñ alleen tot des Heeren loff eñ prijs gesprokẽ.

Ick

...wille;

Ioannes Gerobulus.

Ick en wil nochtans (mijn Heeren) geensins met dit getuychenisse van onsen Staet, bedect ofte verontschuldicht houden, de nalaticheyt, de welcke in vele dingen gevonden wert; oock wel by de sulcke, die anderen in't goede ende getrouwicheyt, ampts-ende plichts-halven behoorden voor te gaen, ende tot een spiegel te wesen, ten aensien vande Beroupinge, in de welcke hem, een yegelijck in't sijne, van God den Heere gestelt vint. Waer-over indien yemãt, uyt haet, partyschap, ofte andersins eene naeuwer cleynsinge soude willen gebruyckẽ, door comparatie (de welcke doch in haer selven odieus is) diẽ wilde ick wel gebeden hebben, dat hy sijn ogen niet alleen op ons hier sijnde; maer oock op anderẽ, met gelijcke scherpicheyt, slaen wil. Want wat ons aengaet; Wy weten dat wy onder de sulcke (die aldus, tegen de lieffde, met ons omme-gaen ende handelẽ) niet gestelt en sijn, om van hen geoordeelt te werden; ende volgen dien, dat onse getuyge inden Hemel is; Ende en weten hen niet anders te seggen; Als dat wy alle (gelijck d'Apostel spreeckt) voor den *Rechter-stoel Christi sullen gestelt werden.* Wenschende van herten dat wy eens, elck om't sEertste, sochten *'tgene dat tot vrede dient*, *ende tot malcanders Stichtinge*, ende indachtich waren, *dat sonder vrede ende heylicheyt niemant God sien en sal.* Ende hier-op aldus haer oge op anderen slaende; sy sullen lichtelijc misschien eldels wel so vele sien ende vinden, dat niet al goet ende wel en is; als wy beclagen, dat alle dingẽ onder ons (hoe-wel tot goede ordre gebracht sijnde) niet also onderhouden ende met goeder Cõscientie, verricht en werden, al'st wel te wenschen ware, ende de schoone clare dach der salicheyt ons so genadelijck toe lichtede, van ons vereyschet na

eens

De Diſciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woor- Diſciplijn in deſe Schole.

eens yegelijcken ſtaet ende beroupinge.

Maer om tot beſluyt te comen, ende mijn Voor-rede niet te lanck te maken, dat het hooft alſo niet groter en werde alſt gehele Lichaē; Ick hebbe 'tgene dat Godt , door ſijn ſeghen, tot de verbeteringe vanden bedroefden ſtaet, dien ick hier gevonden hebbe, doe't den Heere beliefde mijnē dienſt in deſe Stadt te gebruycken, na in-hout vā dit Schrift verleent heeft, aenden dach willen brengen onder uwer E E. beſcherminge. Want dewyle deſe dingen alle geſchiet ſijn, neffens ons uwer E E. Dienaers om Chriſti wille, door uwe E E. hulpe ende byſtant, eñ in velen, ten overſtaen vande ſelve; Wie iſſer die niet en weet, dat ick alle andere beſcherminge t'onrecht in deſen dele, ende ſonder fundamēt ſoude geſocht hebben. Ick en hebbe nochtans ſulx geenſins willen doen, alleen na de ghemeyne wijſe; Maer het ſijn vele ende gewichtige oorſaken die my bewogen hebben, deſen wech in te gaen. Mijn voor-nemen is voor-al hier-in geweeſt, door dit ſchrift, een openbaer Getuycheniſſe voor aller mās oogē op te richten, vande ſonderlinge genade Gods, over de bedieninge, die ic met anderē over de derthien Iaren, niet ſonder veel ſuchten ende tranē tot God, hebbe helpen betreden ende bevorderen tot verbeteringe. Niet voorwaer uyt eenige nieuſ-ofte eer-giericheyt maer uyt noot tot bevorderinge der oprechte waerheyt, ende om ons die hier over de Politie eñ Kercke ſtaen, eens door een middel, niemant quetſende ofte præjudicerende, te bevrijden van't gene dat ons duſ-lange, ſonder fundament, ende ofte uyt onwetenheyt, ofte uyt affecten, ongoddelijck na geſeyt is. Verhopende ende betrouwēde, dat ſulx voort-aen ceſſeren ende op-houden ſal; Immers by allen den

genen

om Chriſti wille;

Ioannes Gerobulus.

genen, die geen voor-oordeel by haer en hebben, eñ die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beelden, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude mogen over comen.

Ick hebbe oock desen arbeyt, op my laden willen, inder vougen (als geseyt is) Om uwe E E. een cleyn Teecken der dancbaerheyt van onsent wegen, die wy desen last eñ hitte des dachs, nu so vele Iaren, deser *Stadt* ende *Kercke* tot vrede eñ ten besten, gedragen hebben, voor de Bevorderinghe by uwe E E. in dese Heylige sake gedaen. Vermanende eñ biddende door de bermherticheyt Gods, dat het gene, dat God al-rede gegeven heeft onverbrekelijck eñ ter goeder trouwe, voort-aen moge onderhoudē eñ gehant-haeft werden. Eñ voor-namelijck, dat 'tgene noch overich is alsо moge gebetert ende uyt-gevoert werden, dat de gene die van ons tot noch toe een quaet gevoelen gehadt, eñ qualijck gesproken hebben, door wel-doen, oorsake moge gegevē werden, om de Heere onsen God van onsent wegē te loven ende prijsen. Want dat is, na de lere des *Apostels*, de rechte wech, om alle lasteringen van onsen halse te schudden, eñ gestadelijck by een goet geruchte te blijven

'Tis waer het is groot eñ vele dat de Heere al-rede gegeven heeft; Insonderheyt ten aensien van den verwerden staet der *Kercke*, dien wy hier vonden, eñ d'andere oorsaken boven met een woordeken aengeroert. Maer de reste hier by comende, sal't eerst fijnen vollen ploye geven eñ vercieren voor aller mēschen ogen, dat anders, by eenigē door malitie, voor oordeel, eñ ādersins soude mogē voor cleyn geacht, eñ als niet van herten gemeynt, verschreyt werde.

Wilt dan bidde ic (mijn Heeren) de hant eens aen

desen

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woor- den ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet eñ uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is; son- Disciplijn in dese Schole.

desen plouch geslagen hebbende, niet weder te rugge sien, maer voor-al den mont des Heeren in allen vragende, in't gene, dat uwe aen-bevolen ampt eygen is, ridderlijck ende getrouwelijck voort-varen, sonder u in dinghen te steken, die God in sijn woort, onderscheyden heeft. Sulx doende, ende aldus na Vrede eñ heylicheyt staende; De milde vergelder alles goets, sal uwe E E. beyde aengenaē ende sonderlinge aensienelijck maken, na't woort; *Die my eert, diē sal ic eerē, eñ wie my verachtet, diē sal ic verachtē.* Ic swijge, dat de gene die desē wech ingaē, eē eewige gedachtenisse, in't huys des Heeren toe-geseyt is, de welcke altijt indē segē blijvē sal. Eñ (twelc noch meer der is) men sal hier-door vele andere met een goet exēpel aē-leydē, om tot gelijckē yver sich te begevē.

De goede God eñ Vader der lichtē, van dē welckē al le goede eñ volmaecte gaven van bovē neder dalē; Wil uwe E E. hier-toe lanx so meer door sijnen Geest gewillich maken, door sijne hant verstercken, eñ helpen door sijne cracht, eñ also het werc by hē inde selve begonnen ende dus-verre gebracht, ten eynde toe uyt-voeren tot sijns naems eere ende onser aller salicheyt; Ende uwe E E. voorts also bewarē, in eene voor spoedige stichtelijcke ende Christelijcke Regieringe, ende in eene geluckige prosperiteyt ende voorspoet. Tot 'Slāts ende der Stadt diēst, ende wel-varen. *Amen.* Gegeven in onsen Musæo desen 24. *Novembris An.* 1603.

Vwer E E. Dienst-plichtige ende Vaderlijck geaffectioneerde Herder, ende Dienaer om Christi wille;

Ioannes Gerobulus.

genen, die geen voor-oordeel by haer en hebben, eñ die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beelden, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woorden ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet eñ uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is, son- Disciplijn in dese Schole.

DE OPRECHTINGHE DES VERVALLEN CONINCRIICX IESV CHRISTI 'TWELCK SIIN

Kercke ofte Gemeynte hier op aerden is, bestaet in dese drie stucken. Ten eersten. In de bestellinge van't PREDICK-AMPT ende alle andere KERCKELIICKE diē-sten. Ten tweeden, inde bedieninghe des WOORTS ende der SACRAMENTEN. Ende ten laetsten inde oeffeninge der BOET-TVCHT, met orden ende tot de meeste stichtinge.

I.

Vande bestellinge des Predick-ampts ende andere Kerckelijcke Diensten.

WAnneer-men tot VTRECHT een Bedienaer des woorts van nooden heeft, soo wert t'selve vande Predicanten ende Ouderlingen inder tijt, den Raet der stadt aengedient ende te kennen gegeven; De welcke daer-op vier Persoonen, professie doende vandē ghereformeerde Religie, committeert wt de Magistraet, die voorts den Dienaren ende Ouderlingen voorschreven bevel doen, om uyt hen-lieden oock vier te committeeren; A Welcke acht persoonen, met voorgaende gebeden tot Godt, ende dancksegginge als zy geaccordeert zijn, na eenē be-

genen, die geen voor-oordeel by haer en hebben, eñ die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beelden, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude

quamen ende welghequalificeerden persoon uyt-sien, by den welcken de Gemeynte gediēt sal cunnen wesen; Edoch dien zy daer na den Raet vande Stadt presenteren, om by den selven geaccepteert ofte gherefuseert te worden [B], Soo sy ten dienst vande Gemeynte bevinden te behooren. Die dan voorts geexamineert [C], den volcke gepresenteert [D], ende tot sijn bedieninge ingelijft eñ opgenomē wort na de gewoōte der gereformeerde Kercken [E].

Oorspröck, rijdt ende recht fundament deser maniere van de Predicantē te beroepē.

Dese maniere vande Predicantē in dese Stadt te beroupen/ is beraemt eñ ghestelt int Jaer 1593. in de Maent van Majus, door eene onderlinghe bewilginge ende accoort te dier tijt gevallen/ tusschen eenige by den Raet gedeputeert ter eener/ eñ ter anderer sijde/ sommige mannen eñ Broeders/ de welcke desmaels sekere Requeste aenden Raet voorschreven/ overgegevē eñ geteeckent hadden/ uyt dē naē eñ by laste vāde supplicerende Gemeynte; gestreckt om door eene vriendelijcke eñ broederlijcke conferentie/ te mogen geraké tot wech-neminge vā alle mis verstāt te vooren in dese Stadt gevallen/ eñ om na 'tselve verdrach de Kercke alhier, inden toecomēden tijt te regeren by prouisie eñ sonder prejudicie vande nagebuerde Gemeyntē. Welck verdrach bestaende uyt VIII. Artijckelen eyndelijck op't advijs vandē Kercken-

D'artijckel daer-van gemaeckt naemaels door de

raet

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren ẽn onbehoorlijcke woorden ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet ẽn uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is; son- Disciplijn in dese Schole.

raet inder tijt by mijn Heeren de Schout/ Burgemeesters/ Schepenen/ ende Raet deser Stadt solemnelijck geapprobeert/ ẽn by de ghedeputeerde ende volmachtighe ten beyden sijden/ tot meerder sekerheydt van dien/ op hope van verbeteringe, onderteyckent is. Edoch welcken artijckel namaels door de practijcke twee substantiele stuckens bygevoecht sijn tot ampliatie van dien. Ten eersten dat dese Heylige ende Kerckelijcke Actie, zoo dickwils als de selve/ na dē noot deser Kercke/ zoude mogen voor vallen/ ter hant genomen ende aengevanghen wert met voorgaende Gebeden tot Godt den Heere; dat hem believe getrouwe arbeyders in sijnē Oogst uyt te seynden/ ende besloten met Dancksegginge tot den selven Godt ende Heere. Tē tweeden dat de personen hier toe by den Raet t'elcke reyse te deputeren openbare professie zijn doende vande Gereformeerde Christelijcke Religie. Want gelijckerwijs de Kercke/ na de lere des Apostels Pauli[a]/de gene die buyten zijn niet en heeft te oordelen, maer de gene oordelt die binnen zijn; Alsoo en soudet niet rijmen noch behoorlijck wesen/ dat de gene die/ ofte tot de kennisse der waerheydt noch niet ghecomen en zijn/ ofte door nalatigheydt/ ende uyt liefde deser we-

practijke vermeerdert ende verbetert.

1 Inde formaliteyt van't begin deser actie ende 'tbesluyt van dien.

2. Inde qualiteyt der personen by dē Raet daer-toe te verkiesen ende ghebruycken.

a. 1. Cor. 5. 12. 13.

genen, die geen voor-oordeel by haer en hebben, eñ
die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beel-
den, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude

werelt den name CHRISTI noch niet openbaerlijck in sijn Gemeynte en belijden/ ende saken des Heeren met den genen aengespannen ende ghebruyckt souden werden/ de welcke hen-selven een goeden opganck (gelijck d'Apostel spreeckt) [b] door't getuygenisse van hare God-salicheyt vercregen hebben.

b. Ti. 3. 13.

Conformiteyt deser clausel met die vã Hollant ende Zeelant.

A De selve Authoriteyt ende macht tot bevorderinge van de beroupinge der Predicanten wert oock de Magistraet toegeeygent ende ghegeven int Proiect ofte den voor-slach in Hollant beraemt eñ gestelt inden Jare 1591. in Februario/ by acht van weghen de Regeringhe daer-toe ghecommitteert/ ende acht Predicanten uyt eenighe der voornaemste Steden zoo in Hollant/ als in West-Vrieslant hier-toe vande Staten beschreven. Edoch daer-in die dinghen niet uyt-ghedruckt en staen/ die hier t'Vtrecht door de practijcke (als geseyt is) tot verbeteringhe namaels in-train gebracht zijn/ ende alsnoch onderhouden werden; hoe wel ick nochtans niet en twijfel ofte het soude oock in die Provintie alsoo over-al toegegaen hebben/ indien 'tselve Project ghenerallijck (alst behoorde) aengenomen waer geweest. Het is oock dese Authoriteyt ende macht de Overheyt inghewillicht tot Middelburch in

Ze-

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woorden ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet eñ uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is; son- Disciplijn in dese Schole.

Zelant inde Synodo Provinciali te dier selber tijt ten overstaen vande Heeren Staten dier Provintie, gehoudē; alwaer oock d'eene clausel onser verbeteringe expresselijck (hoewel met eene brēde maniere van spreken) met dese woorden bescheyden wort wesende lidtmaten der Gemeynte; Die namētlijck uyt de Collegie der Overheyt gecommitteert souden werden/ om voortaē de beroupinghe der Dienaren by te wonen ende ampts-halven te helpen bestieren.

B Dit recht vā refuys/schijnt haer d'Overheyt hier te lāde/conform Gods woort ende 'tghebruyck der oude Kercke toe te meten/nae't exempel des Raets tot Genevē, gelijck uyt sekere Sent-brieven der Heeren Calvini ende Bezæ, by den eersten Epistolâ 302. eñ den anderen Epistolâ 20. claerlijck blijckt ende te sien is. Fundamēt ende heerkōst deser sake uyt Geneven.

C Dit Examen gheschiet inden Jongen over Leere, Leven ende gaven van Predikē. Examen der aencomenden. Over Lere door een grondige eñ naerstige ondersoeckinge eñ beproevinge inde voornaēste Stucken der Religie/nae't Exēpel der gesonde Lere in de Kerckē deser Nederlandē over-al gebruyckelijck eē aengenomē. 1. Over lere. Over Leven, door getuygenissen vāde plaetsē eñ Kerckē daerse gestudeert eñ gewoont hebben. 2. Over leven. Ende over Gaven van Predicken, door verscheyden publijcke verma- 3. Over de Gaven.

genen, die geen voor-oordeel by haer en hebben, eñ die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beelden, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude

maningen/ die hen by dē Kercken-raet met kennisse vande Overheyt opgeleyt werdē. Welcke Overheyt oock eenige uyt den haren committeert om 'tselve Examen in de vergaderinge des ghehelen Kercken-raets by te wonen/ nae't loflijck ghebruyck in gelijcke saken tot Zurich inde Hoof-stadt van Zwitserlant vanden beginne der Reformatie aldaer inghevoert/ ende alsnoch onderhouden. Maer wat den genen aēgaet die elders wel ghedient hebben/ die voldoen met behoorlijcke Attestatie van Leer ende Leven, nae datse vande Gemeynte ghehoort ende bequaem ghevonden zijn.

Waer-mede de gene voldoen, die elders wel gediēt hebben.

D Hoe onverbrekelijck dat hier-in het recht der Gemeynte voorgestaen wert/ sal de Leser een vollen connen afnemen / uyt de navolgende forme van Præsentatie, by laste van den Kercken-raet ghestelt ende gebruyckelijck/ de welcke van woort tot woort aldus luyt;

De presentatie hoe 'tVtrecht gedaē wert

De voorstanders der ghereformeerde Gemeynte binnen Vtrecht, als de Bedienaers des H. Evangelij, ende 'dOuderlinghen in de selve, willen midts desen alle de ledematen der selver Gemeynte, ende een yegelijck van dien in't besonder, opentlijck verclaert ende verwitticht hebben; Hoe dat sy met behoorlijcke voorgaende beproevinge

Forme der selver bestaende uyt eenē inganck.

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren en onbehoorlijcke woorden ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet en uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is; son- Disciplijn in dese Schole.

vinge van Leer, Leven ende Gaven, midsgaders goede kennisse ende sekerheyt van dien allen, hier op te voren ghehadt hebbende d'expresse advijs ende volle consent van den E. Achtbaren Raet deser Stadt, wettelijck inden name onses Heeren IESV CHRISTI, ende met voorgaende Ghebeden tot Godt almachtich, de persoon van haren lieven mede-broeder. N. tot een ordinaris Bedienaer des Godtlijcken woorts in de Gemeynte alhier, over de welcke haer de heylighe Geest tot opsienders ende voorstanders ghestelt heeft, beroepen hebben.

Nemaer alsoo 'tallen tijden, in alle rechtgesinde ende wettelijck aengestelde Gemeynten een seer nodich gebruyck is geweest ende alsnoch is, dat niemant oyt het volck ende de Gemeynte sonder aller gelovigen ende Christenen vry ende gewillich consent opgedronghen is gewerden; soo ist dat de voorstanders voorschreven zoo uyt den name van hare wettelijcke Overheydt, als oock uyt cracht van haerlieder eygen beroepinge, den selven N. voorschreven hebben willen Kerckelijck presenteeren, gelijck sy doen midts-desen; als wetende ende uyt Godts woort gheleert hebbende, dat niemant sonder de boven verhaelde vrye onverhinderde presentatie voor een wettelijck Herder te houden en is. 2. Aenwijsinge der nootsakelijckheden van dien.

genen, die geen voor-oordeel by haer en hebben, eñ
die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beel-
den, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude

3. Eynde waer toe de selve gedaen wert.

Ten eynde indien yemant teghen zijn Le-
re, Leven ofte Gaven yet soude mogen heb-
ben, het selve binnen den tijdt van veerthien
dagen den Kercken-raet behoirlijck moge te
kennen worden ghegeven, ende hy N. also in
cas van gene teghensprekinge (ghelijck wy
ganschelijck betrouwē) door V. L. stil-swijgē
met ghewoonlijcke vermaningen, stipulatiē,
ende gebeden nae't ghebruyck der ghereformeerde
Kercken, in de volle possessie van sij-
nen Dienst, verneer moghe opghenomen en-
de bevesticht worden.

Inlivinghe ofte opneminge der Predicātē.

E 'Twelck voorts geschiet na de forme
daer-toe gestelt ende over-al ghebruyckelijck/
met opēbare Opleggingе der handen,
item met alle vermaningen, Stipulatien ende
Gebeden in de selve forme begrepen; welc-
ke dinghen alle 'tsamen strictelijck ghe-
bruyckt werden inden genen / voor de
gansche Gemeente, die alhier eerst totten
dienst opgenomen werden. Maer andere
die wt eenige Kercke hier beroepen wer-
den/ die doen alleē behoorlijcke Stipulatie
van ghetrouwicheyt inden Kercken-raet
door't gevē vande rechterhant der Gemeyn-
schap.[c] Waer-van de Gemeynte namaels
verwitticht wert/ tot welcken tijt de selve
oock het gemeyn Gebet na de Predicatie
ingheslooten werden; achtervolgende de
vryheyt de Kercken in desen deele toegela-
ten

Onderscheyt hier in tusschen d'aecomēde eñ oude Dienaers.

c. Gal. 2.9

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woorden ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet eñ uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is; son-

Disciplijn in dese Schole.

ten inden Synodo Nationali tot Dordrecht gehouden inden Jare, 1578.

Van't stellen der Ouderlingen ende Diaconen.

DE Kercken-raet inder tijt presenteert aē de Magistraet alle Iaren eenighe daghen voor Pinxsten by gheschrift een dubbel ghetal van personen, bequaem tot Ouderlingen ende Diaconen, uyt welcke ghedenomineerde personen, de Magistraet met advijs vande Dienaers des woorts, soo vele uyt-kiesen ende stellen alsser nodich zijn; die daer na de Ghemeente voorgestelt werden, na gewoonte der Kercken.

Oock over desen artijckel/ wesende tot eener tijt/ eñ ten selven eynde ghemaeckt met den voorgaenden/ is eene merckelijcke verbeteringe ghevolcht. Want als die vāde supplicerende Gemeynte door inductie vanden genen die desmaels tot haren rade waren/ hen-selven grootelicx vercort achteden/ ende der Kercken recht (gelijck men spreeckt) t'eenemael onder de voet getreden te wesen/ om datter vā des Raets syde bedonghen ende ondersproken was/ dat de Magistraet, om alle oude voorgevallen swaricheden in toecomendē tijt t'evitteeren/ voort-aen het dubbel getal der Ou-

Verbeteringe vā desen Artijckel.

Ongefundeerde clachte over dē selven gelijck hy eerst gestelt was; mitsgaders de redenen waerom: genomen.

 derlingen

genen, die geen voor-oordeel by haer en hebben, eñ die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beelden, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude

derlingen ende Diaconen by den Kercken-raet alle Jaren te denomineeren eenighe vanden haren souden moghen by-vougen; Daer is de sake eerst door de practijcke indirectelijck/ ende daer-na door openbare Acte des gehelen Raets directelijck/ soo verre gebracht; Dat de Magistraet voorgenoemt van hare besproken conditie/ uyt oorsake boven verhaelt/ gewillichlijck tot meerder vasticheyt ende toenemingе van de gemaeckte Vrede afwijckẽde / opt goet bericht vande Predicanten inder tijt/ al inden Jare 1596. in Martio geschiet/ te vreden is geweest/ haer te houden binnen de Denominatie by den Kercken-raet jaerlicx te doen/ gelijck het oock vã dien tijt af/ alsoo onverbrekelijck onderhouden is.

1. Vant exempel van ander Kercken deser Provintiẽ:

Daer nochtans elders in dese Geunieerde Provintien den gestelden Ouderlingẽ eenige uyt ende van weghen de Magistraet by-gevoucht werden om alle dinghen te helpen bestieren.

2. uyt het Project vã Hollant.

Item daer int Project van Hollant bove gementioneert Articulo II. de Magistraet immers so vele ende meer toegelatẽ wert.

3. uyt de Kercken-ordeninge vã Zelant.

Ende daer inde Kercken-ordeninghe in Zelant ghestelt by authorisatie vande Heeren Staten, Articulo 21. beslotẽ is/ dat de Huysmeesters by de Magistraet alleen gestelt, met de Diaconen by de Kercke vercorẽ eene Col-

legie

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woorden ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet eñ uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is; son- *Disciplijn in dese Schole.*

legie te samen maken sullen &c.

Ja/daer de Heer Calvijn expressellick getuycht in eene sekere Remonstrantie, dat de Ouderlingen noch eens soo vele in getal/ alsser Predicanten sijn uyt den groten ofte cleynen Raet der Stadt aldaer ghenomen werden; ende dat inde kerckelijcke vergaderinge gemeenlijck een vande Burgemeesters presideert. Siet Epistola. 167. item Bezam. Epistola 20. *4. Van't exempel der Kercke tot Geneven.*

Op de bedieninge der Ouderlingē en is tot noch toe geen naerder ordre gestelt om de selve ten besten ende tot de meeste stichtinge/ so inden Kercken-raet als andersins uyt te voeren; om redenen/ de welcke de tijt ende de gelegentheyt niet toe en laten/ hier te verhalen. *Op de bedieninge der Ouderlingē noch geen ordre gestelt, eñ waerom?* Maer wat de Diaconie belangt/dewyle aen de selve vele gelegen is/eñ dit ampt vele Calumniē onderworpen; het heeft de Kercke goet gedocht daer in te voorsiē/om alle quaet-sprekers/so vele mogelijck was/alle oorsakē af te snijdē/ ende alle lasteringen voor te comē/ sekere Artijkelen te doen stellen; Ten eynde alle dingen int Huys Godts eerlijck ende met orden mochten toegaen. *Ordonnantie ter contrarie, ghestelt op de Diaconie.* Welcke Artijkelen daer na by den Raet der Stadt ghelesen sijnde belieft ende gheapprobeert zijn den 20. Ianuari Anno 1595. luydende gelijck hier-na volcht; *Approbatie der selver by den Raet.*

Alle

genen, die geen voor-oordeel by haer en hebben, eñ die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beelden, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude

I. Aẽgaẽde den Ontfanck.

1. Inde Kercke nae de Predicatie.

Alle d'aelmossen welcke inde Kercken na de Predicatien ghecollecteert werden, sullen alle acht dagen by twee uyt die Diaconẽ daertoe te verkiesen in handen vandẽ Boec-houder ghebracht werden, ende sal hier-van, ten beyden sijden, goede behoirlijcke optekeninghe geschieden.

2. Andere vrye gaven aen den Armen gedaen.

'Tselve sal oock gedaen worden in alle extraordinaire gaven, 'tsy van Testamenten of andersins; tot welcken eynde oock de Predicanten, 'tgene hen-lieden vanden crancken dien aengaende, toegestelt ofte aengeseyt soude mogen worden, aen eenen vande Diaconẽ sullen ter hant stellen, ofte te kennen geven.

II. Aẽgaẽde uytdeylinge.

1. Vande ordinaire beurse.

Ende omme voorts 'tgene den Armẽ sal gegeven worden behoorlijck eñ met goede ordre te distribueren; sal de Boeck-houder alle xiiij. daghen 's Donderdaechs naer de Predicatie inde Kercken Camer brengen, ofte door den Dienaer der voorschreven Camer, doen bestellen de Beurse van't ordinaris datter by de huysen gedeylt wert, om den Diaconen, elc voor haer-lieden quartier, ter hant te stellen.

2. Vande verminderinge ende vermeerderinge der selver.

Item sullẽ ooc voorts in dese Vergaderinge alle voorvallende nieuwe lasten ende swaricheden 'tsy van yemant op de Cedullen te stellen, uyt te doen, die te vermeerderen ofte verminderen, in onderlinge cõmunicatie gelecht werden; omme met ghemeyn advijs in alles, totter Armen besten ende troost der behoufti-

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren en onbehoorlijcke woorden ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet en uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is; son-

Disciplijn in dese Schole.

houstigen,te mogen versien werden.

3. Vāde ordre anders inde vergaderinge der Diaconen te stellen. Stichtinge der selve vergaderinge.

Ende op dat in dese vergaderinge alle dingen in de vrese des Heeren ende met goeder eenicheyt ende orden mogen toegaen; So sal hem een vande Predicanten by beurte daerby vougen,omme 't Gebet te doen, ende alles ten besten te helpen bestellen ende beslissen.

4. Vāde besouckinghe der armen.

Sullen oock de Diaconen ghehouden sijn, elck in hare quartieren,eens te drie Maenden, de ordinaire Huys-armen te besoucken, omme hare dispensatie met goeder kennisse uyt te voeren.

5. Vant extraordinaer.

Ende soo yemant onder hen eenige extraordinaire noot 'tsy by den Predicanten, ofte andersins te kennen ghegeven wort ofte ontmoetet, die sal daer van rapoort doen ter naester versamelinge,ofte,indien de gelegentheyt niet toe en laet 'tselve soo lange uyt te stellen, soo sal hy een van sijne met-broederen,tot hē nemen ende met den Boeck-houder doen nae dat de noot vereysschet; Welverstaende dat hier-vā inde naeste Vergaderinge ofte by een comste,rapport sal gedaen werden.

6. Van des Boec-houders machte in desen dele.

Wel verstaende nochtans dat de Boeckhouder by hem alleen macht sal hebben, den genen die voor hare particulier hem haren noot comen aenbrengen,te geven tot de somme van thien stuvers,ende daer-van int particulier goede aenteeckeninge doen, omme by affirmatie in rekeninge te passeren.

Indiens

genen, die geen voor-oordeel by haer en hebben, eñ die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beelden, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude

Indient oock soude moghen geschieden, dat de Diaconen die in eenige Kercken ghestaen hebben van passanten aenghesproken werden; zullen de selve wel sodanige met gemeen advijs na gelegentheyt der sake, mogen helpen; Edoch also datse sulcx 'tgelt overbrẽgende, den Boeck-houder aenseggen, de welcke den vollen ontfanck opteeckenen eñ 'tgene aldus gegevẽ is, in sijn uytgeve brengẽ sal.

7. Item de Diaconen in gelijckẽ val.

Ende wat de Passanten aengaet, de welcke hen met goede Kerckelijcke attestatien aẽde Predicanten voortaen sullen mogẽ addresseren; De sulcke sullen ten versoecke vanden Predicantẽ voorgenoẽt by den Boec-houder alleen, ofte met kennisse van eenen Diacon, geholpen ende voortgesonden werden.

8. Vande Passanten met Attestatie comende.

Dit (segge ic) is 'd'Ordõnantie vã woort tot woort, eerst by dẽ Kercke op dit stuck gestelt, eñ daer na by dẽ Raet deser Stadt belieft eñ geapprobeert, al indẽ Jare 1595. Edoch waer by de Cristelicke Leser noch dese dingẽ weten eñ voorseker houden zal.

Ten eersten, dat alrede, van't gene dat extraordinaerlijck soo by Testamente eñ andersins buyten de Collecten na de Predicatie inde Kercke gecomen is, door goede toesicht op d'onderhoudinge vande ordre voorsz, verscheydẽ pẽningẽ op jaerlijcsche Renten beleyt sijn, op hope eñ met goede toesicht, dat meer andere tot gelijckẽ yver int weldoẽ bewogẽ sijnde, de Dia-

Vrucht uyt dese ordre alrede gevolcht, eñ noch te verwachtẽ.

conie

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren ẽ onbehoorlijcke woor-den ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet ẽ uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is, son- Disciplijn in dese Schole.

conie insgelijx in hare Testamentẽ ẽ an-ders/bedẽckẽ sullẽ ẽ dat dese bedieninge also metter tijt een goet fundamẽt sal ge-leyt werdẽ/om rijckelijcke te mogẽ sayẽ.

Tẽ tweedẽ/dat de Raet deser Stadt jaer-lijcx 'tgene dat aẽ de dagelijcsche ordinaire Collecte ontbreect ẽ te cort cõt/zo dewyle het Jaer noch loopt/ zo van dat de Reke-ninge gedaen/gesloteẽ ende gepasseert is/ suppleert ẽ by-leyt; om altijt getrouwe ẽ gewillige Diaconen te mogen becomẽ. Des Raets bystant, ẽ sorge voor dẽ Armen.

Ten derden/dat mijn Heerẽ de gedepu-teerde vande Statẽ 'Slants vã Vtrecht, alle Ja-ren verscheydẽ lasten Rogge de Diaconie by hare ontfangers doẽ hebbẽ/om t'broot daer-van comende/onder de Huys-armẽ deser Stadt te distribuerẽ/ insonderheyt indẽ winter/als de coude ẽ crãcke nerin-ge velẽ gebiet ẽ belet den cost/gelijck inde Somersche dagẽ/te verdienẽ ẽ te gewin nẽ. Twelc ooc wel geschiet alst den Hee-re beliest heeft/eenige victoriẽ te verlenen. Der Heerẽ gedeputeerde vande Statẽ Slãts vã Vtrecht.

Boven desen dient oock hier wel aen-gemerckt dat de Diaconie also int gemeyn hare bedieninge doet ẽ uyt-recht/sonder eenich õderscheyt vã Religie/over alle in-geseten deser Stadt; dz nochtãs sorge ge-dragẽ wert/dat de Huys-genotẽ des geloofs voor al besorcht werdẽ/dat niemãt van de selve genodtzuct wert/ gelijc de Vagabõdẽ

doen

genen, die geen voor-oordeel by haer eñ hebben, eñ die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beelden, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude

doen/sijn broot in't openbaer te bedelen.

Omme-ganck.

Boven desen wert ooc alle Jaer in December een gemeyne Omme-ganck ghedaen by de gedeputeerde des Raets eñ der Kercken, om den Armen int herte vanden Winter beter te mogen vertroosten.

Rekeninge der Diaconen voor wien, ende waerse gedaen wert.

Ten laesten dient oock hier geseyt dat van dese Administratie alle jaren gemeyne Rekeninge Openbaerlijck int Choor vandē Dom, met onbesloten deuren gedaē wert voor alle man/ die daer by begeert te wesen/ ende de selve Rekening te aenhoorē; Ten overstaen vande gedeputeerde vanden Raet, de Predikanten ende de gene die als Ouderlingen te dier tijt in Actuelen dienst sijn. Tot welcken eynde/de dach daer toe bestemt/by tijts/de Gemeynte vā den Predicstoel aengeseyt eñ vercondicht wert.

Besluyt vā dit eerste Capittel.

Ende soo vele sy ghesept ten deele tot vastmakinge/ende ten deele tot volle openinge vant eerste poinct van dit Tractaet, aengaende De bestellinge van't Predic-ampt ende andere Kerckelijcke dienstē; Immers voor soo veele de selve/by den gemeynen Man voor sodanich eñ meest principael gehouden werden/ende der selver ordinare Onderhoudinge, afwisselinge, eñ jaerlijcksche veranderinge, aengaet.

1. Belofte-nis van meerder bericht.

Doch sal de Christelijcke Leeser hier

wijder

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woorden ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet eñ uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is; sonder nochtans dat de Meesters hier-door de hant gesloten is / ende de macht benomen wert/ om den genen te castyden na

Disciplijn in dese Schole.

wijder wetē. Ten eerstē dat hier na noch vā meer andere Kerckelijcke Ampten ende bedieningen sal gesproken werden; alwel byden gemeynen Man min principael/ eñ niet in gelijcke waerdicheyt gehoudē/ maer even wel inde Kercke niet min nodich ende profitelijck; Item vā meer andere publijcque verplegingen der Armē die in dese Stadt ordinaerlijck geschieden; als oock van andere dingen/ die om alles na den Regel des Apostels, eerlijck ende met orden te verrichten/alhier plaetse hebben.

2. Discretie in dese dingen ghebruyckt.

Ten tweeden dat wy int belept vande vast-makinghe der Beroupinge der Predicanten vele dingen hebben willen voorby gaen ende verswijgen/om allen waen vā partyschap van ons te weren/ eñ om niemant/ curieus sijnde/ eenigen deur t'openen tot disordre eñ kibbelinge; Insonderheyt in't stuc vande macht ende authoriteyt der Overheyt in desen dele. Verhopende dat God de Heere te sijner tijt gelegenheyt geven sal/dat eens soo hier-in/als in andere dingē noch disputabel sijnde/ met ghemeyn accoort van alle de geunieerde Provintien behoorlijcke ordre ghestels werde.

genen, die geen voor-oordeel by haer en hebben, eñ die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beelden, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude

doen/sijn broot in't openbaer te bedelen.

II.

Vande Bedieninge des woorts ende der Sacramenten.

1. De swacke een weynich tijts inde Textē der Predicatiē voor de middach gedragen.

WAt het Woort belangt; Het hebbē wel de Ministers binnen Vtrecht, na de veranderinge inde Gemeynte aldaer over derthien Jaren voorgevallen/ des Sondaechs ten dienste vande swacken D'epistelen ende Evangelien (gelijckmen de selve noemt) eenen tijt lanck gepredickt/ om de selve alsoo te gemoet te gaen; achtervolgende 't Contract tusschen den Raet eñ de supplicerende Gemeynte, indē Jare 1593. opgerecht. Edoch alsoo dat hier-in vanden beginne af groote vryheyt gebruyckt is geweest; sulcx dat-mē inde plaetse vāde selve Texten, dickwils eenige andere materien ter hant genomen heeft/ dienstlijck so omme den simpelen t'onderwijsen vāde ongelegenheyt die't met vele vande selve Texten heeft/ omme den gemeynē man tot rechte kennisse fundamentalijck aen te leyden; soo oock vande jonckheyt deser maniere van doē inde Kercke Gods. De welcke namelijck eerst inghevoert is in't Jaer acht-hondert eñ ses (gelijck de Historien getuygen) Ten tijde vanden Keyser Carolus getoenaemt De grote, die hiertoe gebruyckt heeft den Raet ende arbeyt

Verbeteringe strax hier op ter hant genomen door de practijke.

van

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woorden ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet eñ uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is; sonder nochtans dat de Meesters hier-door de hant gesloten is / ende de macht benomen wert/ om den genen te castyden na

Disciplijn in dese Schole.

van Paulus Warnenfridus; waer-door het oock geschiet is/ dat vele onder den ghemeynen man/niet geweten en hebbẽ/datter noch eenich ander Woort Godts was/ behalven 'tgene datse alle Jaren op de Sondagen hoorden prediken ende verclaren. Dese maniere van doen/ is om de reden boven verhaelt so lange onderhoudẽ/ tot dat eyndelelijck dese sake/ door eenen gevoechelijcken middel-wech so verre gebracht is/ dat de wijse by de Oude Vaders ende vermaerde Leraers eertijts inde Kercke Godts/met goeden wille ende kennisse der Overheyt deser Stadt/ also wederomme opgerecht is geworden/ dat de gene/ die noch in desen dele swack waren niet gehelijck voor 'thooft (soo-men seyt) gestoten en sijn geweest/noch oock yemant heden op desen dach gene oorsake gegevẽ en wert/omme hen te verlagẽ. Tot welcken eynde inde Voornaemste ende laeste Predicatie, die voor dẽ middach inde Dom gedaen wert/een van de vier Evangelistẽ van den beginne af ordinairlijck uytgeleyt ende verclaert wert; Ende dat des Morgens in twee andere predicatien de Sondachsche Evangelien noch op twee plaetsen brougher verhandelt werden. Waer-in men oock bevint / dat hem alle man wel gerijft ende voldaen hout.

Daer-na door consent ende vollen wille der Overheyt.

genen, die geen voor-oordeel by haer en hebben, eñ die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beelden, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude

doen/sijn broot in't openbaer te bedelen.

Ordeninge der Predicatien na den middach.

Ende wat de Predicatien aengaet/ de welcke na den middach insgelicx in drie Tempelen gedaen worden; daer-in wert dese ordeninge gebruyckt/ dat de Redẽ die het beginsel geeft in Christo, dat is/ de Christelijcke Catechismus voor-al gestadelijck/ in eene der selver Tempelen, van den beginne af ten eynde toe/ na d'afdeylinge vã dien; in sekere Sondagen/ gedrevẽ wert; gelijck dese maniere van doen oock noyt/ na de veranderinge alhier t'Vtrecht voorgevallen/ onderlaten is geweest.

1. Aengaẽde den Catechisinum op een plaetse.

Ende het staet voorts inder Predicantẽ vryheyt, in d'andere twee plaetsen yet voor te nemen tot de meeste stichtinge/ ofte uyt de Sondaechse Epistelen, ofte in de Evangelien van dien dach alsdã voort te varẽ/ indien voor de Middach yet overgeschoten is/ ofte hare ordinaire Texten diese inde weke handelen/ te vervolgen/ ofte in summa yet anders voor te nemen/ waer-by de Gemeynte na gelegentheyt vande plaetse ende andersins / alderbest can gedient werden. Inde weeke werden eenige vande voornaemste Boecken des ouden ende nieuwen Testaments/ vanden beginne ten eynde toe / uytgheleyt. Aldus heerlijck is D'artijckel hier--op inden Jare 1593. gemaeckt / vermeerdert eñ verbetert.

2. De materië elders verhandelt.

Be-

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woorden ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet eñ uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is; sonder nochtans dat de Meesters hier-door de hant gesloten is / ende de macht benomen wert/ om den genen te castijden na

Disciplijn in dese Schole.

II.

Belangende den Doop, de selve wert geadministreert na d'instellinge Christi, eñ de forme inde Kercken in dese geunieerde Provintien over-al aengenomen ende gebruyckelijck; alleen uytgenomen/dat/ na den Artijckel hier van tot bevredinge deser Kercke over thien Jarē opgerecht/ dese twee dingen van dier tijt af onderhouden sijn ghewoorden.

De Doop en wert t'Vtreche inde Substātie niet anders als over-al aengediēt.

Twedeley dingen nochtans niet Substantieel anders aldaer ghebruyckelijck.

Ten eersten/ dat de Stipulatie ontrent den Doop verandert is in eene Vermaninge tot D'ouders; gestreckt om die tot hare schuldige plicht/inde opvoedinge vā hare kinderen te berichtē/ sonder dat de Getuygen ergensin verbonden werden. Ten tweeden/dat de Doop oock buyten den gewoonlijcken tijt dē krancken Kinderkens/aengedient wert / alsmen daer-toe versocht wert. Edoch 'twelck in dese derthien Jaren/qualijck thienmael geschiet is: Ende 'twelck niet anders gedaen en wert/als inde Kercke, daer-toe geopent/eñ ter presentie van eenige getuygen, neffēs de gene/die't Kint tē dope brengen. Welcke twee conditien oock in desen dele uytgedruct staen in't gene dat Wilhelmus Sepperus Inspector vande Nashovische Kercken van dese sake geschreven heeft int boeck De Politiā Ecclesiasticā geintituleert/ act 12. Capittel. Sonder dat de gewoonlijcke on- 3.

1. Aengaēde de Stipulatie.

2. Den tijt belangēde, ende niet wat restrictien.

1. 2. Conformiteyt in desen dele.

genen, die geen voor-oordeel by haer en hebben, eñ
die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beel-
den, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude

doen/ sijn broot in't openbaer te bedelen.

derwijsinge inde lere des H. Doops, ende de
gewoonlijke gebeden ende dancksseggingen
opt/ als sulcx voorgevallen is/ int minste
naghelaten en sijn. Waer-in ten beyden
sijden (onses bedunckens) niet en geschiet
tot d'alderminste quetsinge vande Substa-
tie vande bedieninghe des H. Doops, ofte
strijdende tegen 'tgebruyck van meer an-
dere Kercken, soo binnen/ als buyten dese
geunieerde Provintien. Want wat het eer-
ste aengaet; also het nemen vande Getuy-
gen, om den kinderen ten dope te presen-
1. teeren/ geen gebot vanden Heere en heeft/
ende volgen dien/ sulcx niemant en can/
uyt eenigen bysonderen noot/ opgeleyt
2. werden. Item/ overmits in verscheyden
so Nationale als Particulire Synoden de ver-
bindinge der getuygen als min substan-
tieel zijnde/ in twijfel getrocken/ immers
altijt vande plicht der Ouderen tegen ha-
re Kinderen int opvoeden der selver/ on-
derscheyden is geweest. Boven desen al-
so dese sake inden Synodo Nationali Anno
3. 1581. tot Middelburch gehouden/ in deli-
beratie genomen is gheweest om de selve
ofte te veranderẽ/ ofte gehelijck af te doen.
4. Ende ten laesten/ dewyle dese maniere
vã Stipulatie ende verbindinge der Getuy-
gen, in vele wel gestelde Kercken gans geẽ
plaetse en heeft/ buyten dese Provintien.

Naerder bericht vãde Stipulatien.

Ende

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woorden ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet eñ uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is; sonder nochtans dat de Meesters hier-door de hant gesloten is / ende de macht benomen wert/ om den genen te castyden na

Disciplijn in dese Schole.

Ende also oock uyt dese sake dickwils eñ op verscheyden plaetsen/hier te lande/ve- 5.
le onstichtelijcke ende ongerijmde dingẽ ontstaen ende voorgevallẽ sijn/ onnodich om hier te verhalen; Wat beschuldinghe can met reden over den genen vallen/ de welcke de oorsaken verhaelt in behoorlijcke aenmerckinge nemende/hier-in/tot de meeste stichtinge/ eenige verãderinge ter hant nemẽ in eene middelmatige sake, sonder anderen te verachten ende veroordelẽ by de welcke de selve noch plaetse heeft eñ gebruyckt wert. Noch vele min oorsake heeft-mẽ om d'extraordinaire aendieninge vanden H.Doop, om de redenẽ ende op de wijse boven verhaelt, hem te verwonderen/ofte yemant te lasteren; dewyle al inden Jare 1574. tot Dordrecht inden Synodo aldaer ghehouden D'extra ordinaire tijt van dopen ingewillicht is. Item hier-op namaels in andere Synoden eñ Classen insgelijcx ordre is gestelt/ja dewyle in verscheyden gereformeerde Kercken de Doop nummermeer ordinairlijck na de Predicatien, maer op andere gesette tijden/bedient wert.

Van den extraordinairẽ doop

'Theylige Avõtmael onses Heeren I. C. wert binnen Vtrecht drie mael des Jaers gehouden; gelijck sulcx oock voor onsen tijt geschiet is. Men is nochtans lange

I. d'Avontmael hoe dickwils t'Vtrecht 's Iaers uytgedeylt wert.

genen, die geen voor-oordeel by haer en hebben, eñ
die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beel-
den, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude

doen/sijn broot in't openbaer te bedelen.

besich geweest/ om'tselbe tẽ minstẽ vier-
mael te doen/'twelck oock al over langen
tijt soude geschiet wesen / indien de gene
de welcke anderen behoordẽ voor te gaẽ/
dit goet voornemen niet opgehouden eñ
Ordeninge over de gene die hen eerst hier toe begeven.
te rugge gestelt en hadden. Het en wert
nochtans niemant tot dese Heylige instel-
linge toegelaten met eenige profanatie eñ
ontreyneginge vãde selve; Maer het moe-
ten de gene die hen daer-toe begeren te be-
geven/van alsulck haer goet voornemen/
(wesende tot hare Jarẽ gecomẽ/ eñ Bur-
gers ofte Poorters sijnde) yemant vande
Dienaers des woorts ofte Ouderlingen inder
tijt (somense noemt) verwittigen voor de
eerste reyse; omme also de Reyne Lere toe-
stemmende, ende geen openbaer ergerlijck
leven leydende, tot de gemeynschap deser
heyliger Tafel/met goeder ordeninge ende
stichtinge toegelatẽ te werdẽ. Welcke Ou-
Restrictie in dit stuc.
derlingen in cas als boven/ 'tgene dat hẽ
desen aengaende ontmoet/ ende wederva-
ren is/gehoudẽ sijn de Dienaers des woorts
aen te dienen/ ten fijne vorẽ verhaelt. Cõ-
Conformiteyt ende tijt deser ordeninge al hier.
form 'tgene dat van dese sake int Project
van Hollant meermaels aengeroert / be-
sloten is/ende achtervolgende sekere Acte
binnen Vtrecht, op sekere Propositie van
wegen der Kercke, inden Jare 1596. ghe-
daen/by den Raet den 9. Martij, gemaeckt;
Tot

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woorden ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet eñ uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is; sonder nochtans dat de Meesters hier-door de hant gesloten is / ende de macht benomen wert/ om den genen te castijden na

Disciplijn in dese Schole.

Tot voorcominge van alle Prophanatien, ende om voorts alle Schandalen t'eviterẽ/ voor soo vele een Christelijcke Overheydt hier-inne doen can. Daerentusschen blijft even wel in sijn geheel 'tgene dat in't verdrach/inden Jare 1593. opgerecht/besloten is/ tusschen den Raet ende de supplicerende Gemeynte. Te weten/dat het dẽ Ouden ende volwassenen vry staet/ die inden gelove ondersocht ende opgetekent begeren te wesen, hen te dien eynde naerder by eẽ vande Kercken-dienaers te mogẽ latẽ vinden; gelijck 'tselve sedert dese ordonnantie altijts ende van allen meest ghesch iet/ ende dese vryheyt oock is ingewillicht eñ goet gevonden in't voorschreven Project van Hollant, by den genen die over 'tselve geweest sijn. Item 'tblijft insgelijcx in sijn geheel/ende wert onverbrekelijck onderhoudẽ/ 'tgene in't voorgenoemde Verdrach Anno 1593. goet gevonden ende besloten is/ aengaende den genẽ die ofte van buyten in comen, ofte onder haer achthien Iaren sijn. Wãt wat dese belangt/ die moeten hen ten beyden sijden goets tijts voor de eerste reyse als-se t'en Avontmael begerẽ te gaen, vougen by eene vande Dienaers des woorts, omme inden gelove onderricht te worden; ende hen (wat den genen die eerst vã buytẽ incomẽ belãgt) respective-

Eerstẽ Artijckel hier van niet afgedaen.

1. Noch in den Ouden ende volwassenen conform 'tproject vã Hollãt.

2. Inde onder-jarigen

3. Noch in den genen die van buyten in comen.

 lijck

genen, die geen voor-oordeel by haer en hebben, eñ
die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beel-
den, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude

doen/sijn broot in't openbaer te bedelen,

lijck bekent maken ofte anderlins Attestatie tonen vande Kercke daer sy laest geresideert hebben. In conformiteyt van't gene dat eertijts inde Oude Kercke mettẽ Catechumenis ende Leer-jongers geschiet is. Item/met anderen/de welcke het Iodẽ ofte Heyden-dom wilden verlaten ende hẽ tot de gemeynschap der Kercken begeven.

Fundamẽt deser zake.

II. Vercõdinge des aenstaendẽ Avõtmaels

Tot desen eynde wert 'telcke reyse d'aenstaende Bedieninge des H. Avontmaels drie weecken te voren de Gemeynte van den Predickstoel in alle plaetsen daer geleert wert/verwitticht/ ende te kennen gegevẽ; Op dat hem een jegelijck daer-toe moge bereyden ende quijten na sijne conditie eñ gelegentheyt/ende alle dingen also eerlijck ende met orden na den Apostolijschen regel, mogen toe-gaen ende geschieden. Welcke drie weken gheduerende verschepden Predicatien gedaen werden/ om allen mã vande Verborgentheyt des H. Avontmaels wel t'onderwijsen; Inde welcke oock een yegelijck vermaent wert hem te latẽ binden in't Bericht 'twelck ghestadelijck (ist niet over-al/ ten minsten op eenige plaetsen) gedaen wert/nae't exempel der gesonder Lere, om eenen yegelijck tot dese sake verstandich te makẽ/ als oock inde Proef-predicatie.

Openbare voorbereydinge des volx tot dese actie 'telcke reyse gedaen.

Wat de bedieninge self aẽgaet; die geschiet binnen Vtrecht, ende is sulcx

De bedieninge selff met twederley onderscheyt.

altijt

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren en onbehoorlijcke woorden ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet en uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is; sonder nochtans dat de Meesters hier-door de hant gesloten is/ ende de macht benomen wert/ om den genen te castijden na — Disciplijn in dese Schole.

altijt gedaen/na de forme ende op de wijse over al in dese geunieerde Provintien gebruyckelijck/sonder de selve yet af ofte toe te doen; Item met lesen ende singhen/ tot de beste ende meeste stichtinge. Uytgenomen datmen hier 'tgene dat inde uytdeylinge des broots ende wijns, elders gesproken wort/ de woorden onses Heeren J.C. self in-lijft in deser vouge; Het broot dat wy breken is de gemeynschap des lichaēs Christi. Daeromme spreeckt hy, Nemet ende etet, dat is mijn lichaem, dat voor u gegeven ofte gebroken wert, sulx doet tot mijner gedachtenis. Item de Drinck-beker der dancksegginge dien wy danck-seggende drincken is de gemeynschap des bloets Christi: Daeromme spreeckt hy; Drinckt alle daer uyt, dese Drinck-beker is het niewe Testament in mijnen Bloede: doet dit, soo menichmael als ghy dien drinckt, tot mijner gedachtenisse. — 1. Inde woorden der uytdeylinge des broots &c.

Item uytgenomen / dat de Dienaer self den genen die communiceren het gebroken broot inde hant geeft; Twelck hier in dese Stadt bequamelijck geschieden can/ dewyle het H. Avontmael hier in twee ofte drie plaetsen te gelijck ende op eenen tijdt aengedient wert. — 2. Item in-geven des selven Broots in eens yegelijx eygen hant door dē Dienaer self.

Vande

genen, die geen voor-oordeel by haer en hebben, eñ
die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beel-
den, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude

doen/sijn broot in't openbaer te bedelen.

III.

Vande oeffeninge der Boet-Tucht.

Boet-tucht in wat zaken eñ wäneer gebruyckt wert?

HIer-in wert ghehandelt na de leere Christi Mathei int 18. Capittel / in maniere als hier-na volcht; Indien yemant eenige valsche Lere drijft ofte dissoluyt van Leven is, 't welck kennelijck ende openbaer is voor alle man / ende ergernisse

D'eerste trappe vä dien.

geeft / so wert by den Kercken-raet yemant vanden heuren gecommitteert, om by den selven te gaen ende hem te vermanen / na gelegentheyt der sake / om ofte van sijn valsche lere af te staen / ofte sijn dissolupt

De twede.

ende schandaloos leven te beteren. Maer indien de Gecommitteerde voor de eerste reyse niet en wert gehoort / zoo wert (hier van rapport gedaen sijnde) noch een ofte twe by den Kercken-raet den selven by-ge-

De Derde

voecht; waer-toe gemeenlijck wel eē vande Predicanten genomen wert; Edoch indien oock dese niet gehoort en werden / tot verbeteringe vanden afgedwaelden ende gevallen Sondaer; zo werden de selve voor

Kercken-Raet wat sy?

den gehelen Kercken-raet, dat is / den gene die de Bedienaers des woorts met kennisse ende bewilginge der ganschen Gemeynte by-gevoecht sijn / ontboden / ende met alle sachtmoedicheyt vermaent / bestraft / eñ onder-

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woorden ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet eñ uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is; sonder nochtans dat de Meesters hier-door de hant gesloten is/ ende de macht benomen wert/ om den genen te castijden na

Disciplijn in dese Schole.

onderwesen/ of hen God t'eenigen tijde mochte geven/ datse hen bekeerende de waerheyt bekenden, ende vande bandẽ des duyvels ontgaende ontwaeckten tot sijnen wille.

Excommunicatie ofte Ban.

Edoch indien de ghevallen alsdan noch niet en willen horen/so werden sulcke onboetvaerdige van des Heeren Avontmael afgehouden ende Gode Almachtich bevolen. Aldus wert binnen Vtrecht (segge ick) de Boet-Tucht geoefent; conform den Catechismo dien wy predicken/ ende de Kercken-ordeninge over vele Jaren opgerecht ende als noch geuseert inde Keur-Vorstelijcke Paltz; gelijck oock de Heere Zacharias Vrsinus saliger memorie/ by den welckẽ mẽ meynt dat de Catechismus gestelt is/ van gene verner uytsluytinge in sijne schriftẽ/ gewach en maect/noch oock Balthasar Copius in sijn Sermonen over de selve gedaen/ ende over vele Jaren in druck uytgegeven.

Conformiteyt ende Fundamẽt deser oeffeninge der Boet-tucht.

Ick en achte niet nodich te wesen tot confirmatie van desen eenich naerder bericht te doen; dewyle de Catechismus in aller Christenen handẽ is, Ende wat de Sermonen Copij aengaet/ ende d'Ordeninge der Kercken inde Paltz geseten/ de selve dagelijx by velen ingelijx gelesen werden eñ bekent zijn.

Breder bewijs onnodich, afgesneden.

Dit dan zy dus-verre geseyt tot een aenwijsinghe soo vande Bestellinge des Predick-ampts, ende

Besluyt.

andere

genen, die geen voor-oordeel by haer en hebben, eñ die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beelden, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude

doen/ sijn broot in't openbaer te bedelen,

andere Kerckelijcke dienstẽ, by den gemeynen man als principael gehouden/ als oock vant ghebruyck der Boet-Tucht, waer-toe D'Apostel leert/ dat de Voorstanders der Kercke dese Macht ontfangen hebben.

Van de Gemeyne Scholen.

Der Publijke Scholen getal binnẽ Vtrecht.

HEt sijn binnen Vtrecht vijf publijcke Scholen. Niet nu eerst aldaer aengestelt/ maer meest-al van outs ende voor vele Jaren opgerecht/ eñ nu geduerende den tijt der openbare oefeninge vande gereformeerde Religie, also aen allen sijden verbetert/ dat hem niemant vã wat staet ende gesintheydt dat hy wesen mach/ over eenich ongeriek te beclagen en heeft/ van sijn kinderen niet te connen tot alle Godtsalicheyt eñ Eerbaerheyt op-voeden. Te wetẽ eene algemeyne grote Schole inde welcke de fundamenten der Latijnscher ende Grieckscher spraken geleyt/ ende door de practijcke uyt vele Authoren de welcke in de selve spraken geschrevẽ hebben/ dagelijx vast-gemaeckt ende tot perfectie gebracht werden. Dese algemeyne grote Schole sijn noch drye Publijke Collegien annex, in de welcke verscheyden vromer lieden Kinderen tot costen van't

Grote Schole mitsgaders

Drie Collegien de selve annex.

Lant

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woorden ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet eñ uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is; sonder nochtans dat de Meesters hier-door de hant gesloten is / ende de machte benomen wert/ om den genen te castijden na

Disciplijn in dese Schole.

Lant ende de Stadt onderhouden werden; Ten eynde het noch inden dienst des H.Evangelij noch in andere Kerckelijcke Ampten in toecomende tijden aen bequame personen en mochte ontbreken.

Boven desen sijn in dese Stadt noch vier Parochiale Scholen elck op sijne plaetse den Tempel ende Parochie na de wijse der Kercke des Niewen Testaments van der Apostelen tijden af/ by-gheboecht/ tot de welcke de selve gehorich sijn.

Parochiale Scholen vier by elcke Parochie-Kercke.

De Grote al-gemeyne Schole wert bedient by eenen Rector ende ses Ondermeesters/ die aengenomen ende eerlijck beloont werden by den Raet der Stadt. Edoch over de welcke twee Scholarchen gestelt sijn/ wesende mannen inde Studien opgevoet/ professie doende vande Religie. Item van aensien ende Authoriteyt/ goeden verstande ende stichtelijcken wandel; Om alle dingen in goede ordre metten Rector te helpen onderhouden/eñ alle voor-vallende swarichedē tot vrede eenicheyt eñ stichtinge te beslissen.

Getal der Meesters over de grote Schole.

Scholarchē over de selve, waer toe gestelt?

De Ieucht self is afgedeelt in seven hopen diemen Classes noemt/ na 'tgetal van hare Bedienaers ende voorstanders; ende daer beneven in seven Plaetsen bequamelijck onderscheyden; Ten eynde elcke Meester den genen over de welcke hy gestelt

Afdeylinge der grote Schole, eñ Classen in de selve.

stelt

genen, die geen voor-oordeel by haer en hebben, eñ
die hen-selven gene offensie eñ na-deel in en beel-
den, dat hen hier-door geschiet is, ofte noch soude

doen/sijn broot in't openbaer te bedelen,

stelt is/sonder van andere belet te werdẽ/ op't bequaemste leren ende onderwijsen moge.

Fundamẽ-ten eñ Autheuren die in dese Schole ghelesen werden.

De fundamenten die in dese Schole gelesen werden zijn aengaende de Latijnsche sprake; de Grammatica, Dialectica ende Rethorica Cornelij Valerij eñ wat de Griecsche belangt Grammatica Theophili Golij Argentinensis. De welcke dagelijcx vast-gemaeckt werden door tweederley oefeninghe. Het voorlesen namelijck der voornaemste Authores die in beyde dese spraken geschreven hebben/so wel Poëten als Orateurs ende Historij-scrijvers; Eñ

Oeffening vandẽ Styl.

de exercitien vanden stijl ten beydẽ sijden naerstelijck gheobserveert ende in een yegelijcke Classe alle weken vernieut ende verbetert.

Declamatien.

Dispu-tatien.

Wyder werdẽ de gene die in de hoochste Classen sitten dicwils geoefent in't Declameren, ende men disputeert tweemael des weecks in alle Classen om hoger plaetse te becomen/gelijck oock alle Jarẽ twee

Examen twe mael des Iaers.

gemeyne Examina ghehouden werden by den Rector, inde welcke de toeneminge der Ieucht scherpelijck ondersocht wert; Ten eynde niemant te lange in de onderste Classen gehouden en werde/ maer hoger opgaẽ moge te rechter tijt / ende daer toe bequaem sijnde.

De

De Disciplijn over alle nalaticheyt/ quade manieren eñ onbehoorlijcke woorden ende daden wert over-al ghehouden by den Rector, de welcke tot desen eynde op gesette tijden de Classen alle te samen/ deurwandelt/ende alles doet eñ uytvoert dat/dese sake aengaende/ nodich is; sonder nochtans dat de Meesters hier-door de hant gesloten is / ende de macht benomen wert/ om den genen te castijden na gelegenheyt/de welcke sulx/ tot hare kennisse verdient hebben. Disciplijn in dese Schole.

Ende overmits de gesintheyt der Inwoonders deser Stadt in't stuck vande Religie verscheyden is; men heeft om alle beclaginge ten beyden sijden af te snijden desen middel-wech gevonden, dat de Rector op sekere gesette dagen inde weke dẽ Catechismum die opẽbaerlijck inde Kercken deser geunieerde Provintien aengenomen is ende gepredickt wert/ na de mate des verstants ende het begrijp der Joncheyt/uyt de Latijnsche oversettinge van dien / in eene openbare Capelle de grote Schole annex ende hier-toe by dẽ Raet bequaem gemaeckt ende behoorlijck toegerustet/ Theologicè voorleest eñ verclaert; in welcke plaetse oock de Declamatiẽ met open deuren om van allen man te mogẽ gehoort werden / geschieden ende gedaen werden. Oeffeninge der Godtsalicheyt by den Rector gedaen. 1. uyt den Catechismo.

D

ken onghevveerlijck van vier Guldẽ des Iaers.

Inde Spring-wech sijn thien Cameren vã haren Fundateur Myrops-Cameren geheten/ de welcke gedoteert sijn elx tot drie Pondẽ grooten 'Siaers/ met noch sekere sacken Turfs/inden winter de bewoonders van dien uyt-gedeylt. Myrops-Cameren.

De Buer-kercke heeft ses gelijcke Camers gelegen inde Ambacht-Strate, hebbende te De Camers vãde Buerkerck.

E samen

werden. In welcke ordinaire lessen des Catechismi nootsakelijck alle de gene comen moeten/ de welcke inde Collegien tot dienst der Kercken eñ Scholen onderhouden eñ opgevoet werden; gelijck oock tot dese lesse alle andere sittende inde drie hoochste Classen hen mogen vervougen de welcke van gelovige Ouders geboren sijnde de Christelijcke Religie ende Gode midtsgaders sijn Kercke om de selve te sijner tijt eenigen dienst te doen/ van hare kintsheyt aff toe-geeygent ende op-geoffert zijn.

2. Des Sōdaechs uyt d'Evāgeliē

Wyder doet de selve Rector tot onderwijsinge vande selve ten beyden sijden/ eñ gelijck Schriftuerlijck bericht alle Sondagen uyt de Evangelien van dien dach;de selve niet alleen verclarende na den Griexen Text; maer ooc tot lere Godtsalicheyt ende goede manieren applicerende ende toe-eygenende.

3. Ordre tegē de Papistery in't openbaer.

Maer wat d'andere Onder meesters belangt over de onderste Classen gestelt/ die doen alleen openinge vande selve Evangelien na de Grammatica de woorden uytleggende; sonder verner te moghen gaen/eñ insonderheyt sonder Papisterie publijckelijck hare toehoorders in te planten.

Van

des weecks in alle Classen om hoger plaet-se te becomen/gelijck oock alle Jarē twee gemeyne Examina ghehouden werden by den Rector, inde welcke de toeneminge der leucht scherpelijck ondersocht wert; Ten eynde niemant te lange in de onderste Classen gehouden en werde/ maer hoger opgaē moge te rechter tijt / ende daer toe bequaem sijnde.

Examen twe mael des Iaers.

De

Van de drie Collegien,

WAat de drie Collegien belangt/de welcke dese grote Schole (ghelijck boven geseyt is) annex sijn/ende in de welcke verscheyden vromer liedē kinderen tot costen van't Lant eñ de Stadt onderhouden werden/om in toccomendē tijden het Predick-ampt ende andere minder Diensten der Kercke bequamelijck te mogen in train houden; met de selve ist gestelt als hier-na volcht.

Tot wat eynde dese Collegien gestelt sijn ende onderhouden werden.

Int Pauper-huys (gelijck men't noemt) gefundeert over enige Jarē/werdē onderhoudē acht oft negē Jōgers/de welcke in't selve met alle nodige nootdruft van etē eñ drinckē versorcht eñ onderhoudē werden; sulx dat/daer dese te vorē maer eē weynich onderstants plegē te genietē/eñ 'tgene dat hen ontbrack by de huysē mostē gaē souckē/alsnu harē cost aldaer gehelijck hebbē.

I. Vā't pauper-huys eñ de fundatie des selven.
1. Tractament der kinderen daer in sijñ

Tot dese verbeteringe is dit huys onlanx gebracht door de goede opsicht nu eenige Jarē gedaen by den genen die over 'tselve gestelt sijn geweest; gelijc-mē noch dagelijx besich is/ ende de Heere daer-toe lanx soo meer genade geeft/ om den staet van dien noch bequamer te maken.

2. Verbeteringe waer door hier in gevallen

In de tweede Collegie getoenaemt S[te]. Willebrordus, sijn veerthien ofte vijfthien

II. Van't huys van S. Willebrordus getoenaemt

ken ongeveerlijck van vier Guldē des Iaers.

Inde Spring-wech sijn thien Cameren vā haren Fundateur Myrops-Cameren geheten/ de welcke gedoteert sijn elx tot drie Pondē grooten 'Siaers/ met noch sekere sacken Turfs/inden winter de bewoonders van dien uyt-gedeylt.

Myrops-Cameren.

De Buer-kercke heeft ses gelijcke Camers gelegen inde Ambacht-Strate, hebbende te

De Camers vāde Buer-kerck.

proeven/ de welcke vergeven werden by den Collateurs, daer-toe recht hebbende;

1\. Opsiender int selve. Over de welcke een Iõckman wesende vande gereformeerde Religie gestelt is/ die aldaer voor zijnen arbeyt de vrie Tafel/ eñ daer-toe eene redelijcke beloninge heeft/ om hem te cleden ende andersins te voorsië.

2\. Sijn ãpt. Deses Ampt is de lessen diese elck na hare gelegentheyt/ inde gemeyne Schole hooren/naerstelijck alle dage te Repeteren; Item de Jeucht aldaer sijnde in goede Tucht t'onderhouden/door een goet exempel ende behoorlijcke Straffe na gelegentheyt ende den eysch der mis-tredinge; Eñ eyndelijck de selve te oeffenen tot bidden ende alle Godsalicheyt; Tot welcken eynde hy de selve oock des Sõdaechs inde Predicatie leydet/ende nodige onderwisinghe ende afvraginge doet/om in desen dele altijt overvloediger te werden.

3\. Regierders deser Collegie. Dit huys wert uyt lieffde ghieregeert door sekere Broederschap over weynich Jaren uyt den voornaemsten Adel eñ Burgerie meest van de Magistraet sijnde vercoren; uyt welcke

4\. Huys-meester met sijnen Adjonct. Broederschap alle Jaren een Huys-meester met gemeyne stemmẽ ofte andersins gestelt wert met eenen Adjonct, die desen het navolgende Jaer inde selve bedieninghe navolcht: Voor welcke moeyte sy anders niet en genieten/als dat eens 's Jaers een

Mael-

des weecks in alle Classen om hoger plaetse te becomen/gelijck oock alle Jarẽ twee gemeyne Examina ghehouden werden by den Rector, inde welcke de toeneminge der Ieucht scherpelijck ondersocht wert;

Examen twe mael des Jaers. Ten eynde niemant te lange in de onderste Classen gehouden en werde/ maer hoger opgaẽ moge te rechter tijt/ ende daer toe bequaem sijnde.

De

Maeltijt onder hen-liedẽ gehoudẽ wert/ tot de welcke de Stadt dẽ Wijn schenct; Op welcken tijt oock de rekeninge van't voorleden Jaer voor allen gehoort eñ gesloten wert met behoorlijck bewijs (ghelijckmen seyt) ende reliqua. 5. Rekeninge hier vā gedaen.

Ten derden/ is boven desen/ by de E. E. vermogende Heeren de Staten 'Slants van Vtrecht inden Jare 94. noch een ander Seminarium opgerecht/ inde Abdie van St. Pauls bestaende uyt een getal al-wel noch onseker sijnde van Jongers wesende van goede aert ende hope/ so uyt de Stadt eñ andere plaetsen deser Provintie, so ooc uyt eenige andere buyten de selve gelegen/ die goet verstant hebben ende als bequaem sijnde van vromen gherecommandeert werden. III. Van't Seminarium in D'abdie van Sinte Paulus wāneer eñ vā wien opgerecht.

Over dit Seminarium is een bysonder Rector gestelt/ ten eynde als voren vande Collegie geroenaemt St. Wilbrordus geseyt is; Edoch de welcke midts-dien oock het selve Huys eñ de Jeucht/ daer-in sijnde/ eerlijck onderhout voor sekeren penninck Jaerlijx nae't accoort by de voorsz Heerẽ Staten met hem ghemaeckt; waer-van hem betalinge gedaen wert by den particulieren Rent-meester der selver Abdie. 1. Opsiender over dit ampt, ende betalinge.

Eñ wāneer de gene die hier-in onderhouden werden/ in hare Studien so verre 2. Verder opvoedinge der gener die hier uytgekeert sijn.

 gecomẽ

ken ongeveerlijck van vier Guldẽ des Iaers.

Inde Spring-wech sijn thien Cameren vā haren Fundateur Myrops-Cameren geheten/ de welcke gedoteert sijn elx tot drie Pondẽ grooten 'Siaers/ met noch sekere sacken Turfs/ inden winter de bewoonders van dien uyt-gedeylt. Myrops-Cameren.

De Buer-kercke heeft ses gelijcke Camers gelegen inde Ambacht-Strate, hebbende te De Camers vāde Buer-kerck.

 samen

gecomen sijn/ datse eenen tijt-lanck inde hoochste Classe der grote Schole geseten/ ende apparentie hebben van beter in hoger gereformeerde Scholẽ te sullẽ profiteren; Werdẽse op't advijs vãdẽ Rector buyten de Stadt gesonden/ tot costẽ eñ uyt de goederen der Abdie van S. Pauls voorschreven/ eenige na Franiker, ofte na Leyden, eñ oock wel buyten dese geunieerde Provintien in Duytslant ende elders/ na der H.H. Staten goetduncken. Sulx dat tegenwoordelijck so binnen als buyten in deser vouge onderhouden ende op gevoet werden tot 40. gesellen toe/ ofte meer.

Vande vier Parochiale Scholen.

Vande Parochiale Scholen.

AEngaende de Parochiale Scholen, die (gelijck geseyt is) vier in getale zijn; De selve werden bedient elck by eenen bysonderen School-meester, edoch de welcke alle te samẽ openbare professie doẽ vande Gereformeerde Religie, ende de Boet-Tucht onderworpen zijn. Dese oeffenen de Ionckheyt niet alleen tot lesen eñ schrijvẽ met aller neerstichheyt; Maer ooc eñ voornamelijck tot de Godsalicheyt, door oeffeninge der selver in den Catechismo eñ andere Christelijcke stichtelijcke Boucken/ buyten de hoedanige hem niet toegelaten

Qualiteyt der meesters.

en

den.

des weecks in alle Classen om hoger plaet-se te becomen/ gelijck oock alle Iarẽ twee gemeyne Examina ghehouden werden by den Rector, inde welcke de toeneminge der Ieucht scherpelijck ondersocht wert; Ten eynde niemant te lange in de onderste Classen gehouden en werde/ maer hoger opgaẽ moge te rechter tijt/ ende daer toe bequaem sijnde.

Examen twe mael des Iaers.

De

en wert eenige andere in hare Scholen te brengen.

De Beloninge van desen haren arbeyt ontfangẽse ten dele vãde respective Kerckmeesters, ten deele vande Kinderen/ de welcke voor hare onderwijsinge Jaerlijx eenen sekeren penninck betalen na d'ordonnãtie hier op also gestelt by de Kerckmeesters, voorsz/ dz hẽ niemãt te beclagẽ en heeft vã te hooch ẽn onbehoorlijck in desẽ dele geexactioneert ẽn geschat te werden. Beloninge der selver.

Van andere Kerckelijcke bedieningen min principael, ende nochtans nodich sijnde.

BOven desen sijn in dese Kercke, noch eenige andere Publijcke Ampten ende Bedieningen die men min principael soude mogen noemen. In den DOM is een Voor-leser ẽn Voor-sanger de welcke op gesette tijden de H Bybelsche Schrift de Gemeynte/ de wyl-se tot de Predicatie vergadert/ met groter stichtinge voorleest/ ende die oock de Psalmen so voor als na de Predicatien begint ende aenvanckt. Twelck hy oock doet in de eene Parochie, de Buer-Kercke getoenaemt/ wãneer aldaer dienst gedaen wert; waer-voor hem een eerlijcke beloninge by den Raet der Stadt betaelt wert.

Van andere bedieningẽ inde kercke

Voor-leser ẽn Voor-sanger in den Dom ende de Buer-kerc.

ken ongeveerlijck van vier Guldẽ des Iaers.

Inde Spring-wech sijn thien Cameren vã haren Fundateur Myrops-Cameren geheten/ de welcke gedoteert sijn elx tot drie Pondẽ grooten 'Siaers/ met noch sekere sacken Turfs/ inden winter de bewoonders van dien uyt-gedeylt. Myrops-Cameren.

De Buer-kercke heeft ses gelijcke Camers gelegen inde Ambacht-Strate, hebbende te De Camers vãde Buer kerck.

By wie dese ampten elders bedient werden.

In de andere drie Parochien werden dese diensten van lesen ende voorsingen gedaen by de respective voorscrevẽ Schoolmeesters; de welcke oock het coster-ampt inde selve bedienen/ inde Clockẽ te luydẽ/ de Kercken by tijts te openen ende toe te doen/ als oock inde selve suyver ende nettelijck te onderhoudẽ/ eñ in summa in alles te doẽ datter tot stichtinge eñ bequaẽheyt nut ende nodich is / na d'ordre daer-op gestelt ende noch te stellen.

Dienaer des Kercken-raets.

Behalven dese is de Kercken-Raet noch voorsien met eenen anderen bysonderen Dienaer/ by den welcken de wete van de aenstaende Vergaderinge des selven/ soo ordinaeir als extra-ordinaeir 'telcke reyse gedaen wert / ende wat meer ten dienst der selver vergaderinge nodich is. Dien oock hier voor een eerlijcke belooninge by den Raet wert gegeven.

Gebruyck der Orgelen.

Het is oock boven desen allen / het gebruyck der Orgelen so voor als na de Predicatien/ende op sommige plaetsen onder 'tsingen der Psalmen,edoch alsoo dat inde Psalmen hier-door niet overgheslagen en wert; waer-in wy niet en hebben willen eenige moeyte tot veranderinge aenrechten/de wyle 'tselve al voor den tijt van onse bedieninge in dese Stadt geweest is; eñ dewyle dese sake als verdraghelijck ende middel-

des weeckx in alle Classen om hoger plaet-

se te becomen/gelijck oock alle Jarẽ twee gemeyne Examina ghehouden werden by den Rector, inde welcke de toenemingen der Ieucht scherpelijck ondersocht wert; Ten eynde niemant te lange in de onderste Classen gehouden en werde/ maer hoger opgaẽ moge te rechter tijt/ ende daer toe bequaem sijnde.

Examen twe mael des Iaers.

De

middelmatich gehoudē wert by dē Heere Zacharias Vrsinus, gelijckmen 'tselve na lesen cā in't tweede stuc. Exer. Theol. fol. 743.

Ende dit sy wijder geseyt/ so vande gereformeerde Publijque Scholen binnen Vtrecht, ende andere minder bedieningen der Kercken tot ordre ende stichtinghe nodich zijnde.

Van andere publijcque Aelmoessen binnen Vtrecht.

BEhalven de Diaconie alhier na des Heeren woort/ende 'tgebruyck van alle gereformeerde Kerckē, ingevoert/ ende bedient ghelijck boven verhaelt is; Sijn binnen Vtrecht noch twe andere gemeyne Verplegingen der Huys-armē; D'eene de Noot-hulp ghehesten/ ende d'andere geroenaemt vanden H. Geest na d'oude maniere van spreken; by de welcke oock grote Caritaet ende deucht geschiet eñ gedaen wert/principalijck inden winter.

Wãt wat de Noot-hulp belangt; Hoe wel dese het gehele Jaer over ordinaerlijc hare wekelijcke uytdeylinge doet; Soo wert het selve doch verdubbelt inde wintersche daghen in't gelt aen elcken Huysmeester; Welcke dagen geduerende de Bedienaers van dese Beurse, aen den Huys-sit- Vande Noot-hulp.

ken ongeveerlijck van vier Guldē des Iaers.

Inde Spring-wech sijn thien Cameren vā haren Fundateur Myrops-Cameren geheten/ de welcke gedoteert sijn elx tot drie Pondē grooten 's Iaers/ met noch sekere sacken Turfs/ inden winter de bewoonders van dien uyt-gedeylt. Myrops-Cameren.

De Buer-kercke heeft ses gelijcke Camers gelegen inde Ambacht-Strate, hebbende te De Camers vāde Buer-kerck.

tenden Armen oock Turf, Hosen eñ Schoe-
nen, Linen eñ Wollen kledeeren ende andere
dingen uytdeylen/na hare discretie/ ende
daer't de noot meest vereyschet; Gelijck de
selve Voor-standers oock/na den naem van
dese Bedeylinge/der gener Noot, het gehe-
le Jaer door meest bystant doẽ/ de welcke
boven anderen/het sy door sieckte/ ofte ee-
nigen anderen toe-val/ de hulpende hant/
boven anderen van doen hebben/ ende in
Cativicheyt uytsteken.

Vande gemeyne Buerse des H.Geestes.

Uyt de Beurse vandẽ H.Geest getoenaẽt/
werdẽ ordinaerlijck alle ses weken gedeylt
aen sekere personen drie hondert Schellin-
gen. Ende wat de reste van desen ontfanc
aengaet/die wert voorts uytgegeven bo-
ven dit verhaelde Ordinair, ofte by ordon-
nantie vande Heeren Burgemeesters inder
tijt/ofte oock wel somwijlen in eenigẽ ho-
gen noot tot discretie vandẽ Bouck-houder
eñ Ontfanger deser Beurse; den welckẽ oock
voor dese moeyte eñ sorge een cleyne Jaer-
lijcksche vereeringe gedaen wert.

Vãde Pottẽ ofte Portiẽ die wekelijx gedeylt werden.

Maer behalven dat dese drie ordinaire
Bedeylingen; der Diaconie/nameliick der
Noot-hulp, ende der gene die den naẽ van-
den H.Geest draecht/binnen Vtrecht gesta-
delijck geschiedẽ; wert oock vele op geset-
te dagen inde Kercken ghegeven onder de
naem van POTTEN (somen de selve noẽt)
Edoch

des weecks in alle Classen ...
se te becomen/gelijck oock alle Jarẽ twee
gemeyne Examina ghehouden werden by
den Rector, inde welcke de toenemingẽ
der Ieucht scherpelijck ondersocht wert;
Ten eynde niemant te lange in de onder-
ste Classen gehouden en werde/ maer ho-
ger opgaẽ moge te rechter tijt / ende daer
toe bequaem sijnde.

Examen twe mael des Iaers.

De

Edoch diemē/ mijns beduncken/ na hare gelegentheyt/ beter TAFELEN soude mogen heten/ gelijck dit Woort inde materie vande Aelmoessen inde H. Schrift des Nieuwen Testaments bekent is/ ende gebruyckt wort. Twelck geschiet niet alleenlijck inde vier Parochie-Kercken; maer oock de Tempelē der vijf Collegiē eñ andersins; Eñ dit alles op de wijse gelijc hier-na volcht. Act. 6.

Wāt wat de PAROCHIE KERCKEN belangt; die hebben alle t'samen hare ordinaire POTTEN, ofte TAFELEN, de welcke so op de Sondagen meest overal/ so oock op andere gesette dagen inde Weke uytgedeylt werden. Bovē inde Stadt inde Kercke van Ste NICOLAES ghetoenaemt/ werden alle Sondagen na de Predicatie 'tsestich Potten uytgedeylt/aen so vele personen in ghetal; den welcken elcx een Stuyvers Broot, eñ een half pont Boters ghegeven wert. Noch werdē ter selver plaetse alle Maenden eens gedeylt/ gelijcke Dertich Portien van een Stuyvers Broot ende eē half pont Boters, van wegen eē seker GILDE eertijts inde selve Parochie sijn plaetse gehadt hebbende. Noch van weghen de Broederschap van S^t. Hubrecht, werden aldaer insgelijx alle Maent gegeven Sesthien gelijcke Portien; Te weten van een stuyvers Broot ende een half pont Boters. Item noch 1. Inde vier Parochi-Kercken. Tot S. Nicolaes.

ken ongeveerlijck van vier Guldē des Iaers.

Inde Spring-wech sijn thien Cameren vā haren Fundateur Myrops-Cameren geheten/ de welcke gedoteert sijn elx tot drie Pondē grooten 'Siaers/ met noch sekere sacken Turfs/ inden winter de bewoonders van dien upt-gedeylt. Myrops-Cameren.

De Buer-kercke heeft ses gelijcke Camers gelegen inde Ambacht-Strate, hebbende te De Camers vāde Buer-kerck.

E samen

noch twe-mael in't Iaer vande Broederschap van St. Anthonis werden ter selver plaetse/ uytgedeylt gelijcke twintich Portien. Boven desen wert aldaer Vier mael 's Iaers vā wegen de Kercke gegevē aen twaelf personē, elx eē Broot ende een Stuyver sonder Boter; Te wetē op't Hoochtijt van Paesschen, Pinxten, eñ op S. Nicolaes, eñ dē Chritdach, dien-men anders na de wijse des tijts der onwetenheyt/ den Kers-dach noēt. Ende op den dach van St. Nicolaes alleen wert aen eenige personen ghegeven seker gelt/ om hen daer-mede van schoenen te mogen versien tegen den Winter.

In S. Geer-truyden Kercke.

Inde Kercke van St. Geertruyt, een weynich beneden gelegen nae't middel vande Stadt toe/ werden alle Sondagen, na den Middach vijfende dertich Portiē, elck van een stuyvers Broots ende een half-pont Boters, ghegeven/ als de Predicatie aldaer geeyndicht ofte gedaen is. Dese Portien waren ten tijde van't Paeusdom niet meer als acht ofte negen in ghetale. Item thien andere Portien van elck een halve stuyvers Wittebroot ende een halve stuyver aen gelt. Boven desen deylt de Broederschap van St. Ioseph des Denx-daechs inde selve Kercke aen acht Personen elck een Portie van een Stuyvers Broot ende een half pont Boters.

Inde Buer-kercke.

Inde Buer-kerck in't midden vāde

des weecks in alle Classen

se te becomen/gelijck oock alle Jarē twee gemeyne Examina ghehouden werden by den Rector, inde welcke de toenemingē der ieucht scherpelijck ondersocht wert; Ten eynde niemant te lange in de onderste Classen gehouden en werde/ maer hoger opgaē moge te rechter tijt / ende daer toe bequaem sijnde.

Examen twe mael des Iaers.

De

de Stadt werden alle Sondach aen twe eñ twintich Personen gedeylt eē Broot van anderhalf pont, acht loot Boters, ende een oort stuyvers. Noch andere ses Personen acht loot Boters. Item andere drie Personen, een Broot ende een vierden deel pont Boters. Noch andere derthien Personen alle Sondach wyder elx een Broot, ende eē oort stuyvers. Ende noch twe Personen alle Sondach elx een Broot. Boven desen/ noch een ende dertich Personen alle Sondach twintich weken in't Iaer aen een gheduerende; elx twe Broden van anderhalf pont. Noch sevē Personen ter weke een stuyver. Noch vijf-thien Personen alle weke twe pont Broots eñ een oort stuyvers. Itē eenige andere drie-mael des Iaers een Blancke.

In S. IACOBS Kercke beneden inde Stadt gelegen/ werden insgelijx alle weke twemael schone uytdeylingen gedaē; Te weten des Sondaechs voor den middach/ ende des Woens-daechs na dat de Predicatien uyt ofte geeyndicht sijn. Wāt des Sōdaechs ontfangen aldaer ontrent de hōdert Personē elck een halve stuyvers Witte-broot, een vierden-deel pont Boters ende een halve stuyver aen gelt. Ende wat den woens-dach belangt, werden even de selve Proven ofte Portien uytgedeylt aen vier ende tachtētich Personen. Boven desen allen werden zo in dese Tot S. Iacobs.

een ongeveerlijck van vier Guldē des Iaers.

Inde Spring-wech sijn thien Cameren vā haren Fundateur Myrops-Cameren geheeten/ de welcke gedoteert sijn elx tot drie Pondē grooten 'Siaers/ met noch sekere sacken Turfs/ inden winter de bewoonders van dien uyt-gedeylt. Myrops-Cameren.

De Buer-kercke heeft ses gelijcke Camers gelegen inde Ambacht-Strate, hebbende te De Camers vāde Buer-kerck.

dese selve Parochie-Kerckē, tegen den Winter gedeelt een groot getal van Swarte eñ witte hosen voor mans ende voor vrouwē. Item oock vele Schoenen eñ Toffelen ende eenige andere dingen meer. Dit sijn d'ordinaire Aelmoessen ende Portien welcke alle Iaren inde Vier Parochi-Kercken gegeven ende ghedeylt werden; Tot de welcke de gene ontfangen ende toegelaten werden/ die Huys-sittēde Armē sijn eñ sulcke onderstant meest vā doē hebbē/sonder dat hierin eenich onderscheyt gemaeckt wert/ ten aensien vande Religie ofte verscheydē gesintheyt. Gelijcke Provēs eñ Schotelē werden oock (als bovē geseyt is) alle wekē gegeven eñ uytgedeylt inde Kerckē der Colgiē.

Vāde Potten eñ Portien der Collegien.

Indē Dom alle weke eē stuyvers Broot eñ een stuyver aen gelt aē sesthien Personē, eñ aen acht personen ter Weke elx eenē stuyver.

Inden Dō.

T'OUDEMUNSTER, ofte (dewyle de Kercke deser Collegie over eenige Jaren afghebroken is) in St. Victoris Capelle vast staende aē den Dom, werden aē hondert eñ ses personen drie-mael ter Weke gedeylt/ elx een Broot van vijf vierdendeel ponts, eñ inde Vasten mitsgaders den Advent alle dage een Broot als boven/ eñ twe Haringen.

Tot Oude-munsters.

In S. Peters werden gedeylt/aen by de hondert Personen ter Weke elx drie Stuyvers, oock somwylen wat meer/ ende oock

Tot S. Peters.

wel

des weecks [illegible] se te becomen/gelijck oock alle Jarē twee gemeyne Examina ghehouden werden by den Rector, inde welcke de toenemige der leucht scherpelijck ondersocht wert; Ten eynde niemant te lange in de onderste Classen gehouden en werde/ maer hoger opgaē moge te rechter tijt/ ende daer toe bequaem sijnde.

Examen twe mael des Iaers.

De

wel min op andere tijden.

In St. IANS wert alle Vrydage aen veertich Personen ghedeylt een Broot van twe Blancken. Item noch aen twe eñ twintich Personen yeder Maent elx vier stuyvers. Dese Portien sijn aldus ghefundeert door den Deken ghenaemt Nykercken; de welcke boven desen noch meer publijcke Aelmoessen by Testament den Armen gelegateert heeft/ de KISTE geheten. Over de welcke Executeurs gestelt sijn Vier Personen; de Dom-deken namelijck / de Dekens van St. Peters, ende St. Ians, ende de Naeste vanden Bloede vanden Testateur. Desen wert het gehele Jaer door/ by den Ontfanger van dese Kiste ter hant ghestelt/ elx sekere ordinaire Penningen / om de selve den Armen te distribueren/ daer sy weten dat het selve meest van doen / ende best besteet is; Wel verstaende dat dese ordinaire Penningen aenden Executeurs voorsz vermeerdert werden inde dry Winter-maēden/ om alsdan rijckelijcker te mogē gevē; gelijck uyt dese Kiste oock vele extra-ordinairlijck gegeven wert / daer de noot sulx vereyschet met gemeyn advijs vande selve Executores. Item het werden inde selve Kercke van St. Ian wyder alle veerthien dagen gedeylt aen ses ende dertich Personen een yeder een stuyvers Broot.

In S. Ians Kercke.

De Kiste vandē Deken Nykercke.

Bedeylinge der goederen daertoe gehorich.

In

ken ongeveerlijck van vier Guldē des Iaers.

Inde Spring-wech sijn thien Cameren vā haren Fundateur Myrops-Cameren geheten/ de welcke gedoteert sijn elx tot drie Pondē grooten 'Siaers/ met noch sekere sacken Turfs/ inden winter de bewoonders van dien uyt-gedeylt.

Myrops-Cameren.

De Buer-kercke heeft ses gelijcke Camers gelegen inde Ambacht-Strate, hebbende te samen

De Camers vāde Buer-kerck.

In S. Marien.

In St. MARIEN Kercke werden inde Vasten ter weke aen twe eñ 'tseventich Personen elck een Schellinck ghegeven. Item inden Advent aen acht ende dertich Personẽ elck een Schellinck tot den eersten Sondach inde Vasten.

Dit (segge ick) sijn de Potten ende Portien vande vijf Collegien tot de welcke ooc d'armen huys-houdende binnen de Stadt sonder onderschept (als vooren) toegelatẽ ende ontfangen werden.

Portien inde Gast ofte Gods-huysen.

Boven dese sijn noch twe heerlijcke gelijcke Portien, de welcke gegeven werdẽ alle weke in twe vande Gast ofte Godts-huysen gelijck men de selve noemt. Te weten in't Gast ofte Godts-huys van St. Bartholomeus getoenaemt/ eñ van St. Barbara.

In S. Barbaren.

In St. Barbaren Gast-huys aende Craen staende werden wekelijx ontrent twe ende veertich Personẽ gedeelt/ elx des Sondaechs een pont gesoden vleesch met sijn nat ende vet, een half pont Boters, ende een stuyvers Broot; ende des Woens-daech yeder Persoon van gelijcken eẽ pont Vleeschs Boter ende Broot als boven.

In S. Bartholomeus Gods-huys

In S. Bartholomeus Gast ofte Godts-huys wert insghelijx ghedeelt aen drie ende veertich Personen alle Son-dagen, elx een pont Vleesch, eñ een Broot van een pont; Item des Woens-daechs eẽ half pont Meytsche

des weecks in alle Classen ... se te becomen/ gelijck oock alle Jarẽ twee gemeyne Examina ghehouden werden by den Rector, inde welcke de toenemminge der leucht scherpelijck ondersocht wert; Ten eynde niemant te lange in de onderste Classen gehouden en werde/ maer hoger opgaẽ moge te rechter tijt / ende daer toe bequaem sijnde.

Examen twe mael des Iaers.

De

staende verscheyden gesintheyt inde Religie. De welcke oock/elck by sijn eyghen Broederschap, also uyt loutere liefde/so wel voor-gestaen eñ geregeert werden/ datter meest over-al/meer Jaerlijx overschiet/als te corte comt; ende welcke Broederschappen met malcanderen in desen dele wel over eē connen comen/ niet teghenstaende dat-se niet alle eens gesint/ eñ vanden Heere op gelijcker wijse eñ even overvloedelijc ver-

Opsienders over dese Gast-huysen.

sche Boter, een Broot van een pont, ende twe Penningen.

Behalven alle dese Potten ende Portien dus-verre verhaelt/ ende met goede ordre onpartijdelijck uyt-gedeylt op de dagē eñ tijden boven aengewesen; Is noch binnē Vtrecht grote gelegenheyt om den Armē te helpen door de fundatie van vele ende verscheyden cleyne Behuysingen die-men met eenen gemeynen naem d'Armen Cameren noemt; Vande welcke vele also van hare Fūdatuers gedoteert sijn/ dat de Arme daerin wonende grote toevaet hebbē/om haer inde huys houdinge te stijvē eñ vsterckē.

Armē Cameren tot Vtrecht.

Van dese Cameren is my de ghelegentheyt dus-verre gebleken ende bekent gemaeckt/als hier-na volcht.

Het Capittel van Oudemunster heeft dusdanige Camers tot seven inde dertich toe, genaemt van Ridders-hofstede, hebbende elx voor den genen die daer-in wonen eē Rētken ongeveerlijck van vier Guldē des Iaers.

Oude münsters Cameren.

Inde Spring-wech sijn thien Cameren vā haren Fundateur Myrops-Cameren geheten/ de welcke gedoteert sijn elx tot drie Pondē grooten 'Siaers/ met noch sekere sacken Turfs/inden winter de bewoonders van dien uyt-gedeylt.

Myrops-Cameren.

De Buer-kercke heeft ses gelijcke Camers gelegen inde Ambacht-Strate, hebbende te

De Camers vāde Buerkerck.

In S.Marien.

In St. Marien Kercke werden inde Vasten ter weke aen twe eñ 'tseventich Personen elck een Schellinck ghegeven. Item inden Advent aen acht ende dertich Personẽ elck een Schellinck tot den eersten Sondach inde Vasten.

Dit (segge ick) sijn de Potten ende Portien vande vijf Collegien tot de welcke ooc d'armen huys-houdende binnen de Stadt sonder onderscheyt (als voren) toegelatẽ ende ontfangen worden.

samen acht Gulden Iaerlijx.

Item van S.Ians.

Noch hebben die van St. Ians drie gelijcke Cameren inde selve strate gelegen; hebbende elx vier stuyvers ter weke, ende eẽ Philips Gulden alle Jaren.

De Cameren van Heer Dirck van Zuylẽ.

De Cameren van Heer Dirck van Suylen, sijnde inden getale vijf ende twintich; ende ontfangen de gene die daer-in gestelt sijn, Jaerlijx ses Gulden ende twaelf sackẽ Turfs.

Camers in't Meyen-Poortken.

Noch staender in't Meyen-Poortkẽ thien Camers tot de welcke Jaerlijx staen vier Gulden voor yegelijcke Camer met vijf sacken Turfs.

Item in't selve Poortken noch vijf Cameren; hebben elx tot Jaerlijcsche toe-baet achthien sacken Turfs, eñ alle Vry-dagen een oortkens Witte-broot.

Het vijf Susteren huys.

Vorders staen by St. Iacobs Kercke vijf andere Camers, het vijf-Susteren Huys ghenoemt, ende sijn gedoteert elx met acht Gulden Iaerlijx.

Camers inde Paeusteech.

Itẽ noch andere vier Camers inde Paeusteech, de welcke by de Kerck-meesters inder tijt vergeven werden.

Willem Beyers 12. Camers.

Binnen den tijt van mijne Bedieninge in dese Stadt hebben d'Erfgenamen van Willem Beyer doen maken inde Nieustraet twaelf schoone ende gerijfelijcke Camers; elcx gedoteert Jaerlijx met twintich guldẽs; Edoch de welcke by d'Executeurs in tarwe,

boter

staende verscheyden gesintheyt inde Religie. De welcke oock/elck by sijn eyghen Broederschap, also uyt loutere liefde/so wel voor-gestaen eñ geregeert werden/ datter meest over-al/meer Jaerlijx overschiet/als te corte comt; ende welcke Broederschappen met malcanderen in desen dele wel over e'e connen comen/ niet teghenstaende dat-se niet alle eens gesint/ eñ vanden Heere op gelijcker wijse eñ even overvloedelijc ver-

Opsienders over dese Gast-huysen.

boter, eñ kaes bestedet eñ uytgedeylt werdẽ

Item het heeft binnẽ den selvẽ tijt noch thien Cameren gesticht de Heere Burgemeester Franchois van Zneeck; elx ooc gedoteert met twintich Gulden Iaerlijx staende inde Paye-steech.

De thien Camers vã F. vã Zneec

Boven dese voorghenoemde sijn noch meer andere gemeyne Armen Camerẽ, Edoch vander welcker ghelegentheyt my niet sekers bekent en is.

Als daer sijn de Cameren van Leeuwenberch getoenaemt. Item de Reguliers Camers/ de Camers van Marcus van Wese, ende van Mars-man, eñ noch meer andere bedeylingen vãde welcke ick noyt eenige sekerheyt / om redenen hier onnoodich te verhalen/gesocht hebbe te weten

Ick en can nochtans tot besluyt van dese Materie/ niet onverhaelt latẽ de twe heerlijcke Testamenten binnẽ weynich Jaren eñ tijts herwaerts den Armen binnen Vtrecht gelegateert by de persoonen van Heer Huybrecht van Buchel eertijts Canonijck Imperiael tot St. Marien eñ ontrẽt over vijf Jaren gestorvẽ binnen Ceulen, eñ den Heere Advocaet deser Provintie M[r]. Everhart vande Pol.

Van twe schone Testamenten onlanx den Armen gelegateert.
1. By Heer Hubrecht Emondus vã Buchel.

D'eerste Heere Hubrecht Emondus van Buchel, heeft den Armen, alhier / dewyle hy tot Ceulen sijn residentie

hadde

In S. Marien.

IN St. MARIEN Kercke werden inde Vasten ter weke aen twe eñ 'tseventich Personen elck een Schellinck ghegeven. Item inden Advent aen acht ende dertich Personē elck een Schellinck tot den eersten Sondach inde Vasten.

Dit (segge ick) sijn de Potten ende Portien vande vijf Collegien tot de welcke ooc d'armen huys-houdende binnen de Stadt sonder onderschept (als vooren) toegelatē

hadde genomen/om uyt d'onruste vande Inlantsche oorloge te wesen/ door solēnele Dispositie eñ met allerley nodich Octroy gemaeckt ende door de doot geruymt alle sijne goederen roerende ende onroerende/ waer ende hoedanich de selve mochtē wesen/bedragende te samen boven ofte over de negen duysent Guldenen alle Iaren. D'inhout van sijn Testament hier toe gestreckt is vast gelijck hier na volcht.

Cort extract vanden inhout deses Testaments.

Voor al beveelt hy Gode sijnen hemelschen Vader sijn Siele, vande welcke hy de selve ontfangen hadde / ende die hy door't bloet sijns Soōs IESU CHRISTI hadde van alle sonden vry eñ suyver gemaect; Ende wat sijn Lichaem belangde / dat begeerde hy eerlijck begraven te hebben/ ofte t'Vtrecht in St. Iacobs Kercke, ofte binnen Ceulen indien hy aldaer soude mogen overlijden ende sterven; Edoch met expresse verclaringe/dat hy wilde / dat-men in desen dele alle onnodige Costen tot superstitie ofte eergierichheyt gestreckt/ in aller manieren vermijden soude ende ongedaen laten. Waer-toe hy soo seer gesint is geweest/ dat hy niet en wilde/ yemant vā sijn Bloet-vrienden beschreven ofte ontboden soude werden buyten de Stadt sijns overlijdens sijn woon-plaetse hebbende; maer wilde dat-men hen t'huys in hare

Dispositie over sijn begravinge

rust

staende verschepden gesintheyt inde Re-
ligie. De welcke oock/elck by sijn eyghen
Broederschap, also uyt loutere liefde/so wel
voor-gestaen eñ geregeert werden/ datter
meest over-al/meer Jaerlijx overschiet/als
te corte comt; ende welcke Broederschappen
met malcanderen in desen dele wel over eē
connen comen/ niet teghenstaende dat-se
niet alle eens gesint/ eñ vanden Heere op
gelijcker wijse eñ even overvloedelijc ver-

Opsienders over dese Gast-huysen.

rust eñ vrede soude laten/sijns doots hal-
ven/onbemoeyt laten blijven.

Daer-na comende tot Dispositie over sij-
ne Tijdelijcke Goederen; hy verclaert so-
lemnelijck/ dat hy alle sijn Vrienden ont-
erft, van alle 'tgene dat hy na laten soude;
Ja hy onterft-se soo verre/ dat hy de selve
niet en wil de gewonelijcke Rou-Clederen
gemaeckt ende gegeven hebben.

Ontervinge sijner Vrienden.

Hy voucht oock twe Redenen eñ Oor-
saken daer by/waeromme dat hy sulx ge-
daen/dat is sijn Testament aldus met Ont-
ervinge van sijn Bloet-vriendē/ gestelt had-
de ende doen Authentiseren. De eerste ge-
nouch in forme van Contract, ofte onder-
linge bewilginge tusschen hem Testateur
ende sijn Naeste-vrienden des-maels met
hem handelende/ opgerecht/ eñ met vrien
wille aengegaen. Want verhaelt hebben-
de/hoe dat de selve na den doot van sijn Va-
der ende Moeder saliger gedachtenisse/hem
van sijn Erf-deel meest-al ont-bloot haddē/
uytgenomen een weynich van dien/dat-se
noch qualijck wilden volghen laten; Hy
verclaert dat hy eyndelijck daer-in gecō-
senteert eñ hier-mede te vreden is geweest/
om van sijn andere goederen dies te vrier
by Testament te sijner tijt te mogen dispo-
neren. De twede Rede ende Oorsake by hē
in sijn Testament geallegeert / is genomen

Redenen eñ oorsake van dien.

De eerste.

De twede.

In S. Marien.

In S^t. MARIEN Kercke werden inde Vasten ter weke aen twe ẽn 'tseventich Personen elck een Schellinck ghegeven. Item inden Advent aen acht ende dertich Persoñe elck een Schellinck tot den eersten Sondach inde Vasten.

Dit (segge ick) sijn de Potten ende Portien vande vijf Collegien tot de welcke ooc d'armen huys-houdende binnen de Stadt sonder onderscheyt (als voren) toegelatẽ

van't Octroy 'twelck hy om oorsake vooz verhaelt/seyt vercregen te hebben vanden Keyser Carolus Quintus hooch-loflijcker memorie; Om namelijck sijn goederẽ vryelijck te mogen legateren aen den genẽ die hy wilde/sonder yemants tegen-spreken.

Andere Erfgenamẽ inder Vriẽdẽ plaetse gestelt.

Hier-op treet hy over tot de Dispositie self/ende seyt; dat hy dickwils in behoorlijcke betrachtinge genomẽ hebbende/hoe dat hy binnen Vtrecht, doe hy aldaer zijn woenplaetse ende residẽtie houdẽde was/ gesien ẽn aengemerckt hadde dat vele Burgers aldaer woonden; de welcke levẽde inden huywelijcken staet/hen met wijf ende kinderen also beswaert vonden/datse qualijck/oock met alle neersticheyt arbeydende/aen de cost ẽn tot de noot-druft gerakẽ conden/ ẽn de selve/ dies nochtans niet te min/ sochten eerlijck voor te staen/op te brengen/ẽn te erneeren; hen dies-halvẽ van hare kintsheyt aen/ tot eerlijcken arbeyt ẽn goede seden opvoedẽde/ ẽn van der goeder-lieden deure houdende. Hy seyt ẽn verclaert (segge ick noch eens) Dat hy hondert Familien van sulcke Burgers tot sijn Erfgenamen maeckt, ẽn dat hy wil/dat alle sijn goederen roerende ẽn onroerende/die hy metter doot ontruymen soude/ de selve hondert Familien, midtsgaders oock andere/ die voor den Ouderdom het arbeyden ae-

geven

staende verschepden gesintheyt inde Religie. De welcke oock/elck by sijn eyghen Broederschap, also uyt loutere liefde/so wel voor-gestaen eñ geregeert werden/ datter meest over-al/meer Jaerlijx overschiet/als te corte comt; ende welcke Broederschappen met malcanderen in desen dele wel over een connen comen/ niet teghenstaende dat-se niet alle eens gesint/ eñ vanden Heere op gelijcker wijse eñ even overvloedelijc ver-

Opsienders over dese Gast-huysen.

geven moeten/ende sich niet langher met ten haren onderhouden connen/ wekelijx in een sekere plaetse in St. Iacobs Kercke yegelijck ende met gelijcke Portien, het gehele Jaer deur/ sullen uytghedeylt werden. Wel-verstaende dat-se ghehouden sullen sijn/soo op dien dach der uyt-deylinge/ so op andere tijdẽ/ als daer gepredickt wert/ met hare kinderen inde Kercke, tot den gemet hare kinderen inde Kercke, tot den gehoor des woorts Godts te compareren ende verschijnen; indien sy gesont sijnde / sulx vermogen te doen/ende daer-in gestadich ende ghewillijck met alle getrouwichheyt ende ghewillichlijck voort-varende waren ende bleven.

Ten laetsten (om alle dingen niet principael sijnde in dit Testament niet te lange te verhalen) hy verordent oock sekere Executeurs, die hy bidt/dat-se dese sijne uyterste wille na den tijt daer-toe bestemt/ beyde in't werck stellen/ende voorts in't train houdende doen houden/ om altijts geobserveert ende na-gecomẽ te mogẽ werdẽ.

Executeurs over het selve, tot een geduerige onderhoudinge van dien.

Te wetẽ/de twe Burgemeesters inder tijt, de twe outste Schepenen, ende den Pastoor van St Iacobs Parochie; dat is (de wyle / nu door des Heeren genade / de twe Kercken tot een geworden sijn) een uyt het ghetal der Predicanten; dewyl-se alle / elck alst sijn beurte is/ inde selve Kercke predikien

 ende

In S. Marien.

In St. MARIEN Kercke werden inde Vasten ter weke aen twe eñ 'tseventich Personen elck een Schellinck ghegeven. Item inden Advent aen acht ende dertich Personẽ elck een Schellinck tot den eersten Sondach inde Vasten.

Dit (segge ick) sijn de Potten ende Portien vande vijf Collegien tot de welcke ooc d'armen huys-houdende binnen de Stadt sonder onderscheyt (als vooren) toegelatẽ

ende den dienst doen. 'Twelck niet mijn glose en is; maer also verstaen was by de Heeren Burgemeesters inder tijt self/ doe dit Testament eerst geopent wierde/ende ordre tot preparatie van dien most ghestelt wesen; ontbiedende tot dien eynde den genen die de Outste onder hen was, gelijck die tot noch toe dese sake heeft helpen schicken eñ beleyden/ na de mate der gaven/ die hem de Heere daer-toe verleent heeft. Edoch also de goede man eñ Testatuer hem altijt de vry-heyt voor-behoudẽ hadde/ sijn Testament na sijn wel-gevalle te mogen kasserẽ, weder-roupen, veranderen, by ofte toe doen, oock te mogen sijn Executeuren revoceren eñ anderen by te vougen; gelijck hy dickwils na sijn eerste dispositie/ in verscheyden respecten gedaen heeft/ ende de selve macht noyt en heeft overgegeven/ ende vry is gebleven sulx te mogen doen so dickwils eñ wanneer't hem soude mogen gelieven/ eñ gelegen sijn. So ist dat hy eerst inden Jare 'tnegentich d'andere boven-benoemde Executeuren, den Edelen wel-geleerden eñ Godt-salighen Ionck-heer Dierick Canter ende daer na noch inden Jare 1597. heeft by-gevoucht/als een getrouwe Coadjutor ende mede-hulper/ na welck Jaer hy Testateur inden Heere Iesu Christo ontslapen ende deser werelt overleden is.

Cōadjuteur der selve executeurs

Dese

staende verscheyden gesintheyt inde Religie. De welcke oock/ elck by sijn eyghen Broederschap, also uyt loutere liefde/ so wel voor-gestaen eñ geregeert werden/ datter meest over-al/ meer Jaerlijx overschiet/ als te corte comt; ende welcke Broederschappen met malcanderen in desen dele wel over eê connen comen/ niet teghenstaende dat-se niet alle eens gesint/ eñ vanden Heere op gelijcker wijse eñ even overvloedelijc ver-

Opsienders over dese Gast-huysen.

Dese dispositie Testamentair ende laeste wille hebbe ick hier een weynich breder willen verhalen/ om verscheyden redenen my daer-toe bewegende. Ten eersten/ om dat dit wel de heerlijckste is onder vele andere fundatien alhier tot Vtrecht te voren gedaen/ eñ met grote bestendicheyt eñ sorchvuldicheyt vanden Jare negen ende 'tseventich af/ tot den eynde sijns levens toe/ dickwils betrachticht/ sonder eenige veranderinge inde poincten substantieel daer-in te maken/ maer sijn voorgaende wille altijt meer ende meer versterckende. Jck hebbe ten tweden hier-in oock gesien op de cracht eñ het vermoghen der Exempelen ten goede; verhopende dat meer andere God-salige liedẽ door desen heerlijcken voor-ganger bewogen sullen werdẽ/ om insgelijx dẽ Armen na haren doot/ goet te doen. Ten laesten/ also het Godts wille eñ belofte is/ dat de gedachtenisse der Vromen inden segen/ ende in vaster memorie blijve; Jck hebbe oock/ na mijn vermogen desen Man door dit verhael eenen goedẽ naem midts dit getuychenisse willen na-laten; gelijck hy (sonder allẽ twijfel) de vrucht deser sijner weldadicheyt uyt een oprecht geloof aen Christum gesprotẽ/ boven inden Hemel alrede uyt ghenade/ geniet et.

Oorsaken waerom dit verhael hier gedaẽ is.

De eerste.

De tweede.

De derde.

In S. Marien.

In St. MARIEN Kercke **werden** inde Vasten ter weke aen twe eñ 'tseventich Personen elck een Schellinck ghegeven. **Item inden** Advent aen acht ende dertich Personẽ elck een Schellinck **tot den eersten** Sondach **inde** Vasten.

Dit (segge ick) sijn de Potten **ende** Portien **vande vijf** Collegien **tot de welcke ooc d'armen huys-houdende binnen de** Stadt **sonder onderschept** (**als voren**) **toegelatẽ**

Maer om over te treden tot de Dispositie **by den Heere** Advocaet vanden Lande van Vtrecht Mr. Everhart vande Pol, **boven van my aengeroert/gedaen ende by** Testament **gemaect ende oock daer-van eenige corte openinghe te doen; De goede Heer heeft eerst aen sijn** Naeste vrienden, **elck na sijn ghelegentheyt/ eenige** Prælegaten **ghegeven hebbende/ verclaert dat zijn uyterste wille was/dat** alle sijne overige goederẽ roerende ende onroerende, tegenwoordige eñ toecomende **door versterf van Leef-tocht ofte anders/ ghelijck hy de selve door de doot ontruymen soude/ ge-employeert ende bestedet mochten werden** in een huys aen te stellen **om armer** Burgeren **kinderen daer-in te ontfangen/ende tot wercken te gewennen ende op te voeden; Ten eynde de selve van alle bedelerie mochten afghetrocken werden/ende tot gene** Vagabonden **opwassen/ ende alsoo een quaet eynde becomen. Wesende een sake Goddelijck eñ seer nodich/eñ eẽ werck om vele quaets eñ smaets** vande Republijcke van Vtrecht **af te wenden; Ende stellende tot** Executeurs **hier-over de** Edele ende Erentfeste Heeren Ionckheer Dierick Canther Out-Burgemeester, Mr. Hugo Ruysch ende Mr. Henrick de Wilt **Raden inden** Hove van Vtrecht, **ende** Ionckheer Lambrecht Canther **tegenwoordelijck**

II. By den Heere Advocaet Mr. Everhart vande Pol.

Vyande waer-toe?

Exequiteurs.

staende verscheyden gesintheyt inde Religie. De welcke oock/ elck by sijn eyghen Broederschap, also uyt loutere liefde/ so wel voor-gestaen eñ geregeert werden/ datter meest over-al/ meer Jaerlijx overschiet/ als te corte comt; ende welcke Broederschappen met malcanderen in desen dele wel over een connen comen/ niet teghenstaende dat-se niet alle eens gesint/ eñ vanden Heere op gelijcker wijse eñ even overvloedelijc ver- Opsienders over dese Gast-huysen.

delijck Schepen sijnde.

Maer om dit Capittel van d'andere Publijcke aelmossen binnen Vtrecht, buyten de Diaconie der gereformeerde Kercke te besluyten; Ick vinde my benodicht soo corte alst my mogelijck sal sijn/ aenteckeninge ende meldinghe te doen vande Gast ofte Godts-huysen in dese Stadt sijnde door allerley ellendige verlatene ende miserabele personen by onse Voor-Ouders, ende oock t'onsen tijde gestift ende opgerecht, ende door goede ende ghetrouwe opsicht ende bedieninge/ grotelijx vermeerdert eñ verbetert; Ten eynde oock hier-door ons/ hare nacomelingen een spoir moge gegeven werden tot gelijcke weldadicheyt/ die wy uyt de duysternisse in't clare licht des H. Evangeliums Christi in dese Stadt genadelijck over-gestelt sijn. Vāde Gods ofte Gast-huysen t'Vtrecht zijnde.

Onder dese vinde ick voor-al vier schone ende heerlijcke ghebeneficieerde Gods ofte Gast-huysen, gesticht ende opgherecht, om Oude Lieden so Mannen als Vrouwen t'onderhouden wanneerse door Ouderdom ende af-ganck van haren getrouwen arbeyt/ hen niet meer gheneren en connen.

In't Gast-huys midden inde Stadt niet verre van't Stadt huys, dicht by de Craen ghelegen/ ende ghetoenaemt van Sint Bar- Gelegentheyt van't Huys, sijn naeme dragende van S. Barbare.

In S. Marien.

In S^t. MARIEN Kercke werden inde Vasten ter weke aen twe eñ 'tseventich Personen elck een Schellinck ghegeven. Item inden Advent aen acht ende dertich Persoñe elck een Schellinck tot den eersten Sondach inde Vasten.

Dit (segge ick) sijn de Potten ende Portien vande vijf Collegien tot de welcke ooc d'armen huys-houdende binnen de Stadt sonder onderschept (als voren) toegelatẽ

Barbara, werden wel ende eerlijck onderhouden ende gevoedet ontrent de tachtentich Personen, de eene helfte Mannẽ ende de andere Vrouwen sijnde. T'welck Gods ofte Gast-huys soo rijckelijcken gedoteert is/ ende met goede opsicht voorgestaen were by de Broeder-schap daer-over gestelt/ dat uyt het selve het gehele Jaer gedurende alle wekẽ tot twe-mael toe heerlijcke Portien aen vele andere Huys-sittende Armen/ uyt-gedeylt werden/ gelijck 'tselve boven by specificatie in getal ende andersins aẽ-geteekent staet/ende gebleken is.

Van S. Bartholomeus

In een ander Gast ofte Gods-huys sijnen toe-naem draghende (na d'oude wijse van spreken) van St. Bartholomeus, werden gelijcke Oude so Mannen als Vrouwen, tot aen de veertigen toe wel ende rijckelijck onderhouden; Over't welcke oock so eene goede toesicht is/datter insgelijx (als boven oock geseyt is) genouch over-schiet/ om andere Huys-armen deser Stadt, buyten 'tselve geseten/rijckelijck uyt te deylen; gelijck 'tselve alle weken geschiet ende gestadelijck ghedaen wert.

Van't Apostel-huys.

Noch is boven desen aen ander Gods-huys inde Stadt, ghetoenaemt het Apostel-huys, in't welck twaelf oude Mannen aen eener Tafel, na den wille ende ordre by den Testateur daer op gestelt / eerlijck ghe-

voedet

ſtaende verſcheyden geſintheyt inde Religie. De welcke oock/elck by ſijn eyghen Broederſchap, alſo uyt loutere liefde/ſo wel voor-geſtaen eñ geregeert werden/ datter meeſt over-al/meer Jaerlijx overſchiet/als te corte comt; ende welcke Broederſchappen met malcanderen in deſen dele wel over e̅e̅ connen comen/ niet teghenſtaende dat-ſe niet alle eens geſint/ eñ vanden Heere op gelijcker wijſe eñ even overvloedelijc ver-

Opſienders over deſe Gaſt-huyſen.

voedet/eñ anderſins na behoren eñ nootdruft verpleecht werden; Edoch uyt welc Huys gene Extraordinaire Aelmoeſſen, als uyt de twe voorgenoemde / ghedeylt ofte gegeven en werden.

Van't H. Cruys Gaſt-huys buyten de Stadt.

Buyten inde Voor-Stadt buyten der Witte-vrouwen Poorte is noch een ander heerlijck getimmert ende wel gedoteert ſcho̅o̅ Gaſt-huys ſijn naem dragende / na d'oude wijſe van ſpreke̅/van't H. Cruys; in't welcke wel ende met goet gerijf onderhouden werde̅ ende opgevoedet vier ende twintich oude Vrouwen; Sonder dat oock hier uyt yet anders den Buyten-armen gedeylt ofte gegeven en wert.

Van noch meer andere Gods huyſen ſo binnen als buyten de Stadt.

Boven deſen allen ſijn in ende buyte̅ de Stadt van Vtrecht, noch meer andere heerlijcke ende nodige Gods-huyſen om andere miſerabele perſonen goet eñ wel te doe̅/ elck gelijck hare̅ noot vereyſche̅de is. Onder deſe vinde ick voor-al in heerlijckheyt uyt te steken het Weeſen-huys tegenwoordelijck uyt eenen duyſteren houck binnen weynich Jaren in't midden vande Stadt gebracht in't Reguliers Clooſter. In welck Huys namelijck over de hondert Weſen ſo Knechtkens als Meyſkens wel ende eerlijck onderhouden werden/ beyde in eten eñ drincken/ eñ in gewoonlijcke cléderen. Over deſe is een Meeſter geſtelt, die de ſelve

Va̅'t Weeſen-huys.

Meeſter hier-over.

niet

In S.Marien.

In St. MARIEN Kercke werden inde Vasten ter weke aen twe eñ 'tseventich Personen elck een Schellinck ghegeven. Item inden Advent aen acht ende dertich Persoñe elck een Schellinck tot den eersten Sondach inde Vasten.

Dit (segge ick) sijn de Potten ende Portien vande vijf Collegien tot de welcke ooc d'armen huys-houdende binnen de Stadt sonder onderschept (als voren) toegelatẽ

---

niet alleẽ dagelijx õderwisset / beyde tot lesen eñ schrijvẽ/eñ tot alle Godsalicheyt eñ goede manierẽ. Daerõme hy de selve oock des Sõdaechs eñ andersins met alle sebaerheyt te Kerckẽ leydet totten gehoor des Godlijcken woorts. Hy regeert-se oock binnen't huys self/eñ hout-se in goede ordẽ in eeten eñ drinckẽ/slapẽ te gaẽ/eñ op te staẽ; Tot dat-se so out gewerdẽ zijn/ dat-mẽ hẽ stelt om eẽ Ambacht te leerẽ/welcke leer-tijt geduerẽde sy evẽ-wel in't voorsz Huys comẽ eetẽ/drinckẽ eñ slapẽ/tot dat-se bequaẽ sijn hẽ-selvẽ t'ernerẽ; Mẽ laetse nochtãs dusvre gebracht sijñ/niet met ydelẽ hãdẽ uytgaẽ; Maer mẽ vsiet hẽ vã dobbele nieuwe so linnẽ als wollẽ clederẽ/eñ andere dingẽ/ waer-door sy eenichsins voorts te recht cõnẽ comẽ/ gelijc ãdere eerlijcke Burgers kinderẽ/de welcke nz groot vã middelẽ en sijn

Kerck-gãc.

Verner sorge over dese.

Vyt-ganck eñ verlatinge.

Daer is oock binnẽ Vtrecht eẽ sõderlinge bequaẽ Gods-huys,om de gene t'ontfangẽ/de welcke van de Heere met de Peste besocht werdẽ/in't welcke de sieckẽ met alle dingẽ tot haer gerief niet alleẽ na dẽ Lichaẽ tot noot-trust eñ ghenesinge; Maer oock met vertroostinge na der Sielẽ,uyt des Heeren woort/verpleecht eñ gediẽt werdẽ. Dit Huys dient grotelijx tot verschoninge vãde Burgers eñ der selver behuysingẽ/om de selve (so vele mogelijc is)onbesmet te houdẽ

Van't Pest-huys.

van

staende verscheyden gesintheyt inde Religie. De welcke oock/elck by sijn eyghen Broederschap, also uyt loutere liefde/so wel voor-gestaen eñ geregeert werden/ datter meest over-al/meer Jaerlijx overschiet/als te corte comt; ende welcke Broederschappen met malcanderen in desen dele wel over e[en] connen comen/ niet teghenstaende dat-se niet alle eens gesint/ eñ vanden Heere op gelijcker wyse eñ even overvloedelijc ver-

Opsienders over dese Gast-huysen.

vā dese cōtagie; sulx dat hier-ōme vele Hare Kinderē eñ Diēst-bodē, Knechtē eñ Maeckdē, door des Heerē slaēde hāt/in desen dele besocht eñ aēgetast sijñ/derwaerts bestellē. Niet alleē vā wegē haer onvermogen; maer oock/om de grote bequaēheyt deser plaetse in het goet tractemēt / eñ d'opsichte die over allē daer-in sijnde/met grote sorch vuldichz eñ sōder sparinge vā alle nodige costē/gedaē eñ genomē wert. Sulx dz wāneer de dotatie eñ d'ordinaire opcōsten vā dese plaetse nz genouchsaē en vallē/het gene datter meer nodich is eñ ontbreeckt/extraordinairlijck door goede middelen gesuppleert eñ gevonden wert.

Wyder heeft dese Stadt oock een Gods-huys het Dol-huys getoenaēt/om dē genen t'ontfangē/te bewarē eñ met nodich onderhout te besorgē/die vādē Heere met Crāck-sinnichz eñ rasernie geslagē eñ besocht sijn. Tot welckē eynde in eene opene plaetse hz Huys principael annex/sekere Giolen getimmert sijn/ om dese miserabele menschē vā malcanderē te separerē/eñ elck in't bysonder te settē om dat-se den anderē geē schade aēdoē/noch beletsel toe-brēgē en soudē.

Van't Dol-huys.

Boven desen sijn noch buytē de Stadt twe Godts-huysen voor den genen die ofte met Melaetsheyt,ofte met de vuyle sieckte diemen de Napelsche ofte Spaensche-Pockē noemt/

Van't Melaten-huys en S.Iobs Gast-huys.

In S. Marien.

In St. MARIEN Kercke werden inde Vasten ter weke aen twe eñ 'tseventich Personen elck een Schellinck ghegeven. Item inden Advent aen acht ende dertich Personē elck een Schellinck tot den eersten Sondach inde Vasten.

Dit (segge ick) sijn de Potten ende Portien vande vijf Collegien tot de welcke ooc d'armen huys-houdende binnen de Stadt sonder onderschept (als vooren) toegelatē

noemt/ besmet sijn; welcke laetste/ edoch qualijck ende na der Papen Theologie, St. Iobs Gast-huys genoēt wort. Niet voorwaer sonder grote injurie die den H. Man den geduldigen IOB, door dese benominge aē-gedaen wert/tot zijn grote onschult. Wāt hoe wel hy door Godts ghehenckenisse seer hart in sijn lichaem vanden Satan met bose sweren van den voet-solen aen, tot op sijnē schedel, geslagen is geweest; het en sijn nochtans gene Spaensche-Pocken geweest/daer mede hy aengetast was; eñ wert der halvē sijnē naē qualijck de plaetsen toege-eygēt/ inde welcke sulcke gecureert werden/ die met dese bose quale besmet sijn/ ofte de selve op haren halse (gelijck mē seyt) gehaelt hebbē. Evē wel werdē de sulcke inde plaetse benoemt onderhouden eñ genesen/ met allen mogelijcken vlijt/soo wel als die gene die met Melaetsheyt vanden Heere ghe-slagen zijn; Te meer om dat dese siecte by velen/niet altijt door Godloos eñ ongebonden leven, maer oock wel door andere besmettingen onwetens gehaelt ende gecregen wert. Ende dit sijn vast de publijque Gods-huysen so binnē als buytē de Stadt van Vtrecht sijnde om de oude eñ andere miserabele menschen t'ontfangen eñ goet te doen; Inde welcke oock sonder onderschept alle ontfangen werden/ niet tegen-

staende

ſtaende verſcheyden geſintheyt inde Religie. De welcke oock/elck by ſijn eyghen Broederſchap, alſo uyt loutere liefde/ſo wel voor-geſtaen eñ geregeert werden/ datter meeſt over-al/meer Iaerlijx overſchiet/als te corte comt; ende welcke Broederſchappen niet malcanderen in deſen dele wel over eẽ connen comen/ niet teghenſtaende dat-ſe niet alle eens geſint/ eñ vanden Heere op gelijcker wijſe eñ even overvloedelijc verlicht en ſijn. Opſienders over deſe Gaſt-huyſen.

Ick hadde hier by-na vergetẽ het ſchone eñ wel gedoteerde ghemeyn Godſ-huys van S. Catharinen getoenaemt; In't welcke alle vremde Siecken ende inſonderheyt gequetſte Soldaten ontfangen ende ſonder eenich onderſcheyt wel ghehouden werden. Over dit Huys is tot noch toe de Balier (ſomen hem noemt) opſiender eñ regent geweeſt/ de welcke over 'tſelve oock tamelijck ſorge heeft doen draghen; Maer dewyle deſe de werelt overleden ſijnde/ hier-over nu d'opſicht vande E E. Heeren Staten tegenwoordelijck aengenomen wert; Ick voor-ſie my ganſelijck/eñ hebbe deſe toeverſicht/ dat alle dingẽ in deſẽ dele voortaen beter toegaen ſullẽ. In welcke meninge ick my dies te meer verſtercke/ dat alrede/doe de plaetſe hier-toe by outs gedeſtineert ſcheen te cleyne te vallen door de Van't Gaſt huys vã S. Catharina getoenaẽt.

F veel-

advijs, gedaen te worden naer behooren, ofte partyen aen mijn Heeren de Magiſtraet te rẽvoyeren.

Deſer dingen ſeeckerheyt voor al geſchiet ſijnde, ſullen de Comparanten wijder wel eñ naerſtelijck onder-vraecht werden, off-ſe oock malcanderen eenichſins verwant ſijn, ofte van 3. Onderſvraginge tẽ beyden ſijden te doẽ aende cõparerende nieuwe Cõtrahẽtẽ.

G ſwager-

veelheyt der gequetsten; niet verre vā daer/
een minder Capelle toegerust is/ om ee ye-
gelijck (so vele mogelijck was) te gerieven
ende helpen.

Maer om van dese Materie een eynde te
maken; ick bevinde dat bovē alle de voor-
gaende Gods-huysen tot Vtrecht noch twee
Publijcque plaetsen sijn/ waer-in oock eeni-
ge Armen die Out eñ des Arbeyts onver-
mogen sijn/ niet al-wel gheheelijck/ edoch
also ontfangen eñ geholpen werden/ dat-
se daer door bequamelijcker aen de reste
van hare noot-trust geraken connen. De-
2. Van S. Margaretē Gast-huys. ne van dien draecht den naem vā St. Mar-
gareten Gast-huys; al inden Jare Duysent
drye hondert ende 'tseventich door sekeren
Canonijck inden Dom eerst ghefundeert;
Edoch tegenwoordelijck onderscheyden
in 18. Camers/ inde welcke ses eñ twintich
Personen woonen/ eenighe alleen/ eñ som-
mige twe te samen. Den welcken by den
genen die de sorge ende opsicht daer-over
hebben (wesende de Proost van Leyden, eñ
de twede Burgemeester inder tijdt) door se-
keren Ontfanger over de goederen daer-toe
gehorich/ gestelt/ elck alle Maendē eene gul-
den uyt-gereyckt wert; wel-verstaēde dat
de gene die Man ende Wijf sijnde/eñ in eens
Camer te samen woonen/ voor de gulde ee-
nen daler gegeven wert; Waer by hē noch
wyder

velen/niet altijt door Godloos eñ ongebon-
den leven, maer oock wel door andere be-
smettingen onwetens gehaelt ende gecre-
gen wert. Ende dit sijn vast de publijque
Gods-huysen so binnē als buytē de Stadt
van Vtrecht sijnde om veroude eñ andere
miserabele menschen t'ontfangen eñ goet
te doen; Inde welcke oock sonder onder-
scheyt alle ontfangen werden/ niet tegen-
staende

wyder/de twee t'samen woonende 26/ eñ den eenigen 14 sacken Turfs werden gedaẽ/ om hem inden Winter met de selve te behelpen.

D'andere plaetse wert getoenaemt van St.Eloy, ende is eygentlijck opgerecht voor den genen die van't gilden vande Smeden sijnde also qualijck in hare Jonckheyt prospereren/dat-se in hare oude dagen aen de cost by haer selven niet en connen gerakẽ. Desen (segge ick) eñ niet allen int gemeẽ/ is dit Gast-huys verordent; de hoedanighe daer-in tot een seker getal ontfangen werden op't believen vande Dekens vant gilde voorschreven; Ende hebben aldaer behalven hare behuysinge oock eenigen Brant, ende een weynich onderstants in Gelt. 2. Van't Gast-huys vã S. Eloy.

Dit (segge ick) sijn in't ghemeyne (alle uyt-deylingen die ordinairlijck behalvẽ de Diaconie t'Vtrecht ghescheiden eñ aen den Armen ghedaen werden / midsgaders de Gods ofte Gast-huysen binnen eñ buyten de Stadt gelegen. Welcke dingen ick hier in't corte hebbe willen verhalen. Ten eersten/ om de schone gelegentheyt t'ondecken eñ bekent te maken/ die't al-hier metter Armen saken heeft. Ten tweeden/om dẽ yver onser Voor-ouderen aen den dach te brengen; Ten eynde wy (die wy nu levẽ) daer uyt oorsake mochten nemen/om oock on- Oorsaken deses voorgaendes verhaels. D'eerste. De twede.

advijs, gedaen te worden naer behooren, ofte partyen aen mijn Heeren de Magistraet te rẽvoyeren.

Deser dingen seeckerheyt voor al geschiet sijnde, sullen de Comparanten wijder wel eñ naerstelijck onder-vraecht werden, off-se oock malcanderen eenichsins verwant sijn, ofte van swager- 3. Onder-vraginge tẽ beyden sijden te doẽ aende cõparerende nieuwe Cõtrahẽtẽ.

sen yver insgelijcx met andere/ofte dier ge-
lijcke fundatien/ dese exempelen navol-
gende/ metter daet te bewijsen; Inson-
derheyt de sulcke die gene Kinderẽ en heb-
ben/ofte gene nodige Erf-genamen die haer
goet van doen hebben. Want ick hebbe
die toe-versicht/ eñ de Stadt is my alsoo
bekent; dat indien-men maer conde ontla-
gen werden/ vande brẽede Armen ('twelck
geduerende dese Oorloghe / ghelijck al'st
te wenschẽ ware/niet en sal connẽ geschie-
den) men soude genouch hebben/ om den
genen/die van hier sijn/ also te verplegen/
eñ in eenen goedẽ regel te houden/ dat nie-
mant sijn broot behouven soude te bedelẽ/
eñ by deure te gaen soucken.

Van andere dinghen de welcke t'Vtrecht gebruyckelijck ende in train sijn, omme alles na den Reghel des Apostels, so vele mogelijck is, eerlijck ende met orden te verrichten, ende den voor-gemeldẽ staet der Kercken t'onderhouden.

1.Cor. 14. 40.

I. Vande Bedienaers des Woorts

Geen over heerschappie onder de selve.

ONder de Bedienaers des Woorts, be-
roupen eñ ingestelt/ als boven ver-
haelt is/en wert gansch geen over-
macht ofte heerschappie by yemant ghe-
bruyckt; Maer sy werden alle te samẽ by
alle man in eenen graet ende gelijcke eere
gehouden

velen/niet altijt door Godloos en ongebon-
den leven, maer oock wel door andere be-
smettingen onwetens gehaelt ende gecre-
gen wert. Ende dit sijn vast de publijque
Gods-huysen so binnẽ als buytẽ de Stadt
van Vtrecht sijnde om veroude eñ andere
miserabele menschen t'ontfangen eñ goet
te doen; Inde welcke oock sonder onder-
scheyt alle ontfangen werden/ niet tegen-
staende

gehouden om haer wercks wille. Edoch also/ dat de ghene die d'andere in Iaren ende experientie, item in gaven, oordeel eñ andersins te boven gaen; Niet in macht (als geseyt is) maer in lasten ende allerley extraordinaire dingen/ den Iongen ende anderen voor-getrocken werdē. Daeromme oock de sulcke meest opgeleyt wert by geschrift te stellen 'tgene dat de Kercken-Raet goet eñ noodich acht te wesen/ tot dienst eñ bevorderinge der Gemeynte; gelijck de selve oock gemeynelijck gebruyckt werden/ in't gene dat by de E E. Heeren Staten ofte der selver Gedeputeerde binnen Vtrecht hare vergaderinge ende residentie houdende/ ofte by de Magistraet vande Stadt, ofte andersins tot vol-voeringe van goede ordre te verrichten ende bestellen valt.

Onder scheyt in de lasten extraordinaer

De selve en steken oock niet uyt in Cledinge boven den gemeynē Burger/ maer gaen eerlijck ende stichtelijck gecleet/ sonder yemant door costelijckheyt ende overdaet aenstoot te geven; gelijck-se haer ooc dragen inde dagelijcksche Huys-houdinge na den eysch vā hare beroupinge/ achtervolgende 'tghene dat d'Apostel Paulus 1. Tim. 3. Tit. 1. hier van schriftelijck na-gelatē heeft. Het staet hem nochtans vry voor den Mantel eenen Tabbaert op den Predick-stoel te gebruycken.

Becledinge ende huys-houdinge der selver.

advijs, gedaen te worden naer behooren, ofte partyen aen mijn Heeren de Magistraet te rēvoyeren.

Deser dingen seeckerheyt voor al geschiet sijnde, sullen de Comparanten wijder wel eñ naerstelijck onder-vraecht werden, off-se oock malcanderen eenichsins verwant sijn, ofte van

3. Onder-vraginge tē beyden sijden te doē aende cō-parerende nieuwe Cōtrahētē.

Beloninge, door wien ende waer van?

Haer beloninge wert hen alle Vierden-
deel Iaers by den eersten Cameraer vande
Stade promptelijc betaelt; De welcke tot
dien eynde in maēt eñ ontfangt 'tgene dat
door D'outhoriteyt der Overheyt, so by de
vijff Collegiē, so andersins tot d'onderhou-
dinge vāde-Kercken-dienst te betalē staet/
naer verdrach ende d'ordonnantie hier-op
gestelt eñ in trayn sijnde. Het wert oock
op de Weduwen der selver acht genomen;
niet tegenstaende dat op dit stuck/ gelijck
op hare betalinge/noch gene sekere ordre
gestelt en is.

Ordre int Predicken, ende anderen arbeyt onder hen gelijck. Int besoecken der Krancken. Vertroostē der Misdaders.

Also staense oock met malcanderen in
gelijcken arbeyt eñ ordre van Prediken eñ
Besoucken der Crancken; sulx dat (dien aē-
gaende) een yegelijck gehouden is te gaē/
daer hy voor sijn persoon versocht wert.
Item int vertroosten eñ onder-wijsen der
genen/ de welcke ter doot veroordeelt sijn,
den welcken sy by-blijven tot haren af-
scheyt eñ d'eynde toe; als oock int reysen
na de Leger, wāneer de beurte op dese Pro-
vincie valt. Het heeft nochtans de Magi-
straet belieft vanden beginne der reforma-
tie aff/ tot bericht der Kranckē de Bedienaers
des Woorts eenē ordinaire Sieck-Besoucker
by te vougen/ om de Burgers in desen de-
le wel te gherijven/ als de Predikanten om
dat-se op haren ghesetten tijt openbaren
dienst

Reysen na dē Leger. Naerder ordre op der Kranckē besouckinge ende in tijden van Peste.

velen/niet altijt door Godloos en ongebon-
den leven, maer oock wel door andere be-
smettingen onwetens gehaelt ende gecre-
gen wert. Ende dit sijn vast de publijque
Gods-huysen so binnē als buytē de Stadt
van Vtrecht sijnde om verouwde eñ andere
miserabele menschen t'ontfangen eñ goet
te doen; Inde welcke oock sonder onder-
scheyt alle ontfangen werden/ niet tegen-
staende

dienst inde Kercke te doen hebben/ofte andersins in Kerckelijcke dingē geoccupeert souden mogen wesen. Edoch welckē Siec-Besoucker, alst dē Heere belieft de Stadt met Peste aen te tasten/ by tijts van wegen des Raets bevolen wert/beyde de Burgers alleen in desen val te dienen/eñ ordinairlijck de gene oock te besoucken eñ vertroosten/ de welcke uyt de Burgeren Huysen / om de selve (so vele moghelijck is) suyver te houden/in't gemeyn Pest-Huys gedraghen ofte gesonden werden.

De selve gelijckheyt wert boven desen onder de Dienaers des Woorts in dese Stadt gehouden in den Kercken-Raet de welcke ordinairlijck alle veerthien dagen, na d'ordre hier op gestelt/ende voorts so dicwils/ in eene publijcque Kerckelijcke plaetse by d'Overheyt daer-toe verleent / vergadert wert als de noot tot stichtinge der Kercke vereyschet. In welcke vergaderinghe namelijck de Bedienaers des Woorts by beurte Præsideren, omme alle dingen met ordē te beleyden; de gebeden voor eñ na te doē/ de stemmen aff te vragen/ eñ alles te verrichten tot de meeste stichtinge. Te weten de gene die op den naest voor-gaende sondach ten negen uren voor den noen gepredickt heeft. In welcke t'samen-comsten wyder niet dan van Kerckelijcke saken/

Gelijcheyt indē Kercken-raet.

Tijt ende plaetse der vergaderinge des selven.

Maniere van doen aldaer.

 ende

advijs, gedaen te worden naer behooren, ofte partyen aen mijn Heeren de Magistraet te rēvoyeren.

Deser dingen seeckerheyt voor al geschiet sijnde, sullen de Comparanten wijder wel eñ naerstelijck onder-vraecht werden, off-se oock malcanderen eenichsins verwant sijn, ofte van

3. Ondervraginge tē beyden sijden te doē aende cōparerende nieuwe Cōtrahētē.

 swager-

ende alleen Kerckelijcker wijse gehandelt en wert; Ende dit alles tot anders genen eynde/ dan om de Gemeynte in gesonde lere/ende in eenen stichtelijcken handel ende wandel te onderhouden; Ende om volgen dien alle dingen te bestieren/dat-se met orden mogen toe-gaen/ende by tijts voor te comen/ ofte (alst' ingebrokẽ is) af te doẽ/ dat de goede ordre soude mogen verstorẽ/ ofte der selve schadelijck is.

II. Van de Kercken binnen Vtrecht tottẽ openbaren dienst verordent.

Maer omme vã de Dienaers, tot d'omstandicheydẽ tot der Bedieninge self gehorich/ ende boven tot deser plaetse toe/uytgestelt/in dese materie/over te treden; Het sijn binnẽ dese Stadt ses publijcque plaetsen ende Kercken, tot de Predicatie eñ andere oeffeninge des geloofs eñ der God-salicheyt/by de Christelijcke Overheydt aldaer/toege-eygent. Den DOM namelijck/ toegenaemt van S.Martinus, item de Tempel vande Collegie van Sinte Ian, voor de gene die vande Walsche sprake sijn/midsgaders vier Parochie-Kercken. Welcke alle te samen schone eñ cierlijcke vaten sijn/eñ seer bequaem om dẽ dienst daer-in te verrichtẽ. Tot welckẽ eynde/ de selve niet alleen van alle superstitieuse dingen gesuyvert en sijn/langẽ tijden voor de veranderinge over veerthien Jaren al hier gevallen; Maer oock suyver ende fijn (alst' betaemt

Suyveringe ende toerustinge der selver.

velen/niet altijt door Godloos en ongebonden leven, maer oock wel door andere besmettingen onwetens gehaelt ende gecregen wert. Ende dit sijn vast de publijcque Gods-huysen so binnẽ als buytẽ de Stadt van Vtrecht sijnde om veroude eñ andere miserabele menschen t'ontfangen eñ goet te doen; Inde welcke oock sonder onderscheyt alle ontfangen werden/ niet tegenstaende

taemt) gehouden; naerstelijck in raeck eñ daeck (so-men seyt) onder-houdẽ; behoorlijck verciert/ende wel voorsien/met allen dingen/tot dese heylige bedieningen/ende tot gerijff van de Gemeynte, elck na sijnen staet ende conditie.

Dese plaetsen alle t'samẽ werden voorgestaen ende geregiert/by eenige gequalificeerde Burgers ende Inwoõders deser Stadt/ die elck op hare plaetse ghestelt/eñ tot dit werck verordent werdẽ/ ofte by dẽ Raet deser Stadt/ ofte by de respective Capittelen; de welcke oock in desen dese goede opsicht nemen/ende nodighe reparatie eñ vercieringe doẽ/ self inde Tempelẽ de welcke CHRISTO tot sijnen dienst/ noch niet toege-eygent en sijn; ghelijck oock by last vande Magistraet, alle andere publijque plaetsen eertijts tot dienst getimmert/ tot de minste toe/ onder-houdẽ werden. Niet alleen tot vercieringe vande Stadt/ item tot Begravinge der dooden eñ gerijf van dẽ genen/die by outs hare eygen Kelders ende Graf-steden daer-in gehadt hebben/ om de selve eerlijck met bequaemheyt te mogen ghenieten ende ghebruycken; Maer oock om de selve in toecomenden tijden de ghereformeerde Kercke eñ Christelijcke Scholen, ende andere H. Oefeningen vaerdichlijck toe te mogen eyghenen/ als de ghele-

Voorstanders ende Regierders van dien.

Gelegentheyt vande andere Tempelen Christo noch niet toegeeygẽt

Eynden waer toe dese dingẽ gericht sijn

advijs, gedaen te worden naer behooren, ofte partyen aen mijn Heeren de Magistraet te rẽvoyeren.

Deser dingen seeckerheyt voor al geschiet sijnde, sullen de Comparanten wijder wel eñ naerstelijck onder-vraecht werden, off-se oock malcanderen eenichsins verwant sijn, ofte van

3. Ondervraginge tẽ beyden sijden te doẽ aende cõparerende nieuwe Cõtrahẽtẽ.

genthept sulcx sal mogen vereyschen.

III. Ordre der Predicatien tot Vtrecht

Dordinaire Predicatien die in de plaetsen hier toe (als boven ghesept is) verordent werden op dese voet gedaen eñ onderhouden.

Des Sondaechs voor den middach.

Alle Sondach (anders in de H. Schrift de dach des Heeren, ofte de eerste dach der Weken genoemt) wert voor de noen Predicatie ghedaen op vier plaetsen. Te weten des morghens vrouch te seven uyren des Somers eñ Swinters ten acht uyren in een Kercke boven inde Stadt ghelegen/ ende getoenaemt van S. Niclaes. Item op de selve achtste uyre het geheele Jaer door in de Kercke getoenaemt van S. Iacob beneden in de Stadt. Ende ten Negenen indẽ Dom. Op welcke uyre oock inde Walsche Kercke geleert eñ ghepredickt wert.

Na den noen des selven daechs.

Item op den selven dach na den noen ten eenen in eene andere Kercke, S. Geertruyden Kercke getoenaemt oock boven inde Stadt ghelegen; Eñ tẽ tween middẽ inde Stadt inde Buer-Kercke eñ ter selver ure wederom beneden tot S. Iacob; Tot welcke ure ooc de predicatie inde Walsche Kercke na dẽ noẽ geschiet. Welcke plaetsen aldus verordent sijn/ eñ gebruyct werdẽ / om eẽ yegelijc ten besten te dienẽ eñ in desẽ dele te geriebẽ.

Op de Feest-dagen des Heeren.

De selve Vren werden met de Predicatie eñ 'tgehoor des woort Godts bestedet op de ordinaire Feest-dagen onses Heeren J. C. welcke dese sijn;

---

velen/niet altijt door Godloos eñ ongebonden leven, maer oock wel door andere besmettingen onwetens gehaelt ende gecregen wert. Ende dit sijn vast de publijque Gods-huysen so binnẽ als buytẽ de Stadt van Vtrecht sijnde om veroude eñ andere miserabele menschen t'ontfangen eñ goet te doen; Inde welcke oock sonder onderscheyt alle ontfangen werden/ niet tegenstaende

se sijn; De Christ-dach, die-men anders dẽ dach der Geboorte Christi noemt met den naest-volghenden / op welcken tijt vande grote verborgentheyt der God-salicheyt, dat God namelijck inden vlesche geopenbaert is (gelijck d'Apostel spreect) geleert wert; Al-wel meest uyt de Historie van dien by dẽ Evangelist Lucas beschreven in sijn twede Capittel/edoch oock uyt andere plaetsen inden Ouden ende Nieuwen Testamente vande selve materie handelende eñ berichte doẽde. De dach Der Besnidinge Christi, anders de Niewe Iaers dach gheheten; op den welcken ghemeynlijck so voor als na den noen van dese sake over-al gheleert wert. Het hooch-tijt vã Paeschen, anders de Verrisenisse Christi genaemt/ eñ het hooch-tijt van Pinxten met de twe navolghende; op welcke dagen vande materien tot de selve dagen gehorich uyt den Nieuwen Testamẽte geleert wert/ beyde vã de glorieuse Verrisenisse onses Heeren Iesu Christi op Paeschẽ ende de myraculeuse seyndinghe des H. Geestes op Pinxten; Ten ware dat het yemant gelegen mochte wesen eñ stichtelijck gheacht wiert/ op dese tijden yet uyt den Ouden Testamente voor te nemẽ eñ te verklaren/ 'twelck/ eenen yegelijck vry staet/ eñ dickwils seder de veranderinghe in dese Stadt voor-gevallen/ghesciet is. Boven dese

Getal der selver eñ materien.

advijs, gedaen te worden naer behooren, ofte partyen aen mijn Heeren de Magistraet te rẽvoyeren.

3. Ondervraginge tẽ beyden sijden te doẽ aende cõparerende nieuwe Cõtrahẽtẽ.

Deser dingen seeckerheyt voor al geschiet sijnde, sullen de Comparanten wijder wel eñ naerstelijck onder-vraecht werden, off-se oock malcanderen eenichsins verwant sijn, ofte van swager-

G

dese Feest-dagen, wert oock hier gehouden de dach der Hemel-vaert des Heeren, op dē welcken de gedachtenisse/ gelegentheyt/ eñ vruchten daer-uyt spruytēde/ de gemeyn-te naerstelijck ingescherpt werden/ tot de meeste stichtinge.

Het lijden Christi jaer lijx hoe eñ wanneer't verclaert wert?

Men verclaert oock alle Jaren op ge-sette tijden ende stonden de geschiedenisse des bitterē lijdens ende stervens onses Hee-ren IESU CHRISTI; 'twelck ordinaer-lijck geschiet door de gehele weke 'thooch-tijt van Paeschen voorgaende; uyt-ghenomen den Saterdach / op den welcken de Prouf-predicatie gedaen wert/ om allen mā tot dē gebruyck des H. ende Hooch-weer-dighen Avont-maels wel te bereyden. Tot welcken eynde als-dan/ by den genen diet' sijn beurte is/ dickwils voorgenomē wert de plaet-se uyt den eersten Sent-brief tot-ten Cor. cap. 5. v. 7. 8. 9. ofte yet anders van gelijcken in-hout.

Vā Vast eñ Bid-dagen.

Inde selve plaetsen eñ op de selve uyrē/ wert oock Godts Woort in allen Kercken gepredickt op alle gemeyne Vast eñ Bidda-gen by de E. E. vermogende Heeren Statē Generael tot Slants wel-varen verordēt. Item oock/ wanneer hier in dese Provintie by de Hoge Overheyt de Staten particulier vande selve representerēde/ Vast eñ Bid-dagen int by-sonder aengestelt werden/ om

eenige

velen/ niet altijt door Godloos eñ ongebon-den leven, maer oock wel door andere be-smettingen onwetens gehaelt ende getre-gen wert. Ende dit sijn vast de publijque Gods-huysen so binnē als buytē de Stadt van Vtrecht sijnde om veroude eñ andere miserabele menschen t'ontfangen eñ goet te doen; Inde welcke oock sonder onder-scheyt alle ontfangen werden/ niet tegen-

staende

eenige by-sondere noot ende swaricheyde ons alleen aentreffende; T'welck by mijnen tijt/met grote vrucht ende stichtinghe meer-maels geschiet is.

Inde weeke des Somers.

Inde weke wert des Somers drie-mael gheleert; Des Dijnsdaechs ofte op den tweden dach van dien/in de Kercke van S. Geertruyt getoenaemt/boven inde Stadt; om die op't bequaemste te gherijven / de welcke ontrent de selve Kercke woonachtich zijn; Des daechs daer-na/ de Woensdach geheetē/benedē inde Stadt in S.Iacobs Kercke,om de selve oorsake; Ende op den Donder-dach,int midden vande Stadt/dē Dom genaemt. Op welcke dagen de Predicanten,elck daer't sijn beurte is / vervolgen haren Text,dien-se ordinaerlijck voorgenomen hebben.

Avōt-Predicatiē inde Winter.

Des Winters,wert boven de drye Predicatien, inde verscheyden Quartieren vande Stadt ordinaerlijck voor dē middach(als gesept is) het gheheel Iaer door gedaen, noch twe mael ontrent den Avont geleert in de Buer-Kercke; Na welcke vermaningen oock het Avont-gebeth voor alle gemeyne nooden in't lange gedaen wert; ende ghemeynlijck yet extraordinairlijck uyt de H. Schrift verhandelt ende verclaert/ dat by de Predicanten(die desen arbeyt te doē hebben)geacht ende gehouden wert/ de Gemeyn-

meyn-

... gemeyn
advijs, gedaen te worden naer behooren, ofte partyen aen mijn Heeren de Magistraet te renvoyeren.

3.Ondervraginge tē beyden sijden te doē aende cōparerende nieuwe Cōtrahētē.

Deser dingen seeckerheyt voor al geschiet sijnde, sullen de Comparanten wijder wel ē naerstelijck onder-vraecht werden, off-se oock malcanderen eenichsins verwant sijn, ofte van swager-

meynte best/ nae de gelegentheyt vanden tijt ende andersins/ te sullen mogen stich- ten.

Tijt der selver.

De dagen tot dese H. Oefeninge inden Winter verordent/ sijn de eerste/ ende naest- laetste vande weke/ anders de Maen- ende Vrijdach geheten; Eñ het wert dese H. Oe- feninge gemeynlijck te hant genomen eñ verricht/ een weynich voor de Vijfde ure/ omme voor den Sessen geheelijck gedaen te hebben.

Wijse van in-ganck ende 'tbe- sluyt deser Predicatië.

Welcke Predicatien alle te samẽ niet an- ders aengevangen ende besloten en wer- den / dan al'st over-al in dese Geunieerde Provintien gebruyckelijck is; met de selve Gebeden voor ende naer/ gelijck-se elck op haren gesetten tijt ende dach achter den Catechismum gedruckt staen/ met by-vou- ginge van allerley particuliere nodẽ ende voor-biddingen/ na dat de selve voor-val- len ende versocht werden; Gelijck oock de Gemeynte tot alle de Predicatiẽ de welcke op de Son-Feest-ende Vast-dagen voor eñ na den noen geschieden/ item inde Weke voor dẽ middach tot drye-mael toe/ op alle plaet- sen daer-se gehouden werden / door drye- derley Clock-slach onderscheydelijck te sa- men geroupen wert, ende des Winters te- gens d'Avont-Vermaninge ende Gebeden met eens te luyden, Edoch langer als an- ders/

Teecken tot dese Predicatië.

velen/ niet altijt door Godloos en ongebon- den leven, maer oock wel door andere be- smettingen onwetens gehaelt ende gecre- gen wert. Ende dit sijn vast de publijque Gods-huysen so binnẽ als buytẽ de Stadt van Vtrecht sijnde om veroude eñ andere miserabele menschen t'ontfangen eñ goet te doen; Inde welcke oock sonder onder- scheyt alle ontfangen werden/ niet tegen- staends

ders/dat is/een gehele halve ure duerēde.

Boven desen allen/ wert oock by de Voor-standers der Kercke goede acht genomen op de wettelijcke bevorderinge ende insegeninge vanden Huywelijcken Staet. Niet alleen in de graden van Maecht-schap ende Swager-schap hen regulerende na den inhout vāde Ordre op de Huywelijcken binnen Vtrecht by de E E. H H.Staten hier op ghemaeckt ende uyt-ghegeven al inden Jare 1584; Maer oock inde op-teeckeninge der Contrahenten, die haer tot desen Staet begeven willen/ ende hare Proclamatien by de Kercke, tot dien eynde/versoucken. Waer-in de gene die d'opsicht in desen dele bevolen is/ende de Kercke voorstaen strictelijck na-volgen sekere Ordonnantie tot desen eynde geresolveert ende gearresteert byden Raede der Stadt Vtrecht den 2. Iannuarij anno 1593. luydende van woort tot woort gelijck hier na-volcht.

IIII. Van den Huywelijcken Staet.

Placcaet hier op gemaeckt.

Ordon-

... gemeyn advijs, gedaen te worden naer behooren, ofte partyen aen mijn Heeren de Magistraet te rēvoyeren.

3. Ondervraginge tē beyden sijden te doē aende cōparerende nieuwe Cōtrahētē.

Deser dingen seeckerheyt voor al geschiet sijnde, sullen de Comparanten wijder wel ē naerstelijck onder-vraecht werden, off-se oock malcanderen eenichsins verwant sijn, ofte van swager-

Ordonnantie omme d'opſchrivinge der genen, die hen ten Huwelijcken ſtaet willen begeven, met de meeſte ſtichtinge ende ſekerheyt van nu voort aen te doen, ende alle Inconvenientē, diē aengaēde (ſo vele mogelijck is) voor te comen.

Tijt ende plaetſe van d'opſchrijvinge der genen die haer ten huywelijcken ſtaet begeren te begeven.

SVllen alle Saterdagen tot deſen eynde eene vande Predicanten met twe Ouderlingen, by tour ende ommeganc, vergaderē ter plaetſe daer-toe by mijne Heerē de Magiſtraet t'ordonneren des Somers ten vijven, ende 's Winte drye uyren, na de middach; Waer van t'elcke reyſe de wete by tijts ſal gedaen werden, aē den genen, die het hare beurte is, by den Dienaet vande *Kercken-Raet*.

Regulē by de gecommitteerde tot deſe ſake t'onderhouden eñ na te comē.

Deſe t'ſamen ghecomen zijnde, en ſullen niemant op't Regiſter ontfangē noch anteeckenen, dan eerſt vande navolgende poincten, na elcx conditie ende gelegentheyt, wel verſekert te weſen.

1. Inde Ionge-lieden 'tzy Sonen ofte Dochters.

Indien de Contrahenten beydē Ionge-liedē ſijn noch onder Iarich, ofte oock tot hare mōdige dagen gecomen ſijnde, van't conſent van haere Ouderē, ten beyden ſijdē; ofte ſo de ſelve deſe Werelt over-leden ſouden mogen weſen, van haere Voochden, ofte naeſte vriendē; Tot welckē eynde goet ſal weſen, dat de ſelve met den Contrahenten mede verſchijnen. Eñ ſal hier-op ſo ſcherpelijck regard genomen wer-

vrlen/niet altijt door Godloos en ongebon-den leven, maer oock wel door andere beſmettingen onwetens gehaelt ende getregen wert. Ende dit ſijn vaſt de publijque Gods-huyſen ſo binnē als buytē de Stadt van Vtrecht ſijnde om veroude eñ andere miſerabele menſchen t'ontfangen eñ goet te doen; Inde welcke oock ſonder onderſchept alle ontfangen werden/ niet tegenſtaends

hem de Heere af-gehaelt heeft/ daer-mede te kennen te geven ende te betuygen.

De Tijt van't over-lijden tot de Begravinge, wert gemeynlijck genomen ontrēt de acht dagen; Om alsoo met bequaemheyt den genen/ dien sulx betaemt eñ toe-comt/ met behoorlijcke ende nodige Rou-clederen te mogen versien ende besorgē. Edoch binnen welcken Tijt, door eenen sekerē or- 1. Tijt tusschen 'tsterven ende Begravens Item tot wat eynde.

werden, dat oock de geene welcker Ouderen hier niet en woonen, gehouden sullen wesen, blijck hier van te doē, al-eer mēse op schrijft, 'tzy door brieven ofte getuygen gelooff-waerdich sijnde.

Soo't ter contrarie personen sijn de welcke te voren ghehuylickt sijn geweest, 'tzy beyde, ofte d'eene van beyden, die sullen gehouden wesen voor al te doen blijcken, de doot vandē aff-gestorven. Item de tijt ende de plaetse daer de selve over-leden is. Omme (wat den tijt aē-gaet) te overleggen, off de veranderinge van't Huywelijck met stichtinge, ende so haest (insonderheyt inde Vrouwen) toe te laten sy ofte niet, waer in gelet eñ acht sal genomē werden so op oude dispositien, dien aengaende in de Rechten, by voorgaende Placcaten, ofte anderssins gemaeckt, so oock op die gemeyne eerbaerheyt, ende de conditien der persone selff, ende indien hier-inne eenige swaricheyt soude mogen voor-vallē, sullē de gene die't haer beurte is, daer van rapport doen aen de Kercken-raet, omme by de selve, ofte met gemeyn advijs, gedaen te worden naer behooren, ofte partyen aen mijn Heeren de Magistraet te rēvoyeren. 2. In Weduwaers eñ Weduwen.

Deser dingen seeckerheyt voor al geschiet sijnde, sullen de Comparanten wijder wel eñ naerstelijck onder-vraecht werden, off-se oock malcanderen eenichsins verwant sijn, ofte van swager- 3. Ondervraginge tē beyden sijden te doē aende cōparerende nieuwe Cōtrahētē.

Ordonnantie omme d'opschrivinge der genen, die hen ten Huwelijcken staet willen begeven, met de meeste stichtinge ende sekerheyt van nu voort aen te doen, ende alle Inconvenientē, diē aengaēde (so vele mogelijck is) voor te comen.

Tijt ende

SVllen alle Saterdagen tot desen eynde eene

swagerschap bestaen, tot verhoedinge van alle bloet-schande. Item off-se oock met yemant eenige beloften van te voren gedaen hebben? Omme alsoo alle on-ordeninge, die namaels soude mogen voor-vallen te prevenieren.

4. Beloften van niet ongetrout te blijven sitten.

Boven desen sullen se wijder gehouden sijn ter goeder trouwe te verclaren, dat-se hen by de Kercke, daerse hare uyt-roepinge versoucken, ende nergens anders en sullē laten trouwen, ten ware dat eene vande partyen op eene andere plaet-se haere residētie hadde, al-waer 'tselve oock sal mogen gheschieden; wel verstaende dat de proclamatien oock al-daer gaen sullen, self wanneerse hier eenige iaren souden mogen gewoōt hebben. Ende wijder behoorlijcke Attestatie vande d'andere plaetse sal gebracht werden aen den Kercken-raet, daer de bevestinge des huywelicx versocht wort.

5. Ordre op de proclamatien wāneer d'eene partie elders woōt, eñ op de Maerse vā te mogen trouwen.

6. De proclamatien sullen in alle Kercken gedaen werden.

De naemen der genen die aldus op geteeckent sijn, sullen des selven avonts by den Dienaer vande Kercken-raet aen d'andere Predicanten over-gedragen werdē; ten eynde d'uytroepingē in allen Kercken te gelijck geschieden mogen.

7. Voorvallende verhinderingē, eñ hoe de selve sullen beslist werden.

Ende indien op de selve eenighe verhinderinge voor-valt, die sal-men den Kercke-raet aen-dienen, als oock alle andere swaricheden, omme al-daer gedecideert ende aff-gedaen te worden, ofte indien sulcx niet geschieden en can, sullen partyen aen mijn Heeren de Magi-

straet

hem de Heere af-gehaelt heeft/ daer-mede
te kennen te geven ende te betuygen.
De Tijt van't over-lijden tot de Begra- 3. Tijt tus-
vinge, wert gemeynlijck genomen ontrēt schen 't ster-
de acht dagen; Om also met bequaemheyt ven ende
den genen/ dien sulx betaemt ē toe-comt/ Begravēg
met behoorlijcke ende nodige Rou-clede- Item tot
ren te mogen versien ende besorgē. Edoch wat eynde.
binnen welcken Tijt, door eenen sekerē or-

straet gewesen worden.

De gene die getrout sijn, sullē met aenteec- 8. Aenteec-
keninge van Iaer, ende dach, wanneer't selve keninge ē
geschiet is, te Boecke gestelt werdē. Tot welc- Registee
ken eynde de Costers, op alle laetste Sater- der getrou-
dagen van elcke Maent, de gene sullen over- de.
brengen, die binnen dien tijt bevesticht sijn, 9. Regard
ende sullen met eenen als-dan de Regi- te nemē o-
sters over-sien werden, omme regard te nemē, ver de gene
ē ordre daer't behoort te mogen gestelt wer- die onge-
den, op den genen die nae d'uyt-roepinge by trout soudē
malcanderen ongetrout blijven sitten. mogē sittē blijven.

Soldaten ende andere vremde en sullē niet 10. Hoe de
tot de proclamatien ontfangen worden, son- Soldaten ē
der te voren aen den genen, die sitten behoor- vremde tot
licke kennisse gedaē te hebben, dat-se vry sijn; de procla-
in sulcker forme als de Kercken-raet totter matien sul-
meeste versekeringe sullen bedencken ē be- len ontfan-
vinden te behoren, uyt d'examinatie die zy gē werden.
gedaen sullen hebben.

Tot besluyt, ick en can (beminde Le- Overganck
ser) hier niet onvermelt laten eenige an- tot noch
dere dingen; al-wel niet ghehorich tot de vijf andere
Dienaers ofte Bedieninge der Kercken selfs stucken de-
(hoedanige alle de voorgaēde sijn) Edoch ser Materie
van sulcker aert/ ende nature/ dat-se geen
cleyne gemeynschap met dese sake hebbē/
ende de selve grote bevorderinge toe-bren-
gen. Als daer sijn; De Solennele verplich-
tinge die Iaerlijx inde veranderinge van de

Ordonnantie omme d'opschrivinge der genen, die hen ten Huwelijcken staet willen begeven, met de meeste stichtinge ende sekerheyt van nu voort aen te doen, ende alle Inconvenientē, diē aengaēde (so vele mogelijck is) voor te comen.

Tijt ende

SVllen alle Saterdagen tot desen eynde eene

Magistraet geschiet/ter tijt als de selve ordi-
nairlijc voor-valt. Itē/het groot gerijf/dat
t'Vtrecht is/van allerley schoone Boucken,
in eene publijcque plaetse/ter ordonnantie
vādēn Raet by een gebracht/De LIBRA-
RIE geheeten; D'ordre van den beginne der
Reformatie aff/gedaē eñ gestelt op de Cloo-
sters onder't gebiet vādē Raet der Stadt ge-
seten; Midsgaders het gebruyck der Cen-
suren, om de Predicanten by de Gesonde Le-
re, ende eenen stichtelijcken handel eñ wā-
del t'onderhouden; als oock op't Begraven
der Doden, hoe dat het selve toe-gaet.

I. Vande Magistraet der Stadt Vtrecht.

Wat het eerste belangt; de Magistraet
wert t'Vtrecht alle Jaren verandert eñ ge-
stelt/ by de E E. vermogende Heeren de Sta-
ten, wesende de Hoge Overheyt deser Pro-
vintie; op de vrye Denominatie des Raets in-
der tijt, met voor-gaende aen-maninge te
dien eynde gedaen by den Officier, om na
mannen uyt te siē/die de Religie toe-gedaē
sijn; Edoch met kennisse eñ approbatie van
sijne Princelijcke Excellētie, als Stadt-houder
over de selve; De welcke aldus gedenomi-
neert/gestelt/ eñ geapprobeert sijnde/ niet
in-gestelt en werden/ als op den solennelē
Eedt, die hier-na volcht/beyde in't af-swe-
ren van den Coninck van Spaengiē eñ allē
sijnen aen-hanck/midsgaders tot wel-va-
ren der Stadt, eñ versekertheyt der Christe-
lijcke

Hoe ende door wien de selve alle Jarē gestelt wert.

Solennelen Eedt die sy doen.

hem de Heere af-gehaelt heeft/ daer-mede
te kennen te geven ende te betuygen.

De Tijt van't over-lijden tot de Begra-
vinge, wert gemeynlijck genomen ontrēt
de acht dagen; Om also met bequaemheyt
den genen/ dien sulx betaemt eñ toe-comt/
met behoorlijcke ende nodige Rou-clede-
ren te mogen versien ende besorgē. Edoch
binnen welcken Tijt, door eenen sekerē Or-

3. Tijt tusschen sterven ende Begravenis. Item tot wat eynde.

lijcker Religie, Welcken Eedt ick hier heb-
be willen in-lijven/ ghelijck als hy leyt/ eñ
Jaerlijx vernieut wert.

Generalen Eedt.

ALso de Coninck van Spaengien, als ge-
weest hebbende Heer vanden Lande vā
Vtrecht, vergetende ende te rugge stellende,
den Eedt ende plicht daer mede hy de voorsz
Landen verbonden is geweest, ende de con-
ditien daer op de Keyser. Mat. hooch loff. Me.
sijn Heer vader voor ende hy naer, de voorsz
Landen ontfangen eñ geaenveert hebben, de
selve Landen nu lange Iaren (in plaetse van-
dien jegens alle ghewelt te beschermen) iam-
merlijckē geoppresseert, verdruckt, becrijcht,
ende met sweert eñ vier vervolcht, eñ gesocht
heeft te vernielen eñ in eewighen eygendom
eñ slavernie onder de Spaensche regeringe te
brengen. Dat hy oock tot dien eynde den Sta-
ten vanden Landen van Vtrecht, gecasseert,
ende hen-luyden ende merckelijckē de Stadt
van Vtrecht, alle hare Previlegien, Rechten eñ
vry-heyden, eñ exemptien, benomen, eñ met-
ter daet daer-vā gepriveert, off deur den Har-
toge van Alva doen priveren ende benemen
heeft; Ende dat de selve Coninck op de recht-
veerdige clachten, die de voorsz Staten ende
Steden daer over aen hem gedaen hebben, ge-

Goet recht tot het afsweren des Coninx vā Spaengien, eñ ledenen waerom?

1. Cracht eñ gewelt over't Lāt gebruyckt.

2. Weygeringe van Recht over de billijcke clachten.

Ordonnantie omme d'opschrivinge der genen, die hen ten Huwelijcken staet willen begeven, met de meeste stichtinge ende sekerheyt van nu voort aen te doen, ende alle Inconvenientē, diē aengaēde (so vele mogelijck is) voor te comen.

Tijt ende ...

SVllen alle Saterdagen tot desen eynde eene ...

---

weygert heeft recht t'administreren ende Iustitie te laten weder-varen. Niet jegenstaende het lang-wylich, vervolch by hen-luydē daeromme gedaen; dat hy daer-en-boven, om hē geweldelijck t'consent vanden C.xx. ende x. penningen aff te dringen, de Stadt Steden, ende Landen van Vtrecht, so met Spaensche als andere Soldaten langen tijt beswaert, ende met ongehoorde manieren heeft doē travailleren, verdrucken, uytteren, ende andersins over-lasten, sonder eenichsins op de clachtē die hem daer-over van wegen de arme onderdanen gedaen worden, eenich gehoor te willen geven; dat sijne Mat. oock tot geene redelijcke conditien van peys, accoordt, ende reconciliatie met sijne Ondersaten (die hen altijdts in alle onderdanicheyt, gehoorsaemheyt, reverentie ende getrouwicheyt jegens hem gedragen hebben) heeft willen verstaen, maer alles aff-geslagen hebbende, d'Ingesetenen vanden selven Landen verclaert voor sijnen Rebellen ende Vyanden, eñ sulx in effecte tot eē proey gegeven, niet alleen der wt-landerē, God-loosen, ende Bloet-gierige Soldaten (maer oock allen anderen van wat Natien, ofte Landen die soude mogen wesen, ende hare personen, ofte goeden soude weten te becomē; eñ dat over sulx de Generale Statē vāde Nederlantsche geunieerde Provintien wt dese eñ meer andere redenen eñ consideratien tot versekertheyt

3. Onbehoorlijcke Exactien.

4. Beswaringe met Soldaten.

5. Af-slach van peys eñ accoort.

6. Vyantlijcke verclaringe der Ingesetenen voor Rebellen.

7. Voorganck der Generale Staten in desen deele.

van

hem de Heere af-gehaelt heeft/ daer-mede
te kennen te geven ende te betuygen.

De Tijt van't over-lijden tot de Begra-
vinge, wert gemeynlijck genomen ontrẽt
de acht dagen; Om also met bequaemheyt
den genen/ dien sulx betaemt ẽ toe-comt/
met behoorlijcke ende nodige Rou-clede-
ren te mogen versien ende besorgẽ. Edoch
binnen welcken Tijt, door eenen sekerẽ or-

3. Tijt tusschen 't sterven ende Begravens Item tot wat eynde.

vandenLande ẽ d'Inwoonders van diẽ, by ha-
re Placcaten van date den 26. Iulij. Ann. 1581.
vanden Stadt-huyse t'Vtrecht mede gepubli-
ceert, den voorsz Coninck van Spaengiẽ ver-
laten hebben, ẽ dat achter-volgende de reso-
lutie by mijn Heere de Prince van Oraengien
Stadt houder vanden Lande van Vtrecht, ẽ
de generale Staten inden Hage den 26. Iulij
1581 voorsz. genomẽ, alle Iusticiers, Officiers,
ẽ particulire Ingesetenen vande Stadt, Ste-
den ẽ Lande vã Vtrecht, mede ontslagen sijn
vãden eedt ẽ verbintenisse daer-mede sy den
Coninck van Spaengien verbonden mogen
sijn geweest. So verclaren wy dat wy õs geheel,
ende sonder eenich na-dencken houden voor
ontslegen vanden Eedt, plicht, ende verbinte-
nisse, daer-mede wy den Coninc vã Spaengiẽ,
als geweest hebbẽde Heer vanden Landẽ van
Vtrecht, verbonden mogen sijn geweest; renũ-
cierende ẽ versaeckẽde daer-õme den voor-
noẽden Coninck ẽ allen sijnen aen-hanck,
als wesende ẽ gehouden sijnde by de Gene-
rale Staten voor formele, ende Capitale vyan-
deses Lants. Gelovende ẽ sweerende de Stadt
van Vtrecht gehou ende getrou te sijn, d'exer-
citie vande gereformeerde, warachtige, Chri-
stelijcke Religie binnẽ der selver t'õderhoudẽ
ẽ te maintineren, ẽ de voorsz. Stadt metten
Borgerẽ ẽ Ingesetenen vã dien, met lijf, goet,
ẽ bloet, ende naer ons uytterste vermogen te

Der Staten 's Lants van Vtrecht, Cõformiteyt inde selve sake.

Eedt van getrouwicheyt voor de Stadt. Item tot conservatie vande Exercitie van gereformeerde Religie.

 helpen

Ordonnantie omme d'opschrivinge der genen, die hen ten Huwelijcken staet willen begeven, met de meeste stichtinge ende sekerheyt van nu voort aen te doen, ende alle Inconvenientē, diē aengaēde (so vele mogelijck is) voor te comen.

Tijt ende

SVllen alle Saterdagen tot desen eynde eene

helpen ende t'assisteren jegens den voorschreven Coninck van Spaengien, ende allen sijnen aenhanck, ende generalijcken jegens alle des gemeynen Lants vyanden, ende al te doen dat goede ende getrouwe Magistraet schuldich is ende behoort te doen. So waerlijck helpt ons Godt ende sijn Heylich Woort.

Dit (segge ick) is de solennele verplichtinge die Jaerlijx gheschiet, by de Magistraet, gestreckt (gelijck eenen yegelijck, eñ metter daet blijct) om dē Staet der Kercken boven beschreven, in aller manieren van deser sijde te verseckeren. Wesende een verplichtinge die te wenschen ware, dat over-al in dese geunieerde Provintien in-gevoert waer, eñ wel na-gecomē wierde met behoorlijcke discretie ende des Lants bewaringe, sonder op die pretext, ofte onder desen schijn, eenige niet practicabele Niewicheyden in te voeren.

II. Vande Librarie.

De gemeyne LIBRARIE, is plaet-se verordent in't Choor vande Kercke vande Collegie van St. Ians. Dese (gelijck-men seyt) soude eertijts met meer Bouckē voorsien geweest sijn, als-se nu is; Maer men neemt hem niet aen, daer-van te deser tijt, eenige ondersouckinge te doen, ofte daer-van te spreken; Dewyle sulx soude moetē al over eenige Jaren geschiet wesen in tijde van troublē. Dit weet ick, eñ can't met

Plaetse der selve.

waer-

hem de Heere af-gehaelt heeft/ daer-mede te kennen te geven ende te betuygen.

De Tijt van't over-lijden tot de Begravinge, wert gemeynlijck genomen ontrēt de acht dagen; Om also met bequaemheyt den genen/ dien sulx betaemt eñ toe-comt/ met behoorlijcke ende nodige Rou-cleden te mogen versien ende besorgē. Edoch binnen welcken Tijt door eenen sekerē or-

3. Tijt tusschen 't sterven ende Begravenis. Item tot wat eynde.

waerheyt seggē, dat d'oude over-gebleven Boucken, een groten hoop by-gevoecht is/ door twe Testamenten onlanx gemaeckt. D'eene by Heer Emūdus vá Buchel, eñ d'ander by dē Heere Advocaet M^r. Everaert vande Pol S.M. De welcke alle beyde den gehelē voor-raet van hare Boucken, de Stadt ende Kercke van Vtrecht gelegateert/ ende tot eē gemeyn gebruyck verordent hebben. Wesende beyde seer schone eñ rijcke Bibliotheken, door sič met allerley Boucken, Theologysche, inde Rechten, Historische, in Cōsten, Spraken, ende in summa so-danich/ dat-mē goet gerijf tot studeren/ in allerley dingen/ aldaer hebben can.

Vermeerderinge vā dien door twe Testamenten.

Aengaende de Cloosters, de welcke tot dispositie vanden Raet der Stadt staen; Also der MannēCloosters in't meerder deel/ immers tot twe toe/ de welcke waren van de Biddende Orden d'een Precaerts eñ d'ander Minder-Broers, gelijck de selve in't Pausdom genoemt werden; Het is geschiet/ dat de selve/ door Gods beschickinge (de welcke alle dingen onderworpen sijn) strax na dat de Reformatie al-hier met ernst ter hāt genomen/ eñ aengevangen wiert/ dat der selve twe Tempelen met haer gevolch ende appendicien ten dele uyt-geroept/ eñ ten dele tot der Politie ende der Stadt gerijf eñ verciering toege-eygent sijn geworden.

III. Vā de Cloosters.

Der Precaren eñ Minner-broers, eñ waertoe de selve verordēt sijn.

Ordonnantie omme d'opschrivinge der genen, die hen ten Huwelijcken staet willen begeven, met de meeste stichtinge ende sekerheyt van nu voort aen te doen, ende alle Inconvenientē, diē aengaē de (so vele mogelijck is) voor te comen.

Tijt ende

SVllen alle Saterdagen tot desen eynde eene

Want het gene datter noch overich is vā-
der Minder-Broers Clooster, wert gebruyct/
ende is sonderlinge bequaem gemaeckt/
ten dienst van't Lant, ēn des Lants saken/
als sonderlinge wel gelegen tot dit gerijf,
ēn sulcke handelingen by-na in't midden
vande Stadt, aen een lustige ēn vermake-
lijcke plaet-se. D'ander daer-en-tegen/ dat
is/ het Clooster vande Prekaerts, is met de
ledige plaetsen ten beyden sijden/ genomē
ende verordent/ tot verbeteringe van stra-
ten/ende Particuliere woningen der Borgers
ende Ingeseten vande Stadt, de welcke hier-
door op verscheydē plaetsen/ vermeerdert
ēn verbetert sijn. Het Clooster getoenaēt/
van St. Hieronymus, is de publijcque ge-
meyne Latijnsche Schole, midsgaders den
Rector ende Onder-meesters inde selve/ toe-
ge-eygent/ende hier-toe bequaē gemaect/
tot costen vande Stadt; gelijck oock boven
ten dele vanden Tempel, hier-toe gehorich/
geseyt ende aen-gewesen is. Het is oock
meest in sijn geheel gebleven het Clooster
vande Brigitten, ende niet insgelijx uyt-ge-
roept/ als der Minder-Broers ende der Pre-
kaerts. De welcke namelijck met haer Be-
delen, de Stadt, de Burgers ende Inwoonders
van dien/ lastich ende beswaerlijck wa-
ren; daer d'andere met haer armoede in
stilheyt sich behielpen/ sonder yemant
lastich

Vā S. Hieronimus, de grote Schole toegeeygent.

Van der Brigitten Clooster.

hem de Heere af-gehaelt heeft/ daer-mede
te kennen te geven ende te betuygen.

De Tijt van't over-lijden tot de Begra-
vinge, wert gemeynlijck genomen ontrẽt
de acht dagen; Om also met bequaemheyt
den genen/ dien sulx betaemt eñ toe-comt/
met behoorlijcke ende nodige Rou-clede-
ren te mogen versien ende besorgẽ. Edoch
binnen welcken Tijt, door eenen sekerẽ or-

3. Tijt tus-schen sterven ende Begravenis Item tot wat eynde.

lastich te vallen. Ick en wil nochtans hier-mede niet seggen/ dat dit alles op de verhaelde in-sicht/ aldus geschiet is/ ende veel min yemandt ontschuldigen/ die hem in't uyt-voeren deser sake/ soude mogen boven sijn vocatie ende onbehoorlijck verlopen hebben; dewyle dit alle te samen/ lange voor mijnen tijt/ hem aldus toe-gedragen heeft.

Wat der Vrouwen ofte Bagynen Cloosters belangt; Het heeft de Raet vande Stadt voor-al/ so de gene die inde selve geprofessijt waren (ghelijck-men spreeckt) so oock alle andere Religieusen (als-men-se noemt) allen dien't belieffde/ dadelijck ontslaghen van haer Votum, dat is/ de Clooster-Gheloften, die sy elck in't by-sonder/ aen haren Oversten, ghedaen hadden; Den ghenen die aldus gesint waren vry stellende/ ofte in hare Conventen te blijven/ ofte de selve te verlaten/ na dat hem een yegelijck/ in sijn Conscientie ofte andersins/ mochte geroert vinden.

Vande Bagynen ende ordre op de selve.

1. Ontslakinge aller Geestelijcken van hare Geloften.

Wel-verstaende nochtans/ dat den genen/ die in desen dele hare vryheyt begeerdẽ te gebruyckẽ/ Jaerlijx Pensioen ofte Alimentatie soude toe-geleyt werden/ uyt de goederen elx respective Clooster toe-comẽde/ na de gelegentheyt vande Staet/ ende t'ver-

2. Alimentatie der selver, ende vryheyt om te mogen trouwen.

Ordonnantie omme d'opschrivinge der genen, die hen ten Huwelijcken staet willen begeven, met de meeste stichtinge ende sekerheyt van nu voort aen te doen, ende alle Inconvenientẽ, diẽ aengaẽde (so vele mogelijck is) voor te comen.

Tijt ende

SVllen alle Saterdagen tot desen eynde eene

t'vermogen vande selve; met consent ende verner toelatinge/van hen te mogen/ ofte by haer selven behelpen/ofte trouwen/na dat-se haer / in dien dele/ gestelt vonden.

Item vrye professie doen vande Religie.

Ende boven desen met volle vryheyt/van te mogen ter contrary Professie doen vande Gereformeerde Religie, sonder hier-om/ van hare Alimentatie te vervallen/ ofte de selve eenichsins te moeten ontberen.

Bevel van gene nieuwe meer aẽ te stellẽ.

Wyder/is den genen die daer in bleven belast/gene andere meer aen te stellen/ofte in hare Cloosters t'ontfangen; Tot welcken eynde / de gene die daer-in sijn gebleven/ op-geteeckent by Naem ende Toenaem/ eñ aen den Raet over-gelevert zijn. Sonder twijffel / omme (wanneer't den Raet voorschreven mochte believen/ over dit geselschap/eenige monsteringe te doẽ) de gene die van outs/ ten tijde der onwetẽheyt/van hare Kintſheyt af daer-in gewoont/ ende sich beholpen hadden/ van d'andere op't nieus ontfangen eñ aengenomen/te mogen onderschepdẽ/eñ voorts over de sulcke t'ordonneren na behorẽ/ tot des Raets believen.

3 Veranderinge van hare Paepsche Cledinge.

Boven desen/is hen ooc belast geweest/ vanden beginne der Reformatie af/ hare Paeuselijcke Habyten, ofte cledingen te veranderen/ende hen eerlijck in Swarte cléderen te stellen/eñ als andere eerlijcke Vrou-

wen

Hem de Heere af-gehaelt heeft/ daer-mede te kennen te geven ende te betuygen.

De Tijt van't over-lijden tot de Begravinge, wert gemeynlijck genomen ontrēt de acht dagen; Om alſo met bequaemheyt den genen/ dien ſulx betaemt en̄ toe-comt/ met behoorlijcke ende nodige Rou-cleden te mogen verſien ende beſorgē. Edoch binnen welcken Tijt, door eenen ſekerē or- 3. Tijt tuſſchen 'tſterven ende Begravens Item tot wat eynde.

wen inde Stadt, met de menſchen converſeren. Waer-in/ indien yet anders gedaen wert/ als oock in't voor-gaende; Sy moeten wel weten/ dat ſulcx ten beyden ſijden geſchiet/ tegen 'tgene dat hen van 'sRaets wegen op-geleyt en̄ bevolē is; by dē welcken het oock ſtaet/ hier-in naerder ordre te ſtellen/ en̄ ſulcks aengenomen vermetenheyt te becomen.

Ten laeſten/ het is/ ſo de Clooſter-liedē, ſo allen anderen Papen in't gemeyn verboden/ allerley Paepſche Exercitien van Religie, in't openbaer. Edoch waer-in dit geſelſchap hen noch meer verſtout/ als in't gene dat voor-gaet/ tot cleyn-achtinge vā alle Publicatien, te deſē eynde/ tot verſcheyden tijden/ gedaen ter plaet-ſe daer-men ſulx gewoonlijck is te doen. 4. Verbot van alle Exercitien vande Papiſterie.

Dit (ſegge ick) is cortelijck d'ordre op de Clooſters der Baginen geſtelt/ by dē Raet der Stadt, ſo vele immers de ſelve my kennelijck is; al-wel cort ende uyt niet veel poincten beſtaende; Edoch ſodanich/ dat inde ſelve alles wel onderſcheydelijck begrepen ſtaet/ dat by eene Chriſtelijcke Overheyt, na gelegentheyt deſes Lants/ in deſen dele gedaen moet weſen; Immers omme de Conſcientien der vromen t'ontbinden van des Paus jock, als oock/ om de ſulcke/ na behoren/ in 'tgene dat tijdelijck is te Beſluyt deſes hādels.

is te

Ordonnantie omme d'opschrivinge der genen, die hen ten Huwelijcken staet willen begeven, met de meeste stichtinge ende sekerheyt van nu voort aen te doen, ende alle Inconvenientẽ, diẽ aengaẽde (so vele mogelijck is) voor te comen.

Tijt ende ...

SVllen alle Saterdagen tot desen eynde eene

is te besorgen; Ende boven desen/ omme alle verner voort plantinge der superstitien/ in Publijcque plaetsen/ af te doen. Ic en wil nochtans geensins seggen/ dat dit het alle te samen is/ dat-men hier-in soude mogen doen/ ofte behoort te geschieden; Maer ick verhope/ dat dese saecke noch tot een beteren staet metter tijt (door des Heeren genade) sal gebracht werden;

IIII. Gebruyck der Censuren over de Predicanten.

Ick hadde by-na vergeten eenige vermeldinge te doen vande Censuren over Lere ende Leven onder de Predicanten, Vande welcke al-wel gene wetten gestelt en sijn; edoch die geensins (mijn bedieninge alhier geduerende) al'st noot was/ na-gelaten en sijn geweest.

1. In de Lere.

Want wat de Lere aengaet; Als de selve inde Substantie opentlijck gequest ende vergift werde; Men heeft niet na-gelatẽ/ alle ordinaire middelen ter hant te nemẽ/ dienstelijck om dit groot quaet te weren. Waer-in hoe-wel wy alles nae onsen wensch/ niet en hebben connen uyt-voeren; De selve sake is nochtans met orden ten eynde also uyt gevoert/ ten over-staen vande Overheyt, ende met toe-stemminge van eenen Professeur inde Theologie, in de hoge Schole tot Leyden, hier-toe beschrevẽ ende gevordert; Dat wy (sonder roem gesproken) den genen/ die hem in dit stuck ver-

hem de Heere af-gehaelt heeft/ daer-mede te kennen te geven ende te betuygen.

De Tijt van't over-lijden tot de Begravinge, wert gemeynlijck genomen ontrēt de acht dagen; Om alsoo met bequaemheyt den genen/ dien sulx betaemt eñ toe-comt/ met behoorlijcke ende nodige Rou-cleederen te mogen versien ende besorgē. Edoch binnen welcken Tijt, door eenen sekerē or- 3. Tijt tusschen 't sterven ende Begraven; Item tot wat eynde.

verlopen hadde/ in stilheyt eñ met Christelijcke conferentie, aengeleyt hebben/ tot eene vele naeder eñ volcomener Bekentenisse sulcker dwalingen Substantiel, als in gelijckē val/ elders heeft cunnē gedaē werdē.

Eñ wat het Leven belangt; Als daer-in (tot onse leet wesē) verloop geschiet was; 'tis allen man bekent/ dat het gene daer tegen by dē Kercken-raet goet eñ stichtelijck was gevondē/ strax door d'authoriteyt vā de Overheyt (sonder de welcke anders niet vruchtbaerlijx en hadde connen uyt-gerecht werden) ter executie gestelt/ eñ dadelijck uyt-gevoert is geworden. 2. In't Leven.

Ick swijge/ dat als t'anderē tijdē/ gelijcke bystant niet en heeft willen vallen; van de Bedienaers des Woorts, sodanige Remōstrantien eñ ontdeckingen/ voor't hooft eñ inde tegenwoordicheyt vā den genen/ dien sulx betrefte over gegeven eñ gedaē sijn; Datmen daer-in beyde voor Godt, eñ allē vromē, t'allē tijdē onschuldich sal gehoudē werdē / de welcke hier-van breder berichte eñ sekerheyt soudē mogen begerē te sīe tot hare gerust-makinge. Vā welcke dingen alle te samē/ noch Acten eñ Scriftē genouch onder ons hier berusten/ als oock van vele andere Actien van gelijcke natuere sijnde. 3. Middelwech als dese saecke valt.

Daer resteert (Aendachtighe Leser) eñ is noch overich/ dat ick een weynich spreke

Ordonnantie omme d'opschrivinge der genen, die hen ten Huwelijcken staet willen begeven, met de meeste stichtinge ende sekerheyt van nu voort aen te doen, ende alle Inconvenientē, diē aengaēde (so vele mogelijck is) voor te comen.

Tijt ende SUllen alle Saterdagen tot desen eynde eene

ke/ van de wijse/ welcke inde Begravinge der Doden en̄ in Godt afgestorvenen alhier binnen Vtrecht, meest-al en̄ gemeynlijck onder-houden wert. Voor al ist onder allen/ van wat gesintheyt dat-se oock wesen mogen/ gebruyckelijck/ dat de Namen der genen die over-leden sijn/ voor ofte by de deuren der Kercken, daer-se sullen Overluyt werdē/ in eene swarte Tafel, daertoe in allen plaetsen gemaeckt/ met Crije geschreven werden; om den genen/ welcke de Heere gehaelt heeft/ allē menschen dieshalven bekent te maken/ of misschien yemant daer-aen wat mochte ghelegen wesen.

V. Vande Begravinge der Dodē.

1. Optekeninge vā le Namen vā de selve, en̄ waer-om?

2. Van't Over-luyden der selver.

Het Overluyden geschiet tot twe reysen toe, Te weten/ so haest als-se gestorvē sijn/ te twaelf uren daer-na volgende, ende daerna als-men de selve begraven sal/ een gehele uyre geduerende. Dit (segge ick) t'st Over-luyden dat ordinairlijck gedaē wert, so ter plaet-se/ daer de doode begraven sal werdē/ so oock inde Kercke vande Parochie onder de welcke d'Overleden in sijn leven gewoont heeft. Het gebeurt nochtās wel/ dat de Vrienden des af-gestorven ooc wel doen luyden, in de Kercken, ende oock inde Cloosters ontrent de welcke sy hare woninge hebben; Om (in maniere van spreken) haren rou over den Bloet-vrient, dien hem

hem de Heere af-gehaelt heeft/ daer-mede
te kennen te geven ende te betuygen.

3. Tijt tusschen 'tsterven ende Begravenis Item tot wat eynde.

De Tijt van't over-lijden tot de Begra-
vinge, wert gemeynlijck genomen ontrēt
de acht dagen; Om also met bequaemheyt
den genen/ dien sulx betaemt eñ toe-comt/
met behoorlijcke ende nodige Rou-clede-
ren te mogen versien ende besorgē. Edoch
binnen welcken Tijt, door eenen sekerē or-
dinairen Bidder, door de gehele Stadt, den
genen dien-men hier-toe/ uyt eenen sekerē
Cedel tot dien eynde gemaeckt/ begeert
begroet/ ende gebeden te hebben/ beyde dē
Dach ende Vre, midsgaders de Plaetse der
Begravingen, doet aen-seggen/ om als-dan
den af-gestorven Vrient ende goede bekē-
de/ de laetste Eere/ door hare tegēwoordic-
heyt/ te bewijsen. Waer-in ick bevinde/
sulck eene gewillicheyt eñ geneycht-heyt
te zijn by den Inwoonders deser Stadt, dat
wy sulx nergens/ in alle dese Neder-landē,
daer ick opt verkeert hebbe / gelijcke on-
derlinge gunst / ende bequaemtheyt van
ordre in't gaen te houden gebleken en is.

4. Ordre tusschen de Personen hier-toe gebeden.

Door-al gaen de Naeste Bloet-vrienden
ende de gene/ die in Zwagerschap ofte an-
ders/ den Over-leden bestaen hebben/ ende
verwāt sijn geweest; Alle te samē in Rou-
Klederen. Ende in-dië't publijcke/ ofte an-
ders aensienlijcke personen sijn geweest/
Y die

die Over-leden sijn/ ofte hare Dooden doen begraven; Het volgen daer-op, die vande Camer der E.E. Staten deser Provintie zijn. Na dese/ nemen hare plaet-se in hare ordeninge/ die vanden Provintialen Rade, met hare dienaers/ als voren. Ten laesten volgen desen na/ die tot den breden Raet der Stadt gehoren/ elck te sijner plaet-se/ met goede ordre. Op welcken allẽ gemeynlijck de Predicanten volgen/ met den genen die neffens hen/ over de Kercke gestelt zijn; Tẽ ware dat de selve tot eenige andere Collegie mochten gehoren/ die in desen dele/ geseyt is/ voor te gaen. Op welcken allen/ eñ tusschẽ dẽ welckẽ sich als-dã gemeynlijck vougen/ de sulcke/ die als Particuliere personen in dese Stadt wonen/ ende sonder eenige bedieninge sijn; Edele ende on-edele/ Rijcke ende wel-gestelde/ Item gebeuren ende bekenden/ gelijck een yegelijck sijn plaet-se gebeuren can. Waer-in ick bevõden hebbe/ dat de verscheyden gesintheyt inde Religie, niemant te rugge en hout/ ofte onwillich maeckt; Sulx dat het my dickwils eẽ verwonderinge ende vreuchde geweest is/ de goede ordre t'aenschouwen/ die hier-in gehouden wert.

5. Lyck-predicatsen in geen gebruyck, eñ wat inde plaet-se van dien gedaẽ wert?

Boven desen/ sal de aendachtige Leser hier weten; dat alle Lyck-Predicatien (gelijck-men de selve noemt) tot Vtrecht altijt na

onder de welcke d'Overleden in sijn leven gewoont heeft. Het gebeurt nochtãs wel/ dat de Vrienden des af-gestorven ooc wel doen luyden, in de Kercken, ende oock inde Cloosters ontrent de welcke sy hare woninge hebben; Om (in maniere van spreken) haren rou over den Bloet-vrient, dien hem

..-gelaten ſijn/ eñ alſ-noch niet gebruyet
en werden; ſulx dat de ſelve noeyt over pe-
mant begeert en ſijn geweeſt / oock niet
alſ-men daer-toe wel eenige oorſake had-
de connen nemẽ/ om de ſelve te vereyſchẽ.
Maer inde plaetſe van dien/ werden de
Naeſte Vrienden, uyt de Kercke gecomen
ſijnde/om weder na huys te gaen/ op ſe-
kere plaetſen ontrent de ſelve Kercken in
orden geſtelt; Al-waer voorts de Bidder
allen Man bedanckt, dat-ſe het Lyck na-ge-
volcht ſijn/ende den verſtorvenen deſe lae-
ſte Eere bewesen hebben.
Aldus (aendachtige ende Chriſtelijcke Gemeyn
Leser) gaet het binnen Vtrecht toe; ſo met Besluyt de-
de Beſtellinge des Predic-ampts ende andere ses Tra-
Kerckelijcke Dienſten, ſo oock met de Bedie- ctaets.
ninge ſelfs, ende met d'oeffeninge der Boet-
Tucht. Ende boven deſen in allen anderen
dingen/die deſe drye Stucken principael/
in minder Officiẽ annex ſijn/ofte oock tot
der ſelver naerder onderkinge eñ verſe-
kerheyt / by my dienſtelijck geacht ende
gehouden ſijn.
Welcke dingen ick hebbe willen / door
de genade des Heeren, aen den dach bren-
gen ende uyt-geven/om redenen eñ oorſa-
ken by my in de Voor-rede verhaelt ende
aẽgeweſẽ. Godt Almachtich wil ons hier-
by lange bewaren/ ende dit alle te ſamen
geven

geven wel t'onderhouden. Tot datter a
ders/ende op eenen eenparigen voet / b
den genen die sulx toe-comt/ in't gemeyn
sal mogen versien/ ende naerder ordre ge-
stelt wesen. Amen.

FINIS.

onder de welcke d'Overleden in sijn leven gewoont heeft. Het gebeurt nochtans wel/ dat de Vrienden des af-gestorven ooc wel doen luyden, in de Kercken, ende oock inde Cloosters ontrent de welcke sy hare woninge hebben; Om (in maniere van spreken) haren rou over den Bloet-vrient, dien hem